

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΞΘ'

ΤΕΥΧ. Α'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14-115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1992

ΑΡΙΘ. 12

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΜΟΣΧΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΡΩΣΙΑΣ κ. ΑΛΕΞΙΟΥ Β'

Β'

5. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Ἑλλάδι παρουσίας τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλεξίου Β' κατέστη ἰδιαιτέρως γνωστὴ ἡ συμπάραστασις αὐτοῦ εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἀνθελληνικῶν σχεδίων τοῦ ψευδωνύμου κράτους τῶν Σκοπίων. Κατὰ τὴν εὐστοχον ἀνακοίνωσιν τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπαντῶν ὁ Πατριάρχης Μόσχας εἰς τὴν προσφώνησιν τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ψαλεῖσαν Δοξολογίαν ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ἱ. Ναῷ Ἀθηνῶν, ἀνεκοίνωσεν ὅτι τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπεσκέφθη τὸν Πρόεδρον Γιέλτσιν καὶ μετέφερεν εἰς αὐτὸν τὴν διαμαρτυρίαν καὶ τὸ αἶτημα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ, — ὁ ὁποῖος καὶ προηγουμένως εἶχεν ἀπευθυνθῇ εἰς τὸν Ρῶσον Πρόεδρον νὰ ἀποτρέψῃ τὸ «ἀνοσιούργημα» τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων μετὰ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ —, διαβιβασθέντα διὰ προσωπικοῦ ἀπεσταλμένου του, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δωδώνης κ. Χρυσόστομου, ὅστις μετέβη διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ-

τον εἰς Μόσχαν μετὰ τὰς ἀντιτιθεμένας εἰς τὰ ἑλληνικὰ δίκαια δηλώσεις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν τῆς ὁμοδόξου Ρωσίας. Ὁ Μακαριώτατος κ. Σεραφεῖμ εἰς τὴν βαρυσήμαντον ἐπιστολήν, ἣτις ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δωδώνης ἐπεδόθη εἰς τὸν Ἁγιώτατον Πατριάρχην κ. Ἀλέξιον, ἐτόνισεν: «Οἱ ὁμόδοξοι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρωσίας ἔχουν σφυρηλατηθῇ, ἐπὶ αἰῶνας, εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ βίωσιν τῶν Ὁρθοδόξων ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν καὶ τοὺς ἀρρήκτους αὐτοὺς δεσμούς, πιστεύομεν ὅτι δὲν δύνανται νὰ διασπᾶσιν πολιτικαὶ ἐνέργειαι, ὑποκινούμεναι ἐκ διαφορῶν ἄλλων συμφερόντων, καὶ τοῦτο θὰ διαπιστώσετε ἰδίῳις ὁμμασι κατὰ τὴν ἐδῶ ἐπίσημον ἐπίσκεψιν καὶ παραμονὴν Σας.

» Ὑμεῖς, Μακαριώτατε, ὑπὲρ πάντα ἄλλον Ὁρθόδοξον Ποιμέναρχην, εἰσθε εἰς θέσιν, ἰδιαιτέρως σήμερον, νὰ μαρτυρήσητε ὅτι ἐνώπιον τῆς παμμετώπου ἐπιθέσεως τῆς Δυτικῆς προπαγάνδας κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς, ἀπαιτοῦνται ἡ ἐνότης καὶ ἡ ἀλληλεγγύη τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν, τὴν ὁποίαν δυστυχῶς θέτει εἰς δοκιμασίαν ἡ δήλωσις τοῦ Ρώσου Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν Ὑμετέραν Θεοτίμητον Μακαριότητα, ὅτι ὁ ἐν κακουχίαις εὕρισκόμενος λαὸς τῶν Σκοπίων ἔχει καταστή ὄργανον ἀντιορθοδόξων καὶ ἀντιχριστιανικῶν δυ-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 372 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

νάμεων κατὰ τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ χώρου τῶν Βαλκανίων. Πρόκειται δὲ περὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸ Σχίσμα μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας καὶ σήμερον προετοιμάζουν τὴν ἄλωσίν του.

»Πιστεύομεν, Μακαριώτατε, ὅτι ἐν ᾧψει τῶν γεγονότων αὐτῶν ὀφείλομεν, Ὑμεῖς μὲν, ὡς Ποιμενάρχης τοῦ πολυπληθεστέρου Ὁρθοδόξου λαοῦ, καὶ ἡμεῖς, ὡς Προκαθήμενος τῆς ἀρχαισιότητος, κατὰ τὴν κοινὴν ἡμῶν παράδοσιν, Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἣτις περιλαμβάνει εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν κατ' ἐξοχὴν Ἀποστολικὸν χῶρον δράσεως τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἥτοι τὰς Ἐκκλησίας Φιλίππων, Θεσσαλονίκης κ.λ.π., νὰ συνεργασθῶμεν διὰ τὴν ἀποτροπὴν τῶν σχεδίων καὶ τῆς προπαγάνδας τῶν ἐχθρῶν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως.

»Διὰ τῆς προμνημονευθείσης συνάξεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιδράσεως ἡμῶν κατὰ τῆς Οὐνίας. Ἄς συνεργασθῶμεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ αὐτοῦ ἐνωτικοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὸ θέμα τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ Δούρειον ἵππον κατὰ τῆς Ὁρθοδοξίας, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν συμφεροτέρας ἀπὸ ἀπόψεως Ὁρθοδόξου λύσεως»⁴.

5. Ἡ εἰς Ἑλλάδα ἐπίσκεψις τοῦ Ἀγιωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλεξίου τοῦ Β', ἣτις ἐλάμπρυνε τὰς Ἀθήνας, τὰς Πάτρας, τὴν Πεντέλην, τὴν Χαλκίδα, τὸ Προκόπιον, τὸν Ὠρωπὸν καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐπεσημάνθη ἰδιαίτερος διὰ τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα τῆς Θεολογίας τοῦ Ποιμαντικοῦ Τμήματος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ ἀναγόρευσις αὕτη ἐγένετο, διὰ νὰ τιμηθῇ δεόντως ἡ ἀκτινοβόλος προσωπικότης τοῦ Προκαθήμενου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, ἣτις κατὰ τὴν σχετικὴν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τελετὴν προεβλήθη κατὰ ἐμπεριστατωμένον τρό-

πον ὑπὸ τοῦ Κοσμήτορος ταύτης Καθηγητοῦ κ. Ἡλία Οἰκονόμου, ἐξάραντος ἐδγλώττως τὴν θεολογικὴν, συγγραφικὴν, ποιμαντικὴν, ἐθνικὴν, διορθόδοξον καὶ διεκκλησιαστικὴν δρᾶσιν τοῦ τιμηθέντος Πατριάρχου, ὅστις, ὡς εὐστόχως ἐτονίσθη, κατὰ ἐλπιδοφόρον τρόπον εἰσήγαγε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσίας εἰς τὴν δευτέραν χιλιετίαν αὐτῆς.

Ὁ ἐν Ταλλὶν τῆς Ἑσθονίας γεννηθεὶς τῷ 1929 Πατριάρχης καὶ σπουδάσας Θεολογίαν ἐν Λένινγκραντ (τῇ παλαιᾷ καὶ σημερινῇ Ἀγίᾳ Πετρούπολει) διεκρίθη ὡς ἱερεὺς, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ταλλὶν καὶ Ἑσθονίας καὶ ὡς Μητροπολίτης Λένινγκραντ καὶ Νόβγοροντ. Ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἀλεξίου τοῦ Α', ὅστις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐκ τοῦ πολέμου σκληρᾶς δοκιμασίας τῆς «Βενετίας τοῦ Βορρᾶ» ὑπηρετεῖ ἐν αὐτῇ ὡς Μητροπολίτης Λένινγκραντ. Κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν πολιορκίας τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Ἀλέξιος Α' δὲν ἐγκατέλειπεν οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὸ ποίμνιόν του. Ἐν μέσῳ ἀληθοῦς κολάσεως πυρὸς καὶ βομβαρδισμῶν ἐμερίμνα διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν ἀγωνιστῶν, διὰ τὴν διατροφήν τῶν παιδίων, τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, ὡς καὶ διὰ τὸν ἱματισμὸν τῶν πολεμούντων. Νυχθημερὸν ἔζη προσευχόμενος καὶ ἱερουργῶν ἐντὸς τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ συνεκεντροῦντο χιλιάδες Ρώσων, διὰ νὰ λάβουν τὴν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν⁵. Εἰς τὰ φωτεινὰ ἴχνη αὐτοῦ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ σημερινὸς Πατριάρχης Ἀλέξιος Β', ὅστις διαθέτων θεοδώρητα πνευματικὰ τάλαντα καὶ διοικητικὰ προσόντα καὶ χρησιμοποιοῦν τριακονταετὴ προσωπικὴν ἐμπειρίαν ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει ἔχει ἤδη ἀναδειχθῇ εἰς πεφωτισμένον οἰακοστροφὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας. Ἐπανειλημμένως κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν

4. Δελτίον Τύπου τῆς Πέμπτης 18 Ἰουνίου 1992, ἐκδ. ὑπὸ τοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Δημοσίων Σχέσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

5. Πρβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐντυπώσεις ἐκ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ἐν Ἀθήναις 1965, σσ. 59-60. Τοῦ ἰδίου, Ἡ χιλιετηρὴς τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Ρώσων, Ἀθῆναι, 1988, σσ. 35-36.

ἔχομεν ἐξάρει τὴν ἐπιβλητικὴν προσωπικότητά του. Ἦδη τὸν Αὐγούστον τοῦ 1990 ἐσημειώσαμεν:

«Μετὰ πολλῶν ἐλπίδων τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἡ καθ' ὅλου Χριστιανικῇ Οἰκουμένη ἐδέχθησαν τὸ ἄγγελμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Ἀγιωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλεξίου τοῦ Β'...

»Ὁ νέος Πατριάρχης διακρίνεται διὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν γλωσσομάθειαν καὶ τὴν εὐρύτητα τῶν ὀριζόντων του, τὴν ὁποίαν ἀπέδειξε κατὰ τὴν ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν δεκαετίας προσφορὰν του ἐν τῇ Οἰκουμένῃ Κινήσει καὶ ἐν τῷ «Συμβουλίῳ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν». Ἐπὶ πλέον εἶναι γνωστὴ ἡ σύνεσις του καὶ ὁ πόθος του πρὸς ἄρσιν τῆς περιθωριοποιήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις... δέον νὰ συνδέσῃ τὴν προώθησιν τοῦ ἁγιαστικοῦ καὶ λειτουργικοῦ τοῦ ἔργου μετὰ τῆς ἐπεκτάσεως αὐτοῦ πρὸς ἐλευθέρας φιλανθρωπικὰς καὶ μορφωτικὰς δραστηριότητας, διὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προετοιμασθοῦν διὰ καταλλήλου ἐκπαιδεύσεως πολυαριθμότεροι κληρικοί...»⁶.

Ἐξ ἄλλου τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1991 ἐσημειώσαμεν, ὅτι «ὁ ἄγων τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ ἐναντίον τοῦ στυγνοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ ἐνισχύθη οὐ μόνον ἐκ τοῦ φωτεινοῦ παραδείγματος τοῦ Προέδρου τῆς Ρωσίας Γιέλτσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν εὐλογιῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Πρόεδρος οὗτος ἐκδηλώνει τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησίν του. Διὰ τὴν συμβολὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν πραξικοπηματιῶν ὁ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ζήσας τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς Μόσχας διακεκριμένος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἀντώνιος-Αἰμίλιος Ταχιάος ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς: “Ὁ Μακ. Πατριάρχης πασῶν τῶν Ρωσιῶν κ. Ἀλέξιος βγήκε ἀπ’ τὸν ναό. Κάλεσε τὶς χιλιάδες τῶν πιστῶν, ποὺ εἶχαν συγκεντρωθῇ στὴν Πλατεῖα, μπροστὰ στὸ Ρω-

σικὸ Κοινοβούλιο, ν’ ἀντισταθοῦν καὶ ν’ ἀγωνισθοῦν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν. Ὅταν, —συνεχίζει— ἀκούσθηκαν οἱ πύρινοι λόγοι τοῦ Πατριάρχου, ἄρχισε ἡ ἀντίστροφη μέτρησης γιὰ τοὺς πραξικοπηματίες”.

Οὕτως, ὡς ἐδήλωσεν ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας κ. Ἀλέξιος, «ὁ κομμουνισμὸς θάφτηκε ὡς ἰδεολογία στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση. Ἡ Ἐκκλησία στάθηκε στὸ πλευρὸ τῆς νομιμότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας»⁷.

Ἄς ἐπιτραπῇ ἐπὶ πλέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι τὸν Ὀκτώβριον 1991 ἐγράψαμεν, ὅτι «ἡ κατάρρευσις προσφάτου ἐν Σοβιετικῇ Ἐνώσει ἄφρονος πραξικοπήματος τῶν σκληροπυρηνικῶν κομμουνιστῶν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία διὰ πρώτην φορὰν μετὰ 70 καὶ πλέον ἔτη, ὑπὸ τὴν φωτεινὴν ἡγεσίαν τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Ἀλεξίου τοῦ Β', εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν της πρὸς ἀποφυγὴν ἐγκαθιδρύσεως νέου στυγνοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ.

»Ὁ πεφωτισμένος Μακαριώτατος Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας Ἀλέξιος Β' ἀφ' ἐνὸς προέτρεψε τὸν ρωσικὸν λαὸν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς πραξικοπηματίας καὶ ἀφ' ἑτέρου μετὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν αὐτῶν ἀπέστειλε συγχαρητήριον μήνυμα πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ρωσίας Jelzin, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπαινεῖ «πάντας, ὅσοι θαρραλέως καὶ ἄνευ συμβιβασμῶν ἀντετάχθησαν εἰς τὴν ἀπόπειραν, ἡ ὁποία ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ κατακρημνισθοῦν ἡ συνταγματικὴ τάξις καὶ ἡ νομιμότης, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν εἰς τὴν ἐκ νέου ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἐλευθερίας».

»Εὐχόμεθα, ὅπως ἡ ἐπιρροή, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, συντελέσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐπιβουλῶν ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας ταύτης (λ.χ. ἐκ μέρους τῆς Οὐνίας ἢ τῶν διαφόρων αἵρετικῶν καὶ παραθρησκευτικῶν παραφυάδων)⁸.

7. Οἱ ἀναγνώσται θὰ ἔχουν μίαν πλέον

6. Περ. «Ἐκκλησία», 1/15 Αὐγούστου 1990, σ. 434.

7. Περ. «Ἐκκλησία», 1/15 Σεπτεμβρίου 1991, σ. 482.

8. Περ. «Ἐκκλησία», 1 Ὀκτωβρίου 1991, σ. 520.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 2415
Διεκ. 976

Ἀθήνησι τῇ 7ῇ Ἰουλίου 1992

Πρὸς

τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν
κ. BUTROS GALLI

(Διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Γραφείου τοῦ Ὁργανισμοῦ
τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν).

Ἐντιμότατε κ. Γενικὲ Γραμματεῦ,

Δεκαοκταετία παρήλθεν, ἀφ' ἧς ἔλαβον χώραν τὰ
θλιβερά καὶ ἐν ταυτῇ τραγικὰ γεγονότα εἰς θάρος τοῦ
Ἑλληνισμοῦ τῆς μεγαλονήσου Κύπρου κατὰ μῆνα Ἰού-
λιον τοῦ ἔτους 1974. Καὶ ἐνῶ τὸ πανελλήνιον μετ' ἐν-
διαφέροντος καὶ ἀγωνίας παρακολουθεῖ τὰς ἐξελίξεις
τῶν ἀρξαμένων διαβουλεύσεων, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν
Ἑνωμένων Ἐθνῶν, πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ χρονίζοντος ἐ-
θνικοῦ τούτου ζητήματος, ἡ μνήμη τοῦ Ἑλληνικοῦ Γέ-
νους ἐναργῆς στρέφεται εἰς τὴν πλήξασα τὸς ἐν
Κύπρῳ ὁμαίμονας ἀδελφούς συμφοράν, τὰς δραματικὰς
ἐπιπτώσεις τῆς ὁποίας ὑφίσταται εἰσέτι τὸ ἐλληνικὸν
ἔθνος.

Χιλιάδες, δυστυχῶς, ὑπῆρξαν τὰ θύματα τῆς περὶ
ἧς ὁ λόγος ἐθνικῆς τραγωδίας. Ἕτεροι ἐξ αὐτῶν εὗρον
μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τὴν βαρεῖαν τοῦ ἐχθροῦ τῆς
Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος σπάθην. Ἕτεροι ἀπέλιπες

ἐσύρθησαν ὡς αἰχμάλωτοι ἢ εἰσέτι ἀγνοούμενοι εἰς φυ-
λακὰς καὶ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῆς ἀντίπεραν
ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Αἱ πατρογονικαὶ ἐστίαι καὶ τὰ ἱερὰ
χιλιάδων Ἑλληνοκυπρίων ἐδεθλώθησαν καὶ διηρπά-
γησαν καὶ ἤδη ἑκατοντάδες χιλιάδες προσφύγων ἐστε-
ρημένων τῆς πατρίδας γῆς εὐρίσκονται διασκορπισμένοι,
ἀνὰ τὸν ἐλεύθερον κόσμον, φεύγοντες τοῦ βαρβάρου
τὴν ὁργὴν καὶ μανίαν, ἥτις ὡς δεινὴ λαίλαψ ἐνέσχυ-
ψεν ἐπ' αὐτούς.

Μετὰ βαθείας ἱκανοποιήσεως παρακολουθοῦντες τὰς
ἀόκνους προσπάθειας Ὑμῶν διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ εἰσέ-
τι ἐκκρεμοῦντος τούτου ζητήματος καὶ τὴν ἐδραΐωσιν
τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Κυπριακῇ μεγαλονήσῳ, οὐχ ἡכי-
στα δὲ καὶ ἐν τῷ εὐρυτέρῳ χώρῳ τῆς Ἀνατολικῆς Με-
σογείου, συγχαίροντες Ὑμῖν ἀπὸ καρδίας, ποιούμεθα
τῇδε τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὴν περαιτέρω δραστηριοποίη-
σιν τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν ἐπὶ τῷ ὡς
ἄνω τέλει καὶ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου, ἵνα ὁ Κυπρια-
κὸς λαὸς τοῦ λοιποῦ ἡνωμένος ἐργάζεται τὰ «ἔργα τοῦ
φωτός» καὶ εἰρηνοβραβεύτως «τὰ ἄνω» φρονῇ.

Μετ' εὐχῶν καὶ ἐκτιμήσεως πολλῆς
† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
ΣΕΡΑΦΕΙΜ

σφαιρικὴν εἰκόνα τῆς προσωπικότητος,
τῶν δραματισμῶν καὶ τῶν στόχων τοῦ
Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς Ἐκ-
κλησίας τῆς Ρωσίας κ. Ἀλεξίου Β', τῇ
βοηθείᾳ τοῦ ἐν συνεχείᾳ παρουσιαζομέ-
νου μικροῦ ἀνθολογίου μερικῶν ἀκόμη

περικοπῶν ἐκ διαφόρων λόγων του, εἰς
τοὺς ὁποίους ἀναφερόμεθα δειγματολη-
πτικῶς κατὰ χρονολογικὴν σειράν:

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότ. Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

“ΕΣΤΙΝ ΟΥΝ ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ,,

Τους τελευταίους μήνες όλοι οι Έλληνες παρακολουθούμε με έθνική αγανάκτηση μία ανεπίτρεπτη προσπάθεια πλαστογραφήσεως της Ιστορίας μας, με τον σφετερισμό του ιστορικού όνόματος της Μακεδονίας, από ένα κρατικό μόρφωμα δύο εκατομμυρίων, το λεγόμενο «κράτος» των Σκοπίων. Αποτέλεσμα αυτής της προκλητικής στάσεως των Σκοπιανών είναι η δημιουργία του λεγομένου Μακεδονικού ζητήματος, που αποτελεί ένα από τα σύγχρονα εθνικά μας προβλήματα.

Στά πλαίσια αυτής της έκστρατειας ο προπαγανδιστικός μηχανισμός των Σκοπίων έχει επιδοθεί σε ένα όργιο παγκοσμίου παραπληροφόρησης σε ότι αφορά το Μακεδονικό. Διαδίδουν αδιάντροπα ότι οι Μακεδόνες δεν είναι Έλληνες, ότι η γλώσσα τους δεν είναι η Ελληνική αλλά το γλωσσικό ιδίωμα που έμειναι στα Σκόπια (ένα κράμμα βουλγαρικών, τουρκικών, ελληνικών και σλαβικών λέξεων), ότι η Μακεδονία εκτείνεται βορειότερα από την φυσική της θέση, ότι στην Ελλάδα (Μακεδονία του Αιγαίου) υπάρχει Μακεδονική μειονότητα που καταπιέζεται από την χώρα μας.

Κι όλα αυτά για την αναγνώριση του κράτους των Σκοπίων με το όνομα «Μακεδονία». Πιστεύουμε όμως ότι το θέμα αυτό είναι ιστορικά απαράδεκτο και πολιτικά έκρηκτικό και δεν μπορεί να έρευνάται με στενά νομικά κριτήρια, αμφιλόλου έγκυρότητας και ύπονοει σαφώς έδαφικές διεκδικήσεις εις βάρος της χώρας μας.

Πώς όμως δημιουργήθηκε ή σημερινή κατάσταση που αντιμετωπίζουμε;

Ο Τίτο αφού απέτυχε μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου να μάς κατακτήσει και να δημιουργήσει στα Βαλκάνια μία μεγάλη κομμουνιστική ομοσπονδία, μάς κατέστησε στόχο μιας νέας επίδουλής, το ίδιο επικίνδυνης με την ένοπλη επίθεση, μιας επίδουλής που στόχευε στην αμφισβήτηση της Έθνικής και πολιτιστικής μας ταυτότητας.

Το κρατίδιο των Σκοπίων, που ονομάστηκε «Μακεδονία» από τον Τίτο, το οποίο δεν υπήρχε πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και του οποίου ή πρωτεύουσα βρίσκεται έξω από τον χώρο της ιστορικής Μακεδονίας, προσπαθεί να οικειοποιηθεί το Μακεδονικό μας όνομα, την ιστορία μας, τη γλώσσα μας, τα πολιτιστικά μας μνημεία και ακόμη τους μάρτυρες και ήρωες των εθνικών μας αγώνων.

Πράγματι, σήμερα μία χούφτα εθνικιστικών των Σκοπίων δραματίζονται να δημιουργήσουν μία μεγάλη

και ενιαία Μακεδονία, στην οποία εντάσσουν και την Θεσσαλονίκη και ένα μεγάλο μέρος της Βορείου Ελλάδος. Χάρτες κυκλοφορούν, που επεκτείνουν το μικρό αυτό κράτος μέχρι τον Όλυμπο και έντυπα με μνημεία και σύμβολα της Θεσσαλονίκης, κέρματα με τον Λευκό Πύργο κ.λπ.

Δεν επιθυμώ να αναφερθώ σε πασίγνωστες ιστορικές αλήθειες, γιατί θα ήταν προσβολή προς την κοινή Ευρωπαϊκή μας κληρονομιά και τους μεγάλους Μακεδόνες της Ιστορίας, τον Φίλιππο, τον Αλέξανδρο, τον Άριστοτέλη και τόσους άλλους, τους οποίους τα Σκόπια σλαβοποιούν για να τους οικειοποιηθούν. Και ενώ όλα αυτά συμβαίνουν, έχουν το θράσος να διαβεβαιώνουν ότι δεν έχουν δήθεν έδαφικές διεκδικήσεις. Πρόσφατα οι Σκοπιανοί απειλούν και εκδιάζουν για την αναγνώρισή τους με διαδηλώσεις ακόμη και σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Αμερικής όπως προ ήμερών είδαμε στους δέκτες της τηλεόρασεως. Κανείς δεν επιτρέπεται να συμπράξει στο άνισο παιχνίδι, που παίζουν τα Σκόπια εις βάρος της πατρίδος μας.

Για όσους το λησμονούν ή το παραγνωρίζουν, υπενθυμίζουμε ότι το όνομα Μακεδονία είναι αναπαλλοτρίωτο τμήμα του Ελληνισμού. Κομμάτι της ψυχής μας. Είναι ουσιαστικό στοιχείο ζωής και έν προκειμένου της εθνικής μας κυριαρχίας. Χρησιμοποίησή του προς υποδύλωση σλαβικού κράτους - έθνους ισοδυναμεί με απόσπαση εδάφους της επικρατείας μας. Άς μη μάς διαφεύγει ότι ή αμερόληπτη ιστορική έρευνα και ή αρχαιολογική σκαπάνη επιβεβαιώνουν την αδιάσπαστη πολιτισμική συνέχεια και συνοχή του Μακεδονικού Ελληνισμού με το σύνολο του Ελληνισμού. Την ελληνικότητα της Μακεδονίας επί πλέον αποδεικνύουν: Η Παλαιά Διαθήκη, οι αρχαίοι συγγραφείς, τα αγάλματα, οι επιγραφές και τα νομίσματα. Όλα τα εύρηματα αποδεικνύουν ότι οι Μακεδόνες είχαν τους ίδιους θεούς με τους άλλους Έλληνες, συμμετείχαν στην θρησκευτική και πολιτιστική ζωή των άλλων Ελλήνων και πήραν μέρος δυναμικά και μαζικά σε όλους τους απελευθερωτικούς αγώνες του ελληνικού έθνους. Και κάτι ακόμα. Είναι ιστορικά τεκμηριωμένο ότι ή εγκατάσταση των Σλάβων έγινε μόλις τον 6ον μ.Χ. αιώνα και ή πολιτιστική τους ιστορία αρχίζει μόλις τον 10ον μ.Χ. αιώνα με θεμελιωτές τους δύο Θεσσαλονικείς Έλληνες μοναχούς τους Αγίους Κύριλλο και Μεθόδιο. Αντίθετα οι Μακεδόνες έζησαν και έμε-

Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΜΟΣΧΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΡΩΣΙΑΣ Κ. ΑΛΕΞΙΟΥ Β' ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ [17-26 Ἰουνίου 1992]*

Στις 9.30' π. μ. τῆς Πέμπτης 18 Ἰουνίου ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας ἀφίχθηκε στήν Ἱερὰ Μονή Ἀσωμάτων Πετράκη, ὅπου ἡ μοναστική ἀδελφότητα μέ ἐπικεφαλῆς τὸν Καθηγούμενό της Παν. Ἀρχιμ. π. Χριστοφόρο τοῦ ἐπιφύλαξε μεγαλοπρεπὴ ὑποδοχή. Ὁ χῶρος τῆς Ἱ. Μονῆς ἦταν σημαϊστολισμένος μέ θυζαντινὰ λάβαρα κ.λπ. καὶ τὰ σήμαντρα κρούονταν χαρμόσυνα. Ἐπάλῃ δοξολογία γιὰ τὴν ἄφιξη τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου κ. ὁ Παν. Καθηγούμενος τὸν καλωσόρισε μέ τούτα τὰ λόγια:

Ἀγιώτατε Πατριάρχα Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας, Κύριε Ἀλέξιε,

Ὑπὸ τὴν προὴν καὶ τὴν ἐνοποιὸν δύναμιν τοῦ

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 379 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

γαλουργήσαν χίλια καὶ πλέον χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγκατάσταση τῶν Σλάβων στήν Βαλκανική. Καὶ μόνο αὐτὸ τὸ γεγονός ἀποδεικνύει τὸ ἀδάσμιον τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν Σκοπιάδων, γιὰ δὴθεν σλαβική καταγωγή τῶν Μακεδόνων. Ἔτσι, γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα, ἡ ἀντίδρασή μας ἀπέναντι στὴ σύσταση καὶ ἀναγνώριση ἐνὸς ψευδωνύμου κράτους στὰ Σκόπια, πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτη καὶ δυναμική. Ἐγὰρ σλαβικὸ κράτος μέ ἑλληνικὸ ὄνομα στὰ ὅρια συνόρα μας συνιστᾷ μιὰ διαρκῆ ἀπειλὴ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τί θὰ διδάξουμε αὔριο στὰ παιδιά μας ὅτι πρὸς Βορρᾶν συνορεύουμε μέ τὴν... Μακεδονία;

Δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει ὅτι ὁ γεωπολιτικὸς χῶρος τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν τὰ λίκνα καὶ οἱ ἐστίες στίς ὁποῖες ὄχι μόνο γεννήθηκε, ἀλλὰ διαπλάσθηκε καὶ ἀκτινοβόλησε καὶ ἔλλαμψε ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς σὲ ὅλες του τίς μορφές καὶ ἐκφάνσεις στὴ διαδρομὴ τῶν αἰώνων. Καὶ τὸν πολιτισμὸ αὐτὸ τὸν διαποτίζει καὶ τὸν σφραγίζει ἡ μία καὶ μόνη συνείδηση, ἡ ἐθνικὴ μας συνείδηση. Κάθε ὑποκίνηση τῶν ἀνομολογῶν ὁρέξεων ἀπὸ ὁποιαδήποτε πλευρὰ καλὸν εἶναι νὰ σταματήσῃ. Τὸ κρατίδιο τῶν Σκοπίων σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τίς προθέσεις καὶ

Παρακλήτου, Ὅστις «ὄλον συγκροτεῖ τὸν θεομὸν τῆς Ἐκκλησίας», τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας, παρὰ τὰς σημερινὰς πολεμικὰς σκοτεινὰς ἐξελίξεις, ἐγγύς τε καὶ μακρὰν, Ἑλλὰς ἢ Ἀγιώνυμος, ἢ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν, ἢ Ἱερὰ Αὐτὴ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων Πετράκη, ὑποδέχεται εἰς τὸν Πάνσεπτον Ἱερόν της Ναόν, τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, ἀριθμοῦντα χιλιετηρίδα ὁλόκληρον, εἰς τὸ Καθολικὸν αὐτὸ τῆς περιπόσιον καὶ παλαιφαῖον Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς, τὸ καὶ Συνοδικὸν Παρεκκλήσιον, ὑποδέχεται, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος, τὴν Ἀγίαν Ρωσίαν, τὴν Ρωσίαν τοῦ Ἀγίου Βλαδιμήρου καὶ τῆς Ἰσαποστόλου Ὁλγας, τὴν ἐνδοξον καὶ λαμπρὰν καὶ στίλβουσαν Ρωσίαν τῶν οὐρανο-

διεκδικήσεις εἰς βάθος τῆς Πατρίδος μας, τῆς Μακεδονίας μας, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ὁποίας τὸ 1912 - 13 πολλὰς ἑκατοντάδες στρατιωτῶν μας ἐφρονέθησαν, δὲν εἴμαστε διατεθειμένοι νὰ ἐκανοποιήσουμε. Ἡ Μακεδονία μας καὶ ἡ Θεσσαλονίκη μας ζοῦν κάτω ἀπὸ τὴν προστασία καὶ τὴν σκέπη τοῦ Μεγαλομάρτυρος Ἀγίου Δημητρίου, κάτω ἀπὸ τὴν εὐλογία τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ.

Ἡ καρδιά τῆς Ἑλλάδος κτυπᾷ στὸ Αἶγαίον, ὁ ἐγκεφαλὸς της λειτουργεῖ στήν Μακεδονία καὶ ἂν αὐτὴ ἡ χώρα, ἡ χώρα μας, ζεῖ ἀκόμα, τὸ χρωστᾷ στήν πίστη καὶ στοὺς ἀγῶνες τῶν πατέρων μας. Στὴν Ὁρθοδοξία μας. Εὐχόμαι ἡ χάρις καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου μας, διὰ πρεσβειῶν τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀγωνιστοῦ Ἱεράρχου καὶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, νὰ συντροφεύει πάντοτε στήν πορεία της, τὴν ἐθνικὴ πορεία της, τὴν Πατρίδα μας καὶ τὴν Μακεδονία μας. Ἀμήν*.

† Ὁ Θήρας ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

* Ὁμιλία ποὺ ἐκφωνήθηκε κατὰ τὴ Β' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν (22.8.92).

μήκων Τρούλλων καὶ τῶν ἄλλων χρυσῶν Ἱερῶν Σκευῶν καὶ πολυτίμων ἀδαμαντοκολλήτων Εὐαγγελίων μετὰ τῶν σμαλτίνων Εἰκόνων, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὴν Ρωαίαν τῶν κατακομβῶν καὶ τῶν διωγμῶν, τοῦ τρόμου καὶ τῆς πενίας, τὴν Ρωσίαν τῶν σπηλαίων καὶ τῶν Ὀσίων, τοῦ Αἵματος καὶ τῆς Ὁμολογίας, τῶν Στάρεις καὶ τῶν Ἐγκλείστων, τὴν Μυσταγωγὸν Ἀγίαν Ρωσίαν τῶν Νέων Μυροβλητῶν Ἀγίων καὶ τῶν Θεομένων Ἀφθάρτων Ἀγίων Λειψάνων, τιμιωτέρων, ἀσφαλῶς, λίθων πολυτιμῶν καὶ χρυσοῦ, τοπαζίου, ἀχάτου καὶ ἀργυρίου, τῶν Ἱερῶν Λειψάνων, σκοπίμως καὶ πεισιμόνως *κ ε κ ρ υ μ μ ε ν ο ν*, ἕως τῆς χθὲς τὰς λιπανευτικὰς πορείας καὶ λοιπὰς πατηγνυρικὰς παννυχίδας καὶ κατανυκτικὰς ὁλονυκτίους ἀγρυπνίας, *ἄ φ ω ν ο ι*, παρηκολονθήσαμεν οἱ παρορθόδοξοι, ὡς ἐπ' ἐσχάτων, τὴν λιτάνευσιν, ἀπὸ τηλεοράσεως, τοῦ Ἱεροῦ Σκηνώματος τοῦ Ἀγίου Σεραφεῖμ τοῦ Σάροφ, ἐξαρχούσης τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος.

Εἰσοδεύοντα, ὁθεν, πρὸς τὴν Ἱερὰν ἡμῶν Σύνοδον, Ἐπίσημον Αὐτῆς Προσκεκλημένον, τὸν Ὁμόδοξον Πατριάρχην Μόσχας καὶ Πάσης Ρωσίας Κύριον Ἀλέξιον, τὸν Β', καὶ διερχόμενον ἐκ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς, κρούμεν χαρμυσίνως τοὺς κώδωνας καὶ Δοξολογίαν ἀναμέλομεν τῷ, ἐν Τριάδι, Θεῷ ἡμῶν τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς, ἐν τῇ ἐβδομάδι ταύτῃ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Παναγίου καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ὑποδεχθῆναι Αὐτὸν καὶ προσφωνῆσαι Αὐτόν, Ἐντολῇ σεπτῇ καὶ κελεύσει πατρικῇ τοῦ Μακαριωτάτου Ποιμενάρχου ἡμῶν, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Σεραφεῖμ, τοῦ καὶ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, ἀδελφοποδότηως ἀναμένοντος ἐπὶ κεφαλῇς Αὐτῆς, τὴν ἄφιξιν Ὑμῶν, ἐν τῷ παρακειμένῳ Συνοδικῷ Μεγάλῳ.

Ἀγιώτατε Πατριάρχα Μόσχας,

Ἡ Δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου, ὅτε ἤλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐφύτευσε, διὰ χειρῶν Ἀγίων Ἑλλήνων — ἐκ τοῦ Βυζαντίου — Ἐπισκόπων καὶ Ἱεραποστολῶν, πεφωτισμένων συνεχιζῶν τῶν Ἱεραποστολικῶν ὁραματισμῶν τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου, τὴν Ἀμπελον τῆς Μεγάλης καὶ θαυμαστῆς Ὑμῶν Χώρας, τὴν Ὁρθόδοξον Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἀμφιετηρὸς ἔκτοτε ὑπερχιλίων ἐτῶν Ἱστορία λαμπρότης, μεγαλείου καὶ δόξης, ἀλλὰ καὶ πόνου καὶ μάστιγος καὶ φυλακῆς καὶ δακρύων, Ἱστορία Στανβοῦ καὶ Ἀναστάσεως συνθέτει καὶ σήμερον τὰ τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας Ὑμῶν.

Ἡ ἄμπελος ἐκείνη Ἀγιοπνευματικῶς ἀρδευνθεῖ-

σα ὑπὸ τῆς κατανύξεως καὶ τῆς προσευχῆς τῶν Ἀειρῶν δακρύων τοῦ ὀρθοδόξου Ρωσικοῦ λαοῦ, ἀπέδωκεν εὐχνημον, καλλίκαρπον καὶ πολύκαρπον καρποφορίαν. Θηβαῖδα τοῦ Βορρά ἀνέδειξε τὰς Ἐρήμους στέππας τῆς Ρωσικῆς γῆς καὶ οἱ πολλοὶ Ἀγιοὶ τῆς Ρωσίας, ἱστορούμενοι καὶ ἐορταζόμενοι, ὡς ἄγιοι τῆς συνόλης Ὁρθοδοξίας, ἐν παντὶ τόπῳ τῆς Δεσποτείας Κυρίου, θὰ μαρτυροῦν, εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι «Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου» τοῦτό ἐστι τὸ θαῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Εἰς πείσμα τῶν ἀθέων πολεμίων τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν πίστεως, εἰς πείσμα συγχρόνων Διοκλητιανῶν, Νερόνων καὶ Δεκίων.

Ἀγιώτατε Πατριάρχα,

Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἱερὰ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων - Πετρακῆ, ἣν Πατριαρχικῶς ταυρὸν εὐλογεῖται, κέκτηται, εἰς τὸ σκευοφυλάκιον αὐτῆς, ἐκκλησιαστικὰ ὑπέροχα κειμήλια Ρωσικά, δωρηθέντα αὐτῇ εὐλαβῶς, ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς βασιλείσης Ὀλγας, ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ἱστορεῖ εἰς τὰς τοιχογραφίας αὐτῆς εἰκόνας Ρώσων ἁγίων, μεγάλως διδασκόντων ἡμᾶς ἐκ τῆς ἁγίας βιοτῆς καὶ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν.

Ἀλλὰ ἔμπροσθεν εἰκὼν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, Ἀγγελος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας κεκοσμημένος τὴν τῆς Ἀρχιερατείας καὶ Πατριαρχικῆς τιμῆς καὶ ἀξίας θεόδοτον Χάριν, ἔρχεσθε, σήμερον, ἐνταῦθα πρὸς ἡμᾶς, Ἀγιώτατε Πατριάρχα, εἰσέτι φέρων τὸν Σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου καὶ βαστάζων τὰ στίγματα τῆς μαρτυρίας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς τελικῆς Ἀναστάσεως.

Εἰς Ὑμᾶς Ἀγιώτατε Πατριάρχα, ἐπεφύλαξεν ἡ θεία Πρόνοια, ἐν ταῖς ἡμέραις, ταύταις, τὴν ἐξ εὐρείων ἀναστυλῶσιν τῆς Ἀγίας Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀνάστασιν καὶ ἐλευθερίαν αὐτῆς, μετὰ συντελεσθείσας, ἤδη, κοσμογονικὰς ἀλλαγὰς καὶ κορηνισμὸν πελωρίων τειχῶν, νομιζομένων, ἕως τῆς χθὲς, τάχα ἀκαταλύτων, τὴν ἀνάστασιν καὶ ἐλευθερίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ ἐχθρῶν ἐμφανῶν, ἀλλὰ καὶ λύκων. Οὕτως, ἐν ἐνδύμασιν ἀπατηλοῦς Ὁρθοδόξων Ἀρχιερέων καὶ Ἱερέων, λυσσώδως καὶ μετὰ μανίας ἐπιδραμόντων εἰς τὴν ὑμετέραν κανονικὴν δικαιοδοσίαν, ὡς ἐὰν μὴ ἐγνωρίσθῃ ἐκεῖ ὁ Χριστὸς καὶ ἐκηρύχθῃ τὸ Εὐαγγέλιον Ὁρθοδόξων, ἐπὶ χίλια ὅλα ἔτη.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων λύκων, τῶν ἐπιηρμένων σχισματικῶν καὶ τῶν Προτεσταντικῶν καὶ τῶν ἐξ Ἀνατολῆς μάγων καὶ τόσων ἄλλων ψευδωνύμων («ωτήρων»), καπήλων τῆς πατρῴας εὐσεβείας τοῦ Ὁρθοδόξου Ρωσικοῦ λαοῦ, «λύκων» λυμαινόμενων αὐτήν».

Ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ὑποδοχὴ τοῦ Μακ. Πατριάρχῃ Μόσχας κ. Ἀλεξίου στὴν Ἱ. Μονὴ Πετρόκη. Τὸν συνοδεύουν οἱ Πατέρες τοῦ μοναστηριοῦ μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Παν. Καθηγούμενο Ἀρχιμ. Χριστοφόρο.

Ἔρρωσθε οὖν Ἀγιώτατε, ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος καὶ ἐν τῇ δυνάμει τῆς Ἀναστάσεως τοῦ παντοδυνάμου καὶ ἀθανάτου Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἐνωτίσασθε τοῦ Γραφικοῦ καὶ Ἀποκαλυπτικοῦ «ἐξῆλθεν νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ».

Ἀδελφοί τῆς νίκης καὶ ὁλοκληρωτικῆς ἐλευθερίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Ρωσίας ἱκετεύοντες τὴν πραγμάτωσιν, ἐν ἡμέραις εὐκλεοῦς Πατριαρχείας τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος, γόνυ κλίνομεν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι σιγηρικθέντες καὶ ἀναμένομεν καὶ αἰδῶμεν τὸ θαῦμα τοῦ πρὸς τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπερ γνωρίζει νὰ λύῃ τὰ δεσμὰ καὶ νὰ δροσίξῃ τὴν φλόγα, ἡμεῖς δὲ περιχαρῶς ὑποδεξάμενοι Ὑμᾶς καὶ τὴν Τιμίαν ἐξ Ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν Συνοδείαν Ὑμῶν, προσφέρομεν Ὑμῖν, ἐκ τῆς Ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τὸν ἀσπασμὸν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μονῆς Πετρόκη τὰ δῶρα, χρυσοῦφανα πολύτιμα ἱερὰ ἄμφια καὶ ὅσα καὶ Ἀγιορείτικον εὐῶδες θυμίαμα, διὰ τὰ Ρωσικὰ πανάγια θυσιαστήρια, εἰς ἀνάμνησιν τιμητικὴν τῆς ὑψηλῆς ἐνότητος τῆς

πίστεως, τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν δύναμιν τῆς κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κοινωνίας ἀγάπης καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς Ἐδχαριστίας τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν πάντοτε ἁγιάζουσαν καὶ σόζουσαν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα.

Μεταξὺ τοῦ Ρώσου Πατριάρχῃ καὶ τοῦ Καθηγουμένου Χριστοφόρου ἀνταλλάχθηκαν ἀναμνηστικὰ δῶρα. Συγκινημένος ὁ Πατριάρχῃς Ἀλέξιος ἀπάντησε, σύμφωνα με πληροφορίες, ποὺ μᾶς δόθηκαν ἀπὸ τὴν Ἱ. Μονὴ Πετρόκη, ὡς ἑξῆς:

Πανοσιολογιώτατε Ἁγιε Καθηγούμενε τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀσωμάτων - Πετρόκη, Ἀρχιμανδρίτα Κύρ Κύρ Χριστοφόρε,

Ἀπὸ τὴν συγκίνησιν τῆς χθεσινῆς ἡμέρας, ἰδοὺ τώρα ἡ σημερινὴ συγκίνησις, εἰς τὴν πρώτην μας ἐπίσκεψιν ἐνταῦθα καὶ σᾶς εὐχαριστῶ, πάρα πολὺ, διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὰ καλὰ σας λόγια, διὰ τὴν φιλοξενία σας ἐδῶ εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Πετρόκη.

Ἀπὸ τὸν λόγον Σας ἐκατάλαβα διὲν γνωρίζετε πολὺ καλὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας μας καί, ὅχι μόνον τὴν παλαιὰν τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν νεώτερον, καὶ τὴ σύγχρονη ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ μάλιστα σὺς λεπτομέρειές της. Κατέχετε, πολὺ, τὰ ὅσα συμβαίνουν.

Ναί, εἶναι ἀλήθεια, διὲν εἶναι μαρτυρικὴ ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας μας. Στανὸς μαρτυρίου, ἀγωνία καὶ ποταμοὶ αἵματος καὶ ὁμολογίας καὶ δακρύων.

Μύριοι ἐχθροὶ τὴν πολεμοῦν, τὴν ἐπολέμησαν, ἀλλὰ Ἐκείνη ἀντιπαραταίει πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ κακοῦ, τὰς δυνάμεις τοῦ σκότους. Ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία. Ἦλθαμε ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα προσκεκλημένοι τοῦ Ἀδελφοῦ μας Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κύρ. Κύρ. Σεραφεῖμ, διὰ νὰ συζητήσωμεν μαζὶ τὰ προβλήματα μας, νὰ ζητήσωμεν τὴν βοήθειαν τῆς ἀδελφῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, νὰ ζήσωμεν τὴν χαρὰν τῆς ἀδελφωσύνης ἐδῶ εἰς τὴν Ἀποστολικὴν σας Ἐκκλησίαν τοῦ Μεγ. Ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέου. Εἰς τὸ κλίμα αὐτὸ τῆς ἀγάπης ποὺ φανερώνει τὴν δύναμιν τῆς Ἀγίας Ὁρθοδοξίας μας. Σὰς εὐχαριστοῦμεν.

Ἀγωνιζόμεθα ἡμεῖς εἰς τὴν Ρωσίαν νὰ φυλάξωμεν τὸν θησαυρὸν τῆς Πίστεως, ἀνόμενον ἀπὸ τοὺς ἐπιβούλους ἐχθροὺς καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰς αἵρέσεις ποὺ ἐνέσκηψαν εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ κἀμὸν μεγάλο κακὸ εἰς τὸν λαόν μας, αἵρέσεις διάφορες, ἀλλὰ καὶ μαγεῖες καὶ Ἀνατολικὲς ψευδοθρησκείες, ποὺ ἤλθαν σὴν κρισιμώτερη ὥρᾳ τῆς Ἱστορίας τοῦ λαοῦ μας, τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας μας, σὰν νὰ μὴ ἐκηρύχθη ποτὲ εἰς τὴν Ρωσίαν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ μας, αὐθεντικὰ καὶ Ὁρθόδοξα, ἐδῶ καὶ χίλια τόσα χρόνια.

Οἱ πῦρ ὑπονοῦν ἀπὸ τὶς αἵρέσεις, οἱ πῦρ ἀδίστατοι, οἱ πῦρ θρασεῖς εἶναι οἱ Οὐνίται, ποὺ λυμάλονται μὲ φοβερὴ προπαγάνδα καὶ χρῆμα τὸν λαόν μας καὶ ἡμεῖς, πρέπει ἀνύστακτοι νὰ φυλάξωμεν ἐκεῖ τὸ ποίμνιόν μας καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ προσεύχεσθε, ἐδῶ, ὅλοι οἱ Πατέρες, γιὰ μᾶς, γιὰ τὴν ἐμπερίστατη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας.

Ἄγιε Ἡγούμενε Χριστοφόρε,

Ἡ ἐπίσκεψίς μας σὴν ἱστορικὴ Μονὴ σας, τὴν ἐξακουστὴ Μονὴ Πετράκη, μᾶς γεμίζει θάρρος καὶ αἰσιοδοξία, γιὰτὶ ἔχετε προστάτες ἐδῶ τοὺς Ἀρχαγγέλους καὶ τοὺς Ἀγγέλους καὶ ἡμεῖς σὴν προστασία τους καταφεύγομεν καὶ τὴν Σκέπη τους καὶ τὴν βοήθειά τους ἐπικαλούμεθα.

Θέλουμε πάντα νὰ μᾶς ἐνθυμεῖσθε.

Καὶ ἡμεῖς τὸ ἴδιο θὰ κάνουμε σὺς δεήσεις μας πρὸς τὸν Κύριον, τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας.

Σὰς εὐχαριστοῦ, πάρα πολὺ καὶ γιὰ τὰ πολύτιμα δῶρα σας, πρὸς ἡμᾶς καὶ τοὺς συνοδοὺς μου Ἀγίους Ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὺς Κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς. Αἰσθανόμεθα πολὺ οἰκεῖοι σὴν ἐγκαρδιότητα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλοξενίας σας, τῆς καλωσύνης σας.

Εἴμεθα πράγματι, ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, εἴμεθα Ἐν, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου μας. Ὁ Κύριος νὰ σὰς εὐλογῇ, σὰς τὸν Καθηγούμενον καὶ δόκλον τὴν ἀδελφότητα, τὴν εὐλογημένην συνοδείαν σας.

Ἀπὸ τὸ Καθολικὸ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀσωμάτων Πετράκη τὸν Μακ. Πατριάρχην κ. Ἀλέξιο παρέλαβαν οἱ Συνοδικοὶ Γραμματεῖς καὶ τιμητικὰ συνόδευσαν ὡς τὸν β' ὄροφο τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου, ὅπου τὸν Ρώσο Πατριάρχην ἀνέμεναν τὰ μέλη τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Παν. Ἀρχιμ. π. Δαμασκηνὸς Καρπαθάκης. Στὶς 10.00 π. μ. πραγματοποιήθηκε κοινὴ σύσκεψη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μὲ τὸν Μακ. Πατριάρχην Μόσχας, κατὰ τὴν ὁποία ἀνταλλάχθηκαν προσφωνήσεις, ἀναμνηστικὰ δῶρα καὶ ἔγιναν ἐκατέρωθεν παρασημοφορήσεις. Προσφωνώντας τὸν Πατριάρχην Ἀλέξιο ὁ Μακ. Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιεπίσκοπος κ. Σεραφεῖμ εἶπε:

Ἀγιώτατε Πατριάρχα Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας, περιπόθητε δ' ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἀδελφὲ κ. Ἀλέξιε,

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Ἰδοὺ ἡμεῖς καὶ αὐθις, οἱ Ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, οἱ ἐγγύς τε καὶ οἱ μακρὰν, εἰς νέαν εὐλογημένην συνάντησιν, μέλη τίμια τῆς Μεγάλης Ὁρθόδοξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Εἶναι ὅντως μεγάλη καὶ συγκινητικὴ ἡ ἀνάμνησις τῶν Ἀδελφῶν ἐν Χριστῷ Ἐκκλησιῶν μας, ἐκ τῆς προηγουμένης συναντήσεως ἐν Μόσχᾳ κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1976, καὶ ἀλησμόνητος ἐκεῖνος ὁ Ἀδελφικὸς ἐναγκαλισμὸς, ὅστις ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡμῶν, διαχρονικῶς διατηρεῖται καὶ συνεχίζεται εἰς μίαν ἀκόμη πραγμάτων τῆς ρήσεως τοῦ Κυρίου μας «οὗ γὰρ εἰσι συνηγμένοι εἰς τὸ ἔμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν» (Ματθ. 18,20).

Καὶ ἔχομεν τὴν μεγάλην τιμὴν καὶ χαρὰν νὰ διώμεν τὸν σημερινὸν ἀδελφικὸν ἐναγκαλισμὸν μας μὲ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος, εἰς τὴν ἱστορικὴν μας συνάντησιν ἐδῶ εἰς τὴν Ἀποστολικὴν

Ἀπὸ τὴν κοινὴ συνεδρία μὲ τὴ Διαρκὴ Ἱερὰ Σύνοδο. Στὸ κέντρο, μεταξὺ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν Μητροπολιτῶν, διακρίνονται οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκκλησίαν Παύλου τοῦ Ἐθναποστόλου.

Εἶναι ἐπικαιρὸς καὶ λίαν σημαντικὴ ἡ συνάντησις μας εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, μίαν ἐκ τῶν μεγάλων Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, μετὰ τὴν πολυσήμενον Διορθόδοξον Διάσκεψιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν 15ην παρελθόντος μηνὸς Μαριτίου, ὅπου συνεζητήθησαν ἐπείγοντα Ἐκκλησιολογικὰ θέματα. Βεβαίως, Μακαριώτατε, καὶ ἐδῶ θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὰ ἐπανίδωμεν, παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνέλιξιν τοῦ προγράμματος τῆς ἐνταῦθα παρουσίας Σας, τὴν ὁποίαν ἐγκαρδίως εὐχόμεθα εὐχάριστον ἀπὸ πάσης πλευρᾶς.

Ἡ Συνοδικότης τῆς κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ τὸν θεομικτὸν λίθον διοικήσεως πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἔχουσῶν ἀκρογωνιαίον Λίθον καὶ Κεφαλὴν, Αὐτὸν τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τοῦ ὁποίου μέλη τοῦ σώματός ἐσμεν, καὶ τὸν Λόγον τῆς ἀληθείας Αὐτοῦ ὀρθοτομοῦμεν, ταῖς Συνοδικαῖς ἀποφάσεσιν ἐπόμμενοι.

Δι' ὃ ὑποδεχόμενοι τὴν Ὑμετέραν πεφιλημένην Μακαριότητα, ἐν τῷ Συνοδικῷ τούτῳ Μεγάλῳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἔκτακτον Συνεδρίαν Αὐτῆς, πιστεύομεν ὅτι ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ τοῦ ἱεροῦ τούτου θεσμοῦ ὑπεραμνόμεθα καὶ ἐν συμφωνίᾳ καὶ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι τὰς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν Ρωσίας καὶ Ἑλλάδος πνευματικὰς σχέσεις ὑπεριονίζομεν καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὰς ὑποχρεώσεις ἀναλαμβάνομεν.

Τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας ταύτης ἀποτελεῖ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 2533)7.4.92 ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δι' ἐκφρασιν συμπαραστάσεως πρὸς τὰς Ἀδελφὰς Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας τοῦ πρώην Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ.

Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, ὅτι κατηξίωσεν ἡμᾶς καὶ αὐθις συναχθῆναι ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῇ παρουσίᾳ καὶ μετοχῇ τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος τοῦ Σεβιτοῦ προκαθημένου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας.

Ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ Κοινωνία τοῦ

Ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας κ. Ἀλέξιος παρασημοφορεῖ τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ μετὰ τὸ ἀνώτατο παράσημο τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Ἁγίου Πνεύματος, εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν. Ἀμήν.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μακ. Πατριάρχου κ. Ἀλεξίου, κατὰ μετάφραση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Μελετίου, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Μακαριώτατε,

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ ἀρχιερεῖς,

Πρῶτα ἀπὸ ὅλα, θέλω νὰ ἐκφράσω τὴν βαθειὰ μου ἐνγνωμοσύνη πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πὺν μοῦ ἔδωκε αὐτὴν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν ἀρχαία καὶ ἐπὶ ῥοχὴ χώρα Σας καὶ νὰ προσκυνήσω σὶὰ διάφορα ἱερά της.

Ἐγὼ καὶ οἱ συνοδοὶ μου διακατεχόμεστε ἀπὸ ἰδιαίτερα αἰσθήματα τῶρα πὺν εἵμαστε σὶὴν Ἀθήνα, ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κέντρα τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ, πὺν εἶναι συνδεδεμένο μετὰ τὰ δνόματα μεγάλων φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν, ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν.

Κατὰ κύριο λόγο, ὅμως, ὅποιος ἔρχεται ἐδῶ ἐνθυμεῖται τὸ κήρυγμα, πὺν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦ-

λος ἔκαμε σὶὴν πόλη αὐτή, γιατί εἶχε τεράστια σημασία γιὰ τὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ ἀνάμνηση αὐτὴ γίνεται ἰδιαίτερα ζωντανή σ' αὐτὸν τὸν τόπο, τῶρα πὺν οἱ χώρες μας, μετὰ τὶς αἰωνόβιες χριστιανικὲς τοὺς παραδόσεις, κατακλύζονται ἀπὸ τὰ κύματα τῆς ἐκκοσμίκευσης καὶ πολλοὶ ξαναγυρίζουν σὶὴν εἰδωλολατρεία, ξεχνώντας τὸν ἀληθινὸ καὶ γνωστὸ Θεό.

Τῶρα μᾶς δίδεται ἡ ὥραία ἐνκαιρία, νὰ συζητήσωμε ἐπὶ διαφορῶν ζητημάτων πὺν ἔχουν σχέση μετὰ τὴν ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας σὶὸν σύγχρονο κόσμο.

Ξέρετε, ὅτι μετὰ ἀπὸ διωγμοὺς πὺν διήρκεσαν δεκαετίες, μετὰ ἀπὸ ἐπιβίωση κάτω ἀπὸ φοβερὰ δύσκολες συνθῆκες, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, ἔχει ἐπὶ τέλους μετὰ τὴν χάρη καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὴν δυνατότητα, νὰ μεταφέρει τὸ μήνυμά της γιὰ τὴν σωτηρία σὶὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων πὺν μέχρι τῶρα ἦσαν ἐντελῶς ἀποκομμένοι ἀπὸ τὴν σωτηριώδη πνευ-

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ παρασημοφορεῖ τὸν Μακ. Πατριάρχη Μόσχας κ. Ἀλέξιο μετὸν Μεγαλόσταυρο τοῦ Ἀπ. Παύλου, ἀνώτατο παράσημο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ματική της μέριμνα καὶ μάλιστα χωρὶς κανένα πιά περιορισμό.

Ἡ δυνατότητα ὅμως αὐτὴ θέτει ἐνώπιόν μας πολλὰ προβλήματα, ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ ἡ προετοιμασία ἱερέων μετὰ καλὴ θεολογικὴ μόρφωση. Στὴν χώρα ἡμεῖς ἀνοίγουν νέες ἐκκλησιαστικὲς σχολὲς καὶ νέα Ἐκκλησιαστικὰ διδαστήρια, καὶ ἡ ἐκδοσὴ ἐποικοδομητικῶν βιβλίων αὐξάνει ὅλο καὶ περισσότερο. Χρειάζεται ὅμως νὰ γίνουν ἀκόμη περισσότερα.

Εὐχαριστοῦμε τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ποῦ, ὅπως καὶ παλαιότερα, εἶται καὶ τώρα, μᾶς προσφέρει τὴν βοήθειά της στὸ νὰ λύσωμε τὰ προβλήματά μας αὐτὰ καὶ προσφέρεται σὲ ἐκπροσώπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ἢ δυνατότητα νὰ τελειοποιήσουν τὴν μόρφωσή τους στὶς περιφημὲς Θεολογικὲς Σχολὲς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ξέρετε ἀκόμη, ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας αὐτὴν τὴν ἐποχὴ περνάει μιὰ πολλὴ σκληρὴ δοκιμασία, ποὺ ἔχει σχέση μετὰ τὴν διατήρηση τῆς κανονικῆς ἐνότητάς της.

Ἡ θέση μας στὸ θέμα αὐτὸ οὔτε εἶναι γνωστή.

Κατὰ παγία μας ἀρχή, δὲν εἴμαστε ἀντίθετοι σ' αὐτό. Ὅμως γιὰ νὰ γίνῃ, θὰ πρέπει αὐτὴ νὰ εἶναι ἡ θέληση τοῦ λαοῦ ποὺ ἀποτελεῖ τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ διαδικασία γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας κανονικῆς ἀνεξαρτησίας νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν κανονικὴ ὁδὸ τῆς ὁρθοδόξου συνοδικότητος.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ πλειοψηφία τοῦ Ὁρθόδοξου λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μετὰ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας. Καὶ ἐμεῖς συμμορφωνόμαστε μετὰ τὴν τοποθέτησή του αὐτῇ.

Ἐχομε νὰ συζητήσωμε μιὰ σειρά ἀπὸ ζητήματα, ποὺ ἔχουν σχέση μετὰ τὴν ἐνότητα τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας καὶ μετὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μέσα στὶς σύγχρονες τόσο περίπλοκες συνθήκες.

Ἐγὼ εἶχομαι ὀλόψυχα στοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πλυνσία τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ στὴν δύσκολη ἀποστολή τους γιὰ τὴν πνευματικὴ καθο-

Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΕΛΒΕΤΙΑΣ κ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΩΣ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔ. ΑΘΗΝΩΝ (2 Ἰουνίου 1992) *

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς ὁμίλησεν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μὲ θέμα, «Ἡ σύγχρονη ἀποστολή τῆς Ὁρθοδοξίας», εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Εἶναι εὐνόητη ἡ συγκίνηση ἑνὸς λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θεολογίας κατὰ τὴν ἱερὴ στιγμή τῆς ἐπισήμου ὑποδοχῆς του ὡς Ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εὐχαριστῶ ἐγκάρδια τὸ ἀνώτατο πνευματικὸ Ἰδρυμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ τιμὴ τῆς ἐκλογῆς μου, ἡ ὁποία σημαίνει βεβαίως καὶ πρόσθετη εὐθύνη διακονίας. Εἶμαι πρόθυμος. Αἰσθάνομαι βαθύμυχη τὴν ἀνάγκη νὰ εὐχαριστήσω τοὺς ἐκλεκτοὺς συναδέλφους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, διότι διέκριναν στὴν ὀφειλετικὴ ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεολογικὴ μου διακονία στοιχεῖα προσφορᾶς καὶ ἀναγνωρίσεως, εἰδικότερα δὲ κατὰ τὴ συνεδρία αὐτὴ τὸν ἐλλογιμώτατο καὶ σεβαστὸ Πρόεδρο κ. Μιχαὴλ Σακελλαρίου καὶ τὸν διακεκριμένο συνάδελφο κ. Εὐ. Μουτσόπουλο γιὰ τὴν φιλόφρονη ἀξιολόγηση τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου μου. Οἱ εὐχαριστίες μου ἐκτείνονται καὶ πρὸς πάντας τοὺς διακεκριμένους λειτουργοὺς τῆς χάριτος, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πολιτικῆς εὐθύνης, οἱ ὅποιοι λαμπρύνουν μὲ τὴν παρουσία τους τὴ σεμνὴ αὐτὴ τελετή.

Ὡς ταπεινὸς Ἱεράρχης τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀναφέρω τὴν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ τιμὴ στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο, ὁ ὁποῖος ὀδεύει ἐπὶ αἰῶνες τὴ δύσβατη ὁδὸ τῆς μαρτυρίας καὶ τοῦ μαρτυρίου καὶ συντονίζει τὴν Ὁρθοδοξία γιὰ τὴν αὐθεντικότερη ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς σὺν σὲ κάθε

τόπο καὶ σὲ κάθε ἐποχῇ. Τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου γιὰ τὴ «Σύγχρονη ἀποστολή τῆς Ὁρθοδοξίας» ὑποδηλώνει τὴν ἀναζήτηση τῆς ἰδιαιτερότητας τῆς ἀποστολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν σύγχρονο κόσμον κατ' ἀναφορὰν καὶ πρὸς τίς ἄλλες ἱστορικὲς ἐκφράσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὑπὸ τὴν προοπτικὴ αὐτὴ τὸ πρῶτο μέρος τῆς ὁμιλίας καλύπτει κατὰ τρόπο σύντομο καὶ σχηματικὸ τὴ διαχρονικὴ μορφοποίησι τῆς ἰδιαιτερῆς ταυτότητος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐνῶ τὸ δεύτερο μέρος προσεγγίζει τὰ βασικὰ προβλήματα καὶ τίς νέες προοπτικὲς τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ μίαν αὐθεντικὴ καὶ ἀξιόπιστη μαρτυρία πρὸς τὸν σύγχρονο κόσμον περὶ «τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος».

1. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι μίαν κοινωνία αὐτοκεφάλων ἢ καὶ αὐτονόμων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖες ἔχουν πλήρη συνείδηση τῆς βαθείας ἐνότητάς τους στὴν ὀρθὴ πίστη καὶ στὴν κανονικὴ τάξη, συντονίζονται δὲ ἀπὸ τὴ Μητέρα Ἐκκλησία γιὰ τὴν αὐθεντικότερη ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς τους στὸν σύγχρονο κόσμον τόσο σὲ διορθόδοξο, ὅσο καὶ σὲ διεκκλησιαστικὸ πλαίσιο. Ἡ Ὁρθόδοξία μαζί μὲ τὸν Ρωμαιοκαθολικισμό καὶ τὸν Προτεσταντισμὸ ἀποτελοῦν τίς κύριες ἱστορικὲς ἐκφράσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμον, ὡς ἀπόλυτο δὲ κριτήριον τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς διαφοροποιήσεως προβάλλεται κυρίως ἡ διαφορετικὴ στάση τους ἐναντὶ τῆς κοινῆς πατερικῆς παραδόσεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῆς πρώτης χιλιετίας τοῦ χριστιανικοῦ βίου. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει τὴ συνείδηση ὅτι ἀποτελεῖ τὴν αὐθεντικὴ συνέχεια τῆς μιᾶς ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι παραμένει πιστὴ στὸ πνεῦμα τῆς πατερικῆς πα-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 387 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

δήγηση τοῦ λογικοῦ ποιμνίου πού τοὺς ἐμπιστεύθηκε ὁ Κύριος.

Εἶθε ὁ Κύριος νὰ ἐνισχύσῃ τίς ἀδελφικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀρίων Ἐκκλησιῶν μας εἰς δόξαν τοῦ Παντίμου Ὁνόματος καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἀγίας Ὁρθοδοξίας.

Ἐπίσης ὁ Μακ. Πατριάρχης κ. Ἀλέξιος παρασημεφόρησε τὸν Εἰδ. Νομικὸ Σύμβουλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Γεώργιο Λιλαῖο. Ἀκολούθησε δεξίωση στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, πού ἦταν κατάλληλα διαρρυθμισμένη καὶ στολισμένη μὲ ὀραιότατα ἄνθη. Προσῆλθαν πολλοὶ Ἱεράρχες, Καθηγητὲς Πανεπιστημίου, ἐπικεφαλῆς ἐκκλησιαστικῶν ὁργανισμῶν καὶ ὑπηρεσιῶν κ.ἄ. προσκεκλημένοι.

Στὶς 12.00' τὸ μεσημέρι ὁ Πατριάρχης Μόσχας πραγματοποιοῖ ἐθιμοτυπικὴ ἐπίσκεψη στὸν Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνο Καραμανλὴ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο κ. Σεραφεῖμ. Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε μέσα σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπένευμε στὸν Πατριάρχην Ἀλέξιο τὸ ἀνώτατο ἑλληνικὸ παράσημο καὶ τοῦ πρόσφερε ἐπιστήθιο Σταυρὸ καὶ ἐκεῖνος τοῦ πρόσφερε μεγάλο πορσελάνινο βάζο ρωσικῆς τέχνης.

(Συνεχίζεται)

I. M. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ
Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Τύπου
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

ραδόσεως, ἐνῶ ἀμφισβητεῖ στὸν Ρωμαιοκαθολικισμό καὶ στὸν Προτεσταντισμὸ τὴν πιστότητα αὐτὴ πρὸς τὴν κοινὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, θέτει δὲ ὡς βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τὴ συνάντηση τῶν τριῶν ἱστορικῶν ἐκφράσεων τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν κοινὴ αὐτὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση.

Ὁ ἰδιαίτερος σεβασμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας προσδιορίζει ὅχι μόνον τὴν ἰδιαιτερότητά της ἐναντι τῶν ἄλλων ἱστορικῶν ἐκφράσεων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴ βαθύτερη συνείδηση τῆς καθολικότητάς της. Ἡ συνείδηση αὐτὴ ἀπορρέει ἀπὸ τὴ χριστοκεντρικὴ ὄντολογία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία σαρκώνεται στὸν χρόνον καὶ στὴν ἱστορία ὡς μία προέκταση τοῦ ἐνὸς «σώματος Χριστοῦ». Ὑπὸ τὴν ἐννοια αὐτὴ ἡ ἱερὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας κατανοεῖται ὅχι βεβαίως μόνον ὡς ἓνα συγκροτημένο σύστημα ἀρχῶν ἢ ἰδεῶν, οἱ ὁποῖες συνθέτουν τὸ περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ ὡς μία συνεχὴς καὶ ἀδιάκοπη διαδικασία σαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ στὴν Ἐκκλησία Του. Οἱ ἀπόστολοι οἱ ὁποῖοι «παρέλαβον ὃ καὶ παρέδωσαν», παρέδωσαν στοὺς διαδόχους τοὺς ὅχι ἀπλῶς ἓνα θεωρητικὸ σύστημα διδασκαλίας, μία ἀνυπόστατη ἀλήθεια, ἀλλὰ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία, ἐνῶ ἡ πατερικὴ παράδοση κατέγραψε τὴν ἱστορικὴ ἀγωνία καὶ τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος γιὰ νὰ διαφυλάξῃ τὸ αὐθεντικὸ περιεχόμενο τῆς μυστηριακῆς ἐμπειρίας, ἡ ὁποία εἶναι «φάρμακον ἀθανασίας καὶ ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν».

Κριτήριον τῆς αὐθεντικῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς ἐμπειρίας τοῦ γεγονότος καὶ τῆς καταγραφῆς τῆς ἐμπειρίας αὐτῆς εἶναι βεβαίως ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση, ἡ ὁποία δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν αὐθεντικότητα τῆς προσφερομένης τροφῆς στὴν Τράπεζα τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ ἀποστολικοῦ ἀνδρός Εἰρηναίου «ἡμῶν γὰρ σύμφωνος ἡ γνώμη τῇ εὐχαριστίᾳ, καὶ ἡ εὐχαριστία βεβαίῳ τὴν γνώμῃ». Ἐν τούτοις, ἡ συνεχὴς προβολὴ τοῦ κριτηρίου τῆς πατερικῆς παραδόσεως γιὰ τὴν ἐξουδετέρωση τῶν κατὰ καιροὺς αἵρετικῶν προκλήσεων καλλιέργησε στὴν ἐκκλησιαστικὴ πράξη μία ἐξωτερικὴ «χρηστικὴ» σχέση πρὸς αὐτήν, ἡ ὁποία ἐμπεριείχε καὶ τίς τάσεις μιᾶς «ἀντικειμενοποιήσεως» τοῦ κριτηρίου. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἡ σχέση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἱερὴ παράδοση δὲν ἐξαντλήθηκε ποτὲ σὲ μία μονοσήμαντὴ διαδικασία περιφρουρήσεως τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀντικειμενοποιήσεων, ἀλλὰ παρέμεινε πάντοτε μία συνεχὴς ἀγωνία γιὰ τὴν αὐθεντικὴ τῆς βίωση στὴ μυστηριακὴ ἐμπειρία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος μὲ ἐπίκεντρο τῆς θ. εὐχαριστίας, δηλαδὴ τὸ μυστήριον τῆς κοινωνίας τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ βίωση ὅμως τῆς μυστηριακῆς ἐμπειρίας τῆς παραδόσεως δὲν ὑπῆρξε πάντοτε συνειδητὴ πνευματικὴ σχέση ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, καίτοι οἱ ἱστορικὲς διακυμάνσεις δὲν θίγουν τὴν αὐθεντικότητα ἢ τὴν πληρότητα τῆς «παρακαταθήκης»

τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλωστε, ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζει τὴ διαχρονικὴ ἐνότητα τῶν πιστῶν μέσα στὴν ἱστορία καὶ μυσταγωγεῖ τὴν ὑπέρχρονον κοινωνία τους μὲ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος συγκεφαλαιώνει τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον καὶ διατηρεῖ μὲ τὰ μέλη τοῦ σώματός Του, δηλαδὴ μὲ τὴν Ἐκκλησία, μία αἰώνια καὶ ἀκατάλυτη κοινωνία.

Ὡστόσο, οἱ ἐνδιάθετες τάσεις ἀντικειμενοποιήσεως τοῦ κριτηρίου τῆς πατερικῆς παραδόσεως ἐνισχύθηκαν κατὰ τὴ μακρὰ διαδικασία μεταστροφῆς στὸν Χριστιανισμὸ τῶν λαῶν τῆς Βόρειας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖοι κλήθηκαν νὰ ἀφομοιώσουν σὲ σύντομο χρόνο τοὺς καρποὺς μιᾶς μακράωνος ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ ἔχουν ζήσει καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἱστορικὰ προβλήματα. Τὸ ζήτημα ὑπῆρξε ὀξύτερον στὸν δυτικὸ Χριστιανισμὸ μετὰ τὸν Η' αἰώνα, λόγῳ ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς συνεχοῦς ἀποδυναμώσεως τοῦ λατινικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖο εἶχε συμβάλει τὰ μέγιστα στὴ μορφοποίηση τῆς κοινῆς πατερικῆς παραδόσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἐνδυναμώσεως τοῦ φραγκικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖο περιορίσθηκε σὲ μία «ἐκλεκτικὴ» ἢ καὶ «χρηστικὴ» σχέση πρὸς τὸ περιεχόμενο τῆς προγενέστερης πατερικῆς παραδόσεως. Τὸ μέγα σχίσμα (1054) διέκοψε τὴν κοινωνία καὶ ἀλλοίωσε τίς ἤδη χαλαρὲς πνευματικὲς σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἡ δὲ συστηματικὴ ἀνάπτυξη τῆς σχολαστικῆς θεολογίας τῆς Δύσεως ἐπέβαλε τὴ χρηστικὴ ἀξία τῆς κοινῆς πατερικῆς παραδόσεως τῆς πρώτης χιλιετίας γιὰ τὴν πληρέστερη θεμελίωση μιᾶς λογικῆς ἐρμηνείας τῆς πίστεως μὲ τὴ μεθοδολογία τῶν φιλοσοφικῶν διαλεκτικῶν συλλογισμῶν. Ἡ ἐπίσημη κατὰ τὸν ΙΓ' αἰώνα καθιέρωση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτήρα τῆς θεολογίας αὐτῆς, ἡ ὁποία κατέρρευσε ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς προτεσταντικῆς ἀμφισβήτησεως, ἐπηρέασε βαθύτατα καὶ τὴν ἐνδιάθετὴ ἢ ἐκπεφρασμένη ἀρνητικὴ στάση τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ ἐναντι τῆς κοινῆς πατερικῆς παραδόσεως. Ὡς κριτήρια γιὰ τὴ βεβαιότητα τῆς αὐθεντικῆς βιώσεως τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως προβλήθηκαν ὅχι βεβαίως ἡ συμφωνία τῶν Πατέρων (consensus Patrum), ὅπως κατὰ τὴν πρώτη χιλιετία, ἀλλὰ γιὰ μὲν τὸν Ρωμαιοκαθολικισμό ἡ κοινωνία μὲ τὴν «Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας» (Caput Ecclesiae), τὸν Πάπα, γιὰ δὲ τὸν Προτεσταντισμὸ ἡ αὐθεντία τῆς Ἀγίας Γραφῆς κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴ κατανόησίν της ἀπὸ τοὺς πιστοὺς.

Ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ διαφοροποίηση τῶν τριῶν ἱστορικῶν ἐκφράσεων τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς πρὸς τὴν κατανόηση τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῆς πρώτης χιλιετίας ἐπηρέασε ὅχι μόνον τὴ διαφορετικὴ ἐρμηνεία τῆς συγκροτήσεως ἢ τῆς λειτουργίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὴ διαφορετικὴ κατανόηση τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας στὸν κόσμον. Οἱ μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις τῆς σχολαστικῆς θεολογίας παραθεώρησαν τὴ θεμελιώδη πατερικὴ διάκριση μεταξὺ τοῦ κτιστοῦ καὶ τοῦ ἀκτίστου γιὰ νὰ διευκολύνουν τὴ γνωστικὴ διεξόδυση τοῦ πεπερασμένου νοῦ στὴν ἄκτιστη θεία πραγματικό-

τητα, αλλά συγχρόνως συσκότισαν την όδὸ τῆς ἐμπειρικής κοινωνίας τῶν πιστῶν μετὰ τὸν Θεὸ ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τὴν πρόταξιν τῆς «οὐσίας» ἐναντι τοῦ «εἶναι» τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῆς διακρίσεως τῆς θείας οὐσίας καὶ τῶν ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν. Ἡ πρόταξις τῆς ἀπρόσωπης οὐσίας ἐναντι τοῦ προσωπικοῦ «εἶναι», ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ταύτισις «οὐσίας» καὶ «ἐνεργείας» ἀποδοκιμάσθηκαν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἀπὸ τὴν ὁρθόδοξον θεολογίαν ὡς παρεκκλίσεις ἀπὸ τὴν κοινὴν πατερικὴν παράδοσιν καὶ τὴ διαχρονικὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Γρηγόριος Παλαμᾶς κωδικοποίησε τὴν πατερικὴν παράδοσιν γιὰ τὴ σχέση «οὐσίας» καὶ «ὄντος» μετὰ τὴν φράσιν, ὅτι «οὐ γὰρ ἐκ τῆς οὐσίας ὁ ὢν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὄντος ἡ οὐσία· αὐτὸς γὰρ ὁ ὢν ὅλον ἐν ἑαυτῷ συνείληφε τὸ εἶναι» (3,2,12), ἐνῶ διατύπωσε κατὰ τρόπον συστηματικὸν τὴν πατερικὴν παράδοσιν γιὰ τὴ διάκρισιν θείας οὐσίας καὶ ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν.

Ἡ ὑπόταξις τοῦ προσωπικοῦ «εἶναι» στὴν ἀπρόσωπὴ οὐσία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀπόρριψιν τῆς μεθέξεως τοῦ πιστοῦ στὴν ἐμπειρία τῶν ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν ὑπῆρξαν βασικὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπολογίας τῆς σχολαστικῆς θεολογίας, ἀφοῦ ἀποδυνάμωσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν προσωπικὸν χαρακτήρα τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τοῦ πιστοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀμεσότητα τῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεόν. Βεβαίως, οἱ θεολογικὲς αὐτὲς ἀναζητήσεις δὲν ἐξουδετέρωσαν τὴν παραδοσιακὴν συνέχειαν τῆς μυστηριακῆς ἐμπειρίας τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ὅπωςδήποτε ἐνέταξαν τὸν προσωποκεντρικὸν χαρακτήρα τῆς στὰ πλαίσια μιᾶς οὐσιαστικῆς κοινωνικῆς ἐξαρτήσεως, ἡ ὁποία προσδιόρισε τὴ λαμβάνουσα πρόταξιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἐναντι τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου στὶς ἐπιλογὲς τῆς δυτικῆς θεολογίας καὶ διανοήσεως. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία παρέμεινε ἀμετακίνητη στὸν προσωποκεντρικὸν χαρακτήρα τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τῆς πίστεως μέσα στὴ μυστηριακὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναζήτησε μέσα ἀπὸ τὴ μεταμόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, ἡ μὲν δυτικὴ θεολογία, καίτοι τονίζει τὴν ἱερότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, προτάσσει τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν, ἐνῶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, καίτοι δὲν παραθεωρεῖ τὸ κοινωνικὸ περιεχόμενον τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος, προτάσσει τὸν προσωποκεντρικὸν χαρακτήρα τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀνακαίνιζεται τὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Οἱ θεολογικὲς αὐτὲς προϋποθέσεις εἶναι ἀναγκαῖες γιὰ μιὰ ἀντικειμενικὴ προσέγγισιν τῆς σύγχρονης πνευματικῆς κρίσεως, μετὰ τὴν ὁποία συνδέεται ἡ ἀναζήτησις τῆς εἰδικότερης ἀποστολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶναι πλέον κοινὴ ἡ συνείδησις ὅτι εὐρισκόμεθα στὸ τέλος μιᾶς ἐποχῆς, ἡ ὁποία σφραγίσθηκε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ. Βεβαίως, οἱ ρίζες τοῦ Διαφωτισμοῦ ἀπορρέουν ἀπὸ τὰ διχοτομικὰ διλήμματα τῆς δυτικῆς θεολογίας γιὰ τὶς ἀντιθέσεις μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κόσμου,

κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου, πνεύματος καὶ ὕλης, ψυχῆς καὶ σώματος, νόμου καὶ χάριτος, Γραφῆς καὶ Παραδόσεως, Κράτους καὶ Ἐκκλησίας. Ὡστόσο, τὸ δράμα τῶν φιλοσόφων τοῦ Διαφωτισμοῦ γιὰ ἕνα κόσμον ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, γιὰ ἕναν ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἀπὸ κάθε θρησκευτικὴν πίστιν καὶ γιὰ μιὰ κοινωνίαν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἐκκλησιαστικὴν αὐθεντία, ἀμφισβητοῦσε στὶς ρίζες τοῦ τὸ ὅλο οἰκοδόμημα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ προέβαλλε ὡς ὑπέρτατη αὐθεντία τὸν αὐτονομημένο ἀπὸ κάθε ὑπερβατικὴν ἐξάρτησιν ἀνθρώπινον λόγον. Κατὰ τοὺς φιλοσόφους τοῦ Διαφωτισμοῦ, ἐπιδήποτε ὑπέρεκεται τοῦ ἀνθρώπινου λόγου καὶ δὲν ἀποδεικνύεται μετὰ πειραματικὴν διαδικασίαν ἐκπίπτει ὡς ξένο πρὸς τὸν ὁρθὸν λόγον, ἐνῶ ὅ,τι ὑπόκειται στὴ γνωστικὴν ἱκανότητα καθίσταται τὸ ἀποφασιστικὸν κριτήριον τοῦ ὁρθοῦ λόγου καὶ τῶν δομῶν τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Ὁ Θεὸς ἔπαυσε νὰ εἶναι στὰ πλαίσια αὐτὰ τὸ summum bonum τῆς κοινωνίας καὶ ὑποκαταστάθηκε διαδοχικὰ ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔθνους ἢ καὶ ἀπὸ τὸ δράμα ἐνὸς ἰδεολογικοῦ συστήματος. Μετὰ τὴ γαλλικὴ ἐπανάστασιν μορφοποιήθηκε καὶ ἡ ἰδέα ἐνὸς λαϊκοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον κατέστη προοδευτικὰ ὄχι μόνον τὸ κύριον ὄργανον γιὰ τὴν ἄμεση ἢ καὶ ἔμμεση προώθησιν τῶν νέων ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ μονομερὴς συνήθως αὐθεντία γιὰ τὸν ἔλεγχον τῆς διαλεκτικῆς ἀντιπαράθεσεως μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ὁ συμβατικὸς ἐναγκαλισμὸς Κράτους καὶ Ἰδεολογίας, καίτοι ἐμπεριείχε τὰ σπέρματα τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιθέσεως ἢ καὶ τῆς τελικῆς συγκρούσεως, διευκόλυνε τὴ σταδιακὴ ἐπιβολὴ τῆς κρατικῆς αὐθεντίας σὲ μιὰ ἐκκοσμικευμένην κοινωνίαν, ἀφοῦ οἱ πολιτικὲς, οἱ πνευματικὲς καὶ οἱ κοινωνικὲς ἐκφράσεις τοὺς υποχρεώθηκαν νὰ ὑπηρετήσουν τὰ ἐκκοσμιτικὰ ὁράματα τῆς κυρίαρχης ἰδεολογίας ἢ καὶ τοῦ ἐκκοσμικευμένου κρατισμοῦ.

Οἱ συνέπειες τῆς ἐπιβολῆς τῶν «νέων ἰδεῶν» τῶν φιλοσόφων τοῦ Διαφωτισμοῦ ὑπῆρξαν καταλυτικὲς ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ Θεοῦ στὴ νέα κοσμοθεωρία, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἱερότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, τὸ ὁποῖον ἐξατμίσθηκε στὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη ἢ καὶ στὴν κοινωνικὴ λειτουργίαν τοῦ ἀτόμου. Ὡστόσο, οἱ θεμελιώδεις λ.χ. ἀρχὲς ἐνὸς καθαροῦ λογικοῦ δικαίου δὲν θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν τελείως ξένες πρὸς τὴ σχετικὴ χριστιανικὴ παράδοσιν, καίτοι εἶχαν ἐνταχθῇ σὲ μιὰ τελείως διαφορετικὴν λογικὴν. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ θεωρῶ ὁρθὴ τὴν παρατήρησιν τοῦ T. S. Eliot ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου (1946), κατὰ τὴν ὁποία εἶναι ἀπιθανόν ἕνας εὐρωπαῖος νὰ μὴ πιστεύει ἀτομικὰ ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τότε, αὐτὸ ποῦ ἐκφράζει καὶ πράττει καὶ δημιουργεῖ, θὰ ἐκπηγάξει ἀπὸ τὴν κληρονομίαν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πολιτισμὸν θὰ ἀποκτῇ τὴ σημασίαν του. Μονάχα ἕνας χριστιανικὸς πολιτισμὸς θὰ μπορούσε νὰ ἀναδείξει ἕναν Βολταῖρον ἢ ἕνα Νίτσε. Δὲν πιστεύω ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης θὰ μπορούσε νὰ ἐπιβιώσει ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ὁλοκληρωτικὴ ἐξαφάνισιν τῆς

χριστιανικῆς πίστεως... Ὁ δυτικὸς κόσμος ἀποκτᾷ τὴν ἐνότητά του μέσα σ' αὐτὴ τὴν κληρονομιά, στὸν Χριστιανισμό καὶ στοὺς ἀρχαίους πολιτισμούς τῆς Ἑλλάδας, τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Ἰσραήλ...» (Ἡ ἐνότητα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, μτφ. Ε. Ν. Μόσχου, Ἀθήνα 1990, 7 καὶ 69).

Πράγματι, ἡ εὐρωπαϊκὴ πνευματικὴ κληρονομία ὑπῆρξε ὁ ὥριμος καρπὸς μιᾶς ἀρμονικῆς καὶ ἰσορροπῆς συνθέσεως τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Ἡ σύνθεση αὐτὴ ὑπῆρξε ἀναμφιβόλως μία ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα γιὰ τὸν Χριστιανισμό, ἀφοῦ τὸ Εὐαγγέλιο δὲν περιεῖχε μία συγκροτημένη διδασκαλία γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὸν κόσμο. Ἡ πρόσληψη τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου σήμαινε γιὰ τὸν Χριστιανισμό τὴν πρόσληψη τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς, πραγματοποιήθηκε δὲ μὲ τὴν γόνιμη συμβολὴ τῶν μεγάλων ἐλλήνων καὶ λατίνων Πατέρων, οἱ ὅποιοι μορφοποίησαν καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς πατερικῆς παραδόσεως τῆς ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας. Ἡ λειτουργικὴ σχέση τῶν τριῶν πνευματικῶν μεγεθῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν κατοχύρωνε τὴν ἐσωτερικὴ τους αὐτοτέλεια, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπέκλειε τὴν ὀποιαδήποτε τάση υπερβάσεως τῶν οἰκείων ὅρων, ἀφοῦ ἀντικατόπτριζε τὴ βαθύτερη σχέση Θεοῦ, ἀνθρώπου καὶ κόσμου στὴ νέα χριστιανικὴ πραγματικότητα. Οἱ καρποὶ τῆς συνθέσεως αὐτῆς ὑπῆρξαν πράγματι ἐντυπωσιακοὶ στὴν ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἐλληνικὴ κυρίως φιλοσοφία ἐπηρέασε σὲ τέτοιο βαθμὸ τὴν πατερικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ διατυπώνεται ἀπὸ προτεστάντες κυρίως θεολόγους τῶν νεωτέρων χρόνων ἡ βαρεῖα μορφή ἐναντίον τῶν ἐλλήνων Πατέρων ὅτι ἐπιχείρησαν ἓνα βίαιο ἐξελληνισμό τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ ὅτι παρέδωσαν τὸ Εὐαγγέλιο στὴν ἐλληνικὴ μεταφυσική.

Συνεπῶς, ἡ πολεμικὴ τῶν φιλοσόφων τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῆς Ἰδεολογίας ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας ἢ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ γενικώτερα δὲν ἀπειλοῦσε μόνον, ὡς συνήθως ὑποστηρίζεται, τὴν κοινωνικὴ ἀκτινοβολία τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἀπειλοῦσε τὸ ὅλο περιεχόμενο καὶ τὰ ἐπὶ μέρους μεγέθη τῆς ἐλληνοχριστιανικῆς πνευματικῆς κληρονομίας. Βεβαίως ἡ ὀξύτητα τῆς ἀντιπαραθέσεως θεολόγων καὶ διαφωτιστῶν συγκάλυψε μία ἀνάλογη ἀντιπαραθέση «παλαιῶν» καὶ «νέων» φιλοσόφων, ἡ ὁποία ἐπεξέτεινε τὴν καταλυτικὴ ἀπειλὴ τοῦ Διαφωτισμοῦ γιὰ τὸ σύνολο τῶν παραδοσιακῶν δομῶν τῆς πνευματικῆς κληρονομίας τῆς Εὐρώπης ἢ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου γενικώτερα. Πράγματι, ἡ «νέα φιλοσοφία»

τοῦ Διαφωτισμοῦ, ἡ ὁποία μετακινήθηκε καὶ στὰ ἰδεολογικὰ συστήματα τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, καίτοι δὲν ἀπέριπτε τὴ μεθοδολογία ἢ καὶ ὁρισμένες ἀρχές τοῦ Ἀριστοτελισμοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἐν τούτοις ἀποσυνδέθηκε ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ τους περιεχόμενο καὶ ὑπέταξε τὴν ἐκλεκτικὴ ἢ καὶ ἀποσπασματικὴ χρῆση τους στὴ νέα λογικὴ καὶ στὰ νέα κριτήρια. Ὑπὸ τὴν ἐννοια αὐτὴ ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ κατέληγε σὲ μία περίεργη περιθωριοποίηση καὶ τῶν «παλαιῶν» ἐλλήνων φιλοσόφων, μὲ ἀναπότρεπτη συνέπεια τὴν ἐπέκταση τῆς κρίσεως δομῶν καὶ συνέχειας τῆς εὐρωπαϊκῆς πνευματικῆς κληρονομίας, ἀφοῦ ἡ ἐλληνικὴ φιλοσοφία, ἀποσυνδεδεμένη ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ παράδοση, ἔχανε τὴν ἀμεσότητα τῆς κοινωνικῆς τῆς ἀναφορᾶς σὲ μία προβληματισμένη ἔστω χριστιανικὴ κοινωνία. Ὁ ἀπόηχος τῆς ἀντιπαραθέσεως αὐτῆς «παλαιῶν» καὶ «νέων» φιλοσόφων ἔγινε αἰσθητὸς καὶ στὸν νεοελληνικὸ Διαφωτισμό, ἀλλὰ οἱ συγκρούσεις τους, στὸν χῶρο τῆς παιδείας κυρίως, συγκαλύφθηκαν ἀπὸ τὴν γενικώτερη ἀντιπαραθέση Χριστιανισμοῦ καὶ «νέας φιλοσοφίας». (Συνεχίζεται)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

- * Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, ΑΘΩΟΣ (ἀπάντηση σὲ 56 ἐρείσματα τῆς ἀπιστίας).
- * Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνού, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.
- * Καθηγ. Μάρκου Α. Σιώτη, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.
- * Καθηγ. Βλασίου Φειδᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (988 - 1988).
- * Καθηγ. Ἀνδρ. Θεοδώρου, ΑΜΩΜΟΙ ΕΝ ΟΔΩΙ ΑΛΛΗΛΟΥΪ'Α (ἐρμηνευτικὸ σχόλιο στὴ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία).
- * Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης, ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ (εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια ἀρχμ. Π. Μπρούσαλη).
- * Ἀρχμ. Νικ. Ι. Πρωτοπαπᾶ, ΕΙΣ ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ ΘΕΟΥ. Κυριακοδρόμιο στὶς εὐαγγελικὰς περικοπές.
- * Καθηγ. Ἰωάννου Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ, τόμοι Α' καὶ Β'.
- * Ἀρχμ. Συμεὼν Π. Κούτσα, Η ΝΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. Γιατί, πότε καὶ πῶς νηστεύουμε.

Ἐ π α ν ε κ δ ὀ σ ε ι ς

- * Ἀρχμ. Ἐπιφ. Θεοδοροπούλου, ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ (μὲ ἐρμηνεία, Ε' ἔκδοσις).
- * Καθηγ. Στυλ. Παπαδοπούλου, Η ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ: Βασίλειος Καισαρείας (Β' ἔκδοσις).
- * Ἀρχμ. Ν. Πρωτοπαπᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΙΑ (Δ' ἔκδοσις).

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ *

4. Ἀνταρσία πέντε μητροπολιτῶν.

Εἶναι γνωστό ὅτι στίς 9 Μαρτίου 1992 μὲ ἕνα χυνικό ἐγγράφο της¹ ἡ Διεύθυνση τῶν Θρησκευμάτων ἀνακοίνωσε στήν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας τὴν «ἀπόλυση» τοῦ πατριάρχου Μαξίμου, ἀφοῦ προηγουμένως ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ Θρησκευμάτων μὲ ἐπικεφαλὴς τὸν ἱερομόναχο καὶ βουλευτὴ Χριστοφόρο Σάμπεβ «ἀνακάλυψε» (μετὰ πάροδο 21 ὁλοκλήρων ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ καὶ μὲ κριτήρια ποὺ ἀντλήσε ἀπὸ Νόμους τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος) ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μαξίμου ἦταν ἄκυρη καὶ ἀνυπόστατη. Στὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ πέρασε ἀπὸ τότε μέχρι τὸ δεύτερο δεκαήμερο τοῦ Μαΐου οὐσιαστικά ἡ Σύνοδος δὲν κατέληξε σὲ ὁριστικὴ ἀπόφαση σχετικὰ μὲ τὴν πρόκληση αὐτὴ τῆς Διευθύνσεως τῶν Θρησκευμάτων. Σ' αὐτὸ συνετέλεσε καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ «ἀπόλυση» τοῦ πατριάρχου κοινοποιήθηκε στήν Ἱερὰ Σύνοδο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἔτσι ἡ ἐκτέλεση τῆς βουλήσεως τοῦ καίσαρα ἀναβλήθηκε γιὰ μετὰ τὴν ἐορτὴ τῆς Ἀναστάσεως.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ Πάσχα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος παρὰ τίς ἐπανεπιλημμένες συνεδριάσεις καὶ συσκέψεις δὲν κατόρθωσε νὰ δώσει ὁριστικὴ λύση στὸ πρόβλημα ποὺ τῆς δημιούργησε ἡ ἀντικανονικὴ ἐπέμβαση τῆς Πολιτείας στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ ὀφείλεται κυρίως στὴ διάσπαση τῶν μητροπολιτῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας σὲ δύο ομάδες, στοὺς «ἀντιπατριαρχικοὺς» καὶ τοὺς «πατριαρχικοὺς». Οἱ πρῶτοι δέχονται ὡς νόμιμη καὶ κανονικὴ τὴν ἀπόφαση τῆς Διευθύνσεως τῶν Θρησκευμάτων καὶ θεωροῦν ὀρθὸ νὰ συνέλθει ἡ Ἱερὰ Σύνοδος χωρὶς τὴ συμμετοχὴ τοῦ «ἐκπτώτου» πατριάρχου Μαξίμου καὶ νὰ προχωρήσει στήν ἐκλογὴ προσωρινοῦ Ἀναπληρωτῆ Προέδρου. Θιασῶτες τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἦταν οἱ μητροπολίτες Νευροκοπίου Ποιμὴν, Στάρας Ζαγόρας Παγκράτιος καὶ Βράτζης Καλλίνικος². Οἱ ὑπόλοιποι ἐν

ἐνεργεῖα μητροπολίτες ἔχουν ἀντίθετη ἄποψη. Πιστεύουν ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς Διευθύνσεως τῶν Θρησκευμάτων εἶναι ἀντικανονικὴ καὶ παράνομη καὶ κατὰ φῶρη ἐπέμβαση στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκτὸς αὐτοῦ δέχονται ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μαξίμου ἦταν κανονικὴ, ἀφοῦ ἀντικειμενικοὶ λόγοι δὲν ἐπέτρεπαν νὰ διεξαχθεῖ μὲ τρόπο κατὰ πάντα σύμφωνο μὲ τίς διατάξεις τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη³. Τὸ «πατριαρχικὸ μέτωπο» συγκροτοῦν οἱ ἐξῆς μητροπολίτες:

1) Ὁ μητροπολίτης Σόφιας καὶ πατριάρχης πά-

ἀπὸ τὴν «ἀπόλυση» τοῦ πατριάρχου Μαξίμου, δημοσιοποίησαν ὡς ἐξῆς τὴν ἀποψὴ τους:

«ΔΗΛΩΣΗ

Μὲ ἀφορμὴ διαπιστώσεις ποὺ ἔγιναν τελευταῖα καὶ εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας μὲ ἐκκλησιαστικο-κοινωνικὴ ἀπήχηση, μὲ τίς ὁποῖες ἐξακριβώνεται ὅτι κατὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχου Βουλγαρίας τὸ 1971, μετὰ ἀπὸ τὴ μακαρία τελευτὴ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, δὲν τηρήθηκαν οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας (ἄρθρα 18, 56, 60, 61 καὶ ἄλλα κείμενα) καὶ οἱ ἐντολές τῶν ἐκκλησιαστικῶν Κανόνων, ἐμεῖς, μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, μαρτυροῦμε μὲ ἀρχιερατικὴ συνείδηση ὅτι ἡ ἐκλογὴ ποὺ διενεργήθηκε τότε παραβιάζει τὸν Καταστατικὸ Χάρτη καὶ αὐτὸ τὴν καθιστᾷ ἀνυπόστατη.

Ἡ παράβαση τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ μητροπολίτη Λόβετς Μαξίμου ὡς πατριάρχου Βουλγαρίας καὶ μητροπολίτη Σόφιας καθιστᾷ τὴν ὑπηρεσίαν του παράνομη καὶ κατὰ συνέπεια πρέπει νὰ διακοπεῖ (ἄρθρο 122 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας), ἐνῶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος πρέπει νὰ προχωρήσει στήν ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ Καταστατικοῦ χάρτη.

18 Μαρτίου 1992

Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου:

- † Μητροπολίτης Νευροκοπίου Ποιμὴν.
- † Μητροπολίτης Στάρας Ζαγόρας Παγκράτιος.
- † Μητροπολίτης Βράτζης Καλλίνικος
- † Μητροπολίτης Βελίκο Τυρνόβου Στέφανος.

(περ. Pravoslaven pastir, Μάιος 1992, τεύχ. 2, σ. 2).

Ἡ ἐπίκληση τοῦ ἄρθρου 122 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη γιὰ τὴν ἐκπτώση τοῦ πατριάρχου στὴν προκειμένη περίπτωση εἶναι ἀτυχής, διότι ὁ πατριάρχης Μάξιμος δὲν κηρύχθηκε ἐκπτώτος ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Διεύθυνση τῶν Θρησκευμάτων. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγκτεῖται ἡ ἀντικανονικότητα καὶ τὸ παράνομο τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Πολιτείας. Τὸ ἄρθρο 122 ὅμως προβλέπει τὸ ἀντίθετο: «Ἄν ὁ πατριάρχης, ὡς πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὑποπέσει σὲ παράπτωμα ἐναντι τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη γενικά, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διὰ τοῦ ἀρχαιότερου μέλους τῆς τοῦ κάμνει εὐγενικὴ ὑπόμνηση πρὸς διόρθωσιν. Σὲ περίπτωση ἀποτυχίας, τέτοια ὑπόμνηση τοῦ γίνεται σὲ συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου σὲ πλήρη σύνθεσις. Ἄν καὶ μετὰ ταῦτα δὲν ἐπέλθει διόρθωσὴ του, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος λαμβάνει τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, σύμφωνα μὲ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνες, γιὰ τὴν παύση του (ἐκπτώση) ἀπὸ τὸ ἀξίωμα» (Καταστατικὸς Χάρτης, ἐκδ. μητροπολίτου Κίτρους Βαρναβά Δ. Τζωρτζάτου, Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῶν Ὁρθόδοξων Πατριαρχείων μετὰ ἱστορικῶν ἀνασκοπήσεων, Ἐν Ἀθήναις 1972, σ. 356).

3. Τὴ θέση τῶν «πατριαρχικῶν» ἐκφράζει ἡ κατωτέρω ἀνακοίνωση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 401 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

1. Βλ. νεοελληνικὴ μετάφραση τοῦ ἐγγράφου στοῦ Δ. Β. Γιόνη, Τὸ πατριαρχικὸ στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας, Ἐκκλησία 69 (1992) 284-285. Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ πατριαρχικὸ ζήτημα στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας, Ἀθήναι 1992, σσ. 6-8. Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ πατριαρχικὸ στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας, ἐφ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, ἀριθμ. φύλλ. 347 τῆς 1-16 Μαΐου 1992, σ. 11.

2. Οἱ ἀνωτέρω μνημονεύμενοι τρεῖς μητροπολίτες καὶ ὁ Βελίκο Τυρνόβου Στέφανος, ἐννέα ἀκριβῶς ἡμέρες μετὰ

σης Βουλγαρίας Μάξιμος. Ἡ Πολιτεία ἀντικανονικά τὸν κήρυξε «ἐκπτώτω» μὲ ἔγγραφό της ἀπὸ 9.3.1992.

2) Ὁ Λόβετς Γρηγόριος.

3) Ὁ Σλίβεν Ἰωαννίκιος.

4) Ὁ Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας Ἰωσήφ. Ἡ Πολιτεία ἀντικανονικά τὸν ἀπέλυσε.

5) Ὁ Δυτικῆς Εὐρώπης Συμεών.

6) Ὁ Πλόβντιβ (=Φιλίππουπόλεως) Ἀρσένιος. Ἡ Πολιτεία τὸν ἀπέλυσε μὲ ἀντικανονικὸ καὶ σκαιὸ τρόπο⁴.

ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ ἐπίσημο ὄργανό της *Sarkoven vestnik*, φύλλ. 17 τῆς 27.4.1992, σ. 2: «Μὲ ἀφορμὴ τὶς πολυάριθμες δημοσιεύσεις στὸν τύπο καὶ δηλώσεις στὸ ραδιόφωνο καὶ τὴν τηλεόραση σχετικὰ μὲ προβλήματα ἰδιαίτερης σημασίας γιὰ τὴν καθόλου ζωὴ τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀπέστειλε διὰ μέσου τοῦ Βουλγαρικοῦ Τηλεγραφικοῦ Πρακτορείου (Εἰδήσεων) πρὸς τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωση:

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀπορρίπτει τὶς ἐκτοξευόμενες ἐκ μέρους τῆς Διευθύνσεως τῶν Ὀργανισμῶν κακὸβουλές καὶ πλήρως ἀδικαιολόγητες συστηματικὲς καὶ μεθοδικὲς ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ Προκαθημένου τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ ὀρισμένων μητροπολιτῶν.

Ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου φαίνεται πόσο μεγάλες δυσκολίες συναντοῦσε ἡ Βουλγαρικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀποστολῆς της κατὰ τὶς παρελθούσες δεκαετίες τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐξουσίας. Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡγεσία πάντοτε προσπαθοῦσε οἱ ἐνέργειές της νὰ εἶναι σύμφωνες μὲ τοὺς ἐκκλησιαστικούς Κανόνες καὶ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος δηλώνει φανερά ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης ὁ Πατριάρχης Βουλγαρίας Μάξιμος ἐξελέγη κανονικά καὶ εἶναι νόμιμος προκαθήμενος τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Σὲ μᾶς προκαλοῦν ἀπορία οἱ προσπάθειες τῆς Διευθύνσεως τῶν Ὀργανισμῶν καὶ ὀρισμένων ἐνδιαφερομένων προσώπων νὰ ἀμφισβητηθεῖ πάση θυσίᾳ τὸ σύννομο καὶ ἡ νομιμότητά της πατριαρχικῆς ἐκλογῆς τοῦ 1971.

Ἐπίσης ἐκπλήξη προκαλεῖ καὶ ἡ ἀπροσχηματιστὴ ἐπίκληση τοῦ ἀρθροῦ 12 τοῦ Νόμου περὶ τῶν Ὀργανισμῶν ἐναντίον ἀξίων μητροπολιτῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ὅπως εἶναι ὁ Πλόβντιβ (=Φιλίππουπόλεως) Ἀρσένιος καὶ ὁ Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας Ἰωσήφ. Ἀντὶ τῆς ἀναμενόμενης καταργήσεως αὐτοῦ τοῦ πλέον ὁλοκληρωτικοῦ ἀρθροῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ - ἀθεϊστικοῦ Νόμου περὶ τῶν Ὀργανισμῶν, ποὺ ψηφίστηκε τὸ ἔτος 1949, γίναμε μάρτυρες ἀποπειρῶν γιὰ διατήρησιν καὶ ἐφαρμογὴν του στὴ σημερινὴ δημοκρατικὴ Βουλγαρία. Σὲ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ Βουλγαρικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία πρέπει νὰ βοηθηθεῖ γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ δραστηριότητά της καὶ νὰ ἐγερθεῖ κατὰ τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ ἀλλοθρήσκων προπαγανδῶν, ἐκπρόσωποι τῆς νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας φανερά προσπαθοῦν νὰ τὴν ἀποκεφαλίσουν. Ποιὸς κερδίζει ἀπὸ αὐτό; Ὅπως δὲ ποτε αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ πιστὸς λαός, ὁ ὁποῖος στηρίζει τὸν πατριάρχη του καὶ τοὺς ἐπαρχιοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἐναντιώνεται σὲ ὅποιεςδήποτε προσπάθειες ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἀνάμιξη ἐξωτερικῶν παραγόντων στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, ἀφοῦ δὲν συμβάλλει καθόλου στὴν ἀναγκαίαν εἰρήνῃ καὶ ἡρεμία στὸ λαό, οὔτε στὴν ἐξύψωση τοῦ κύρους τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν στὴ χώρα μας». Ἡ ἀνωτέρω ἀνακοίνωση ἐκδόθηκε στίς 16 Ἀπριλίου 1992 μὲ ἀριθμ. πρωτοκόλλου 571.

4. Ἡ ἀπόλυση τοῦ Ἀρσενίου ἔγινε μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 51 ἔγγραφο τῆς Διευθύνσεως τῶν Ὀργανισμῶν ἀπὸ 13.4.1992. Ἡ Διεύθυνση τῶν Ὀργανισμῶν γιὰ τὴν ἀπόλυση ἐπικαλεστέον τὸ ἀρθρο 12 τοῦ Νόμου περὶ τῶν Ὀργανισμῶν (*Sbornik ot normativni dokumenti, otnasjasti se do veroispovedanijata, Sofia 1982*, σ. 8). Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος

7) Ὁ Βιδνίου Δομητιανός.

8) Ὁ Βάρνης καὶ Πρεσλάβας Κύριλλος.

9) Ὁ πρῶν Νέας Ὑόρκης Γελάσιος, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ χρεὴ τοποτηρητῇ στὴ μητρόπολη Δοροστόλου καὶ Τζερεβενού στὴ θέση τοῦ μητροπολίτη Σωφρονίου ποὺ γιὰ λόγους ἀσθενείας ἀπηλλάγη καθ' ὁλοκληρίαν τῶν καθηκόντων του στίς 23 Ἰανουαρίου 1992.

10) Ὁ ἐπίσκοπος Τραιανουπόλεως Ἰλαρίων, ποὺ ἔχει ὀρισθεῖ τοποτηρητῇ στὴ μητρόπολη Βελίκο Τυρνόβου στὴ θέση τοῦ μητροπολίτη Στεφάνου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ καθήκοντά του στίς 23 Ἰανουαρίου 1992, καὶ αὐτὸς γιὰ λόγους ἀσθενείας.

Μετὰ τὴ συνειδητοποίηση τῆς διασπάσεως αὐτῆς οἱ ἀψιμαχίες συνεχίζονταν στὴν αἴθουσα συνεδριάσεως τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ προβάλλονταν ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως καὶ ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες. Κάποιοι παράγοντες, πολιτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοί, προσπάθησαν νὰ παρασύρουν μητροπολίτες ἀπὸ τὴ δευτέρη ὁμάδα. Ἀλλὰ παρὰ τὶς προσωρινὰ μετακινήσεις τὸ μέτωπο τῶν «πατριαρχικῶν» παρέμενε ἀρραγές. Αὐτὸ ἴσχυε ὅμως μόνο μέχρι τὴν Τρίτη 19.5.1992. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὸ πατριαρχικὸ μέγαρο στὴ Σόφια συνήλθαν οἱ ἐξῆς μητροπολίτες:

Νευροκοπίου Ποιμὴν (86 ἐτῶν),

Βελίκο - Τυρνόβου Στέφανος (85 ἐτῶν),

Δοροστόλου καὶ Τζερεβενού Σωφρόνιος (96 ἐτῶν),

Στάρας Ζαγόρας Παγκράτιος (66 ἐτῶν) καὶ

Βράτσης Καλλίνικος (61 ἐτῶν).

Σημειωτέον ὅτι οἱ τέσσερις πρῶτοι, κατὰ τὰ πρεσβεία χειροτονίας, εἶναι οἱ ἀρχαιότεροι μητροπολίτες τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας. Μάλιστα οἱ μητροπολίτες Βελίκο - Τυρνόβου Στέφανος καὶ Δοροστόλου καὶ Τζερεβενού Σωφρόνιος εἶναι τόσο μεγάλοι στὴν ἡλικία μὲ ἐπισφαλὴ ὑγεία, ὥστε νὰ ἀναγκασθεῖ ἡ Ἐκκλησία νὰ τοποθετήσῃ στίς δύο μητροπόλεις τὸν ἐπίσκοπο Τραιανουπόλεως Ἰλαρίωνα καὶ τὸν μητροπολίτη πρῶν Νέας Ὑόρκης Γελάσιο ἀντίστοιχα ὡς «διοικοῦντες», γιὰ νὰ διεκπεραιώσουν τὶς ὑποθέσεις τῶν μητροπόλεων.

Οἱ πέντε μητροπολίτες συζήτησαν τὸ πατριαρχικὸ

σὲ συνεδριάσιν της στίς 12 Μαΐου 1992 (Πρακτικὸ Νο 20) συζήτησε τὸ θέμα τῆς ἀπολύσεως, ἀπέριψε τὶς κατηγορίες σὲ βάρος τοῦ Ἀρσενίου ὡς ἀθεμελίωτες καὶ ἀρνήθηκε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ μὴ σύννομο αἷτημα τῆς Διευθύνσεως τῶν Ὀργανισμῶν, διότι καὶ ὁ Νόμος περὶ τῶν Ὀργανισμῶν καὶ οἱ ἐνέργειες τοῦ Διευθυντῆ τῶν Ὀργανισμῶν εἶναι ἀντισυνταγματικές. Τὶς ἀποφάσεις της μάλιστα ἀπέστειλε στὸν Πρωθυπουργὸ τῆς Δημοκρατίας τῆς Βουλγαρίας κ. Filip Dimitrov (Νο 703/14.5.1992) καὶ τὶς κοινοποίησε καὶ σὲ ἄλλους παράγοντες (Διευθυντὴ τῶν Ὀργανισμῶν κ. Metodi Spasov, κ. Stefan Stojanov Νομάρχην Φιλίππουπόλεως, κ. Garabed Tomasjan Δήμαρχο τῆς Φιλίππουπόλεως, Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Φιλίππουπόλεως Ἀρσένιο).

ζήτημα της Βουλγαρίας σὲ συνάρτηση μὲ τὴν ἀπόφαση τῆς Διευθύνσεως Θρησκευμάτων ἀπὸ 9.3.1992 καὶ ἀποφάσισαν μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

α) Δέχθηκαν τὸ ἀνυπόστατο τῆς ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Μαξίμου. Ἡ ἀπόφαση αὕτη δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίζει, δεδομένου ὅτι ὁ Νευροκοπίου Ποιμὴν ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐκείνους μητροπολίτες (Βράτσης Παΐσιος, Βάρνας καὶ Πρεσλάβας Ἰωσήφ καὶ Νευροκοπίου Ποιμὴν) ποὺ εἶχαν ὑποβάλει στὴν Ἱερὰ Σύνοδο «Διαφορετικὴ ἀποψη» ὡς πρὸς τὸν τρόπο ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου τὸ 1971⁵. Παρὰ ταῦτα καὶ ὁ ἴδιος ἔλαβε μέρος στὴν «ἀντικανονικὴ» ἐκλογή⁶.

β) Κήρυξαν τὸν Φιλιππουπόλεως Ἀρσένιο ὡς μὴ νόμιμο καὶ ἀντικανονικὸ, εὐθυγραμιζόμενοι ἔτσι μὲ τὴ Διεύθυνση τῶν Θρησκευμάτων, ἡ ὁποία στηριζόμενη στὸ ὑπ' ἀριθμ. 12 ἄρθρο τοῦ Νόμου περὶ τῶν Θρησκευμάτων τὸν «ἀπέλυσε» ἀπὸ τὴ θέση του. Ὁ Νόμος περὶ τῶν Θρησκευμάτων εἶναι δημιούργημα τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος. Ψηφίστηκε ἀπὸ τὴ Μεγάλη Ἐθνικὴ Συνέλευση στὶς 24 Φεβρουαρίου 1949, δημοσιεύτηκε στὴν Κρατικὴ ἐφημερίδα τὴν 1η Μαρτίου 1949 (τεῦχος 48), τροποποιήθηκε μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 690 διάταγμα τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου 1950 (Izvestija, τεῦχος 1 τῆς 2ας Ἰανουαρίου 1951), καὶ δημοσιεύτηκε στὴν Izvestija (τεῦχος 13 τοῦ 1951)⁷. Τὸ ἄρθρο 12 τοῦ Νόμου περὶ τῶν Θρησκευμάτων εἶναι κορυφαία ἔκφραση τοῦ πνεύματος τῆς αὐθαιρεσίας, μὲ τὸ ὁποῖο οἱ κομμουνιστὲς ἐφαρμόζουν στὴν πράξη τὸ σύστημα τοῦ Χωρισμοῦ ὡς πρὸς τὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Συγκεκριμένα τὸ ἄρθρο αὐτὸ προβλέπει τὰ ἑξῆς:

«Ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοί, ὡς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ὑπάλληλοι ποὺ ἀνήκουν στὶς ἀρμοδιότητες

τῶν θρησκευτικῶν ὁμολογιῶν (θρησκευμάτων), οἱ ὁποῖοι παραβαίνουν τοὺς νόμους, τὴν κοινωνικὴ τάξη καὶ τὰ χρηστὰ ἥθη ἢ ἐργάζονται ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν τοῦ Κράτους ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἄλλη τους εὐθύνη, μὲ πρόταση τοῦ Διευθυντῆ τῶν Θρησκευμάτων μποροῦν νὰ ἀπομακρυνθοῦν προσωρινὰ ἀπὸ τὴ θέση ἢ νὰ ἀπολυθοῦν. Ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ θέση (ἀξίωμα) ἢ ἡ ἀπόλυση ἐκτελεῖται ἀμέσως ἀπὸ τὴν οἰκεία προϊσταμένη ἀρχὴ τοῦ θρησκευματοῦ, ἀφοῦ (ἡ τελευταία) λάβει γι' αὐτὸ πρόταση ἀπὸ τὸ Διευθυντὴ τῶν Θρησκευμάτων. Ἄν ἡ ἀπομάκρυνση (ἀπόλυση) τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργοῦ δὲν πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ τὴν προϊσταμένη θρησκευτικὴ ἀρχή, αὐτὸς ἀπομακρύνεται μὲ διοικητικὸ τρόπο⁸.

Μὲ διοικητικὸ, λοιπόν, τρόπο «ἀπολύθηκε» καὶ ὁ μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως Ἀρσένιος, ἀφοῦ τοῦ ἔθεσαν προθεσμία, ἐντὸς τακτοῦ χρονικοῦ διαστήματος νὰ ἐγκαταλείψει τὸ μητροπολιτικὸ μέγαρο. Δὲν θεωρῶ περιττὸ νὰ τονίσω ὅτι τὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον ἀντισυνταγματικὸ, ἀλλὰ καὶ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τοῦ συστήματος τοῦ Χωρισμοῦ ποὺ διέπει τὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας στὴ Βουλγαρία. Ἐκτὸς τούτου παρέχει τὴ δυνατότητα στοὺς ἐκάστοτε καίσαρες τῶν Βουλγαρικῶν Κυβερνήσεων νὰ ἐπεμβαίνουν στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ «ἀπολύουν» τοὺς κληρικούς ποὺ δὲν εἶναι ἀρεστοὶ ἢ γίνονται ἐμπόδιο στὰ σχέδιά τους ἢ δὲν τοὺς βοηθοῦν νὰ δημιουργήσουν δική τους φατρία στὰ σπλάγχνα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἐνώσεως Δημοκρατικῶν Δυνάμεων δὲν πρέπει νὰ ὑπερφηφανέται γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ της, γιατί δὲν ἔσπευσε νὰ ἀδρανοποιήσει τὴν ἰσχὺ τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ καὶ γιὰ τὸ χρησιμοποιοῖ ἀκόμη καὶ σήμερα γιὰ νὰ ἐξοντώνει ἀντιπάλους τοῦ ἱερομονάχου Χριστοφόρου Σάμπεβ. Εἶναι ντροπὴ καὶ γιὰ τοὺς πέντε μητροπολίτες, γιατί εὐθυγραμμίστηκαν μὲ τὴ συλλογιστικὴ τῆς Κυβερνήσεως.

γ) Ὡς τοποτηρητὴ στὴ μητρόπολη Φιλιππουπόλεως ὄρισαν τὸν ἐπίσκοπο Βελίκης Γαλακτίωνα, ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε στὴ μητρόπολη Στάρας Ζαγόρας ὡς βοηθὸς ἐπίσκοπος.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. Β. ΓΟΝΗΣ

Ἀναπλ. Καθηγ. Παν)μίου Ἀθηνῶν

5. Βλ. Πρωτόκολλο (Πρακτικὸ) ὑπ' ἀριθμ. 8, τῆς 1.4. 1971, σσ. 49-54. Νεοελληνικὴ μετάφραση τοῦ κειμένου αὐτοῦ βλ. στοῦ Δ. Β. Γιόνη, Τὸ πατριαρχικὸ ζήτημα στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας, Ἀθῆναι 1992, σσ. 12-18.

6. Βλ. τὴν Πράξη τῆς ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Μαξίμου τῆς 4ης Ἰουλίου 1971. Τὴν Πράξη αὕτη δὲν ὑπογράφει μόνον ὁ Νευροκοπίου Ποιμὴν, ἀλλὰ καὶ ἑπτὰ ἀντιπρόσωποι τῆς μητροπόλεως Νευροκοπίου (οἰκονόμος Angel Nikolov Stolinev, οἰκονόμος Mihail Pandev Daskalov, οἰκονόμος Kostadin Petrov Marcev, Jordan Petrov Vojnov, Asen Ivanov Kolev, Slavco Dimitrov Slavcev καὶ Hristo Stojanov Uzunov).

7. Τὸ κείμενο τοῦ Νόμου περὶ τῶν Θρησκευμάτων βλ. στὸ Sbornik ot normativni dokumenti, otnasjasti se do veroizpovedanijata, Sofija 1982, σσ. 7-11. Εἶναι ἔκδοση τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Ἐπὶ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῶν Θρησκευμάτων ἀνῆκε στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ἐνῶ σήμερα βρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

8. Βλ. Νόμο περὶ τῶν Θρησκευμάτων στὸ Sbornik ot normativni dokumenti, σ. 8.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ*

Μακαριώτατε Πάτερ και Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι και Θεοφιλέστατοι ἅγιοι Ἀρχιε-
ρεῖς,

Τίμιον Πρεσβύτεριον,
Ἀξιότιμε κ. Γεν. Γραμματεῦ Ὁρησκευμάτων,
Ἀξιότιμε κ. Δήμαρχε,

Ἐντιμώτατοι λοιποὶ ἐκπρόσωποι τῶν Πολιτικῶν, Δι-
καστικῶν και Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν,

Ἐλλογιμώτατοι κ. κ. Καθηγηταὶ τῶν Θεολογικῶν
μας Σχολῶν,

Εὐσεβὲς Πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν.

«... τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν»¹.

1. Ἡ Πνύκα, ὁ Ἀρειος Πάγος, αὐτὸς ὁ Βράχος, παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν, τὸ Βῆμα αὐτὸ τοῦ Παύλου, ἐν μέσαις Ἀθήναις, θὰ καταγγέλλουν πάντοτε εἰς τὸν ἄνθρωπον και τὸν κόσμον, τὸν σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου και Μαρίας τῆς Παρθένου, Τῶν τοῦ Θεοῦ. Τὸν Ἀπειρον και Νήπιον Ἰησοῦν, τὸν Ἕνα και Μοναδικὸν Σωτῆρα και Λυτρωτὴν. Τὸν ἐκουσίως Παθόντα και Ταφέντα και Ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, αἰεὶ δὲ ζῶντα και ζωοποιῶντα τὴν Κτίσιν Ἐμμανουήλ.

Κορυφαῖος δὲ ἐρμηνεύς και κήρυξ διαπρύσιος τῶν ἀληθειῶν αὐτῶν, θεολόγος τρισμέγιστος, ὁ Πρωτοκορυφαῖος τῶν Ἑθνῶν Ἀπόστολος, τὸ «Στόμα Χριστοῦ», κατὰ τὸν Ἱερὸν Χρυσόστομον, τῶν Ἀθηναίων Διδάσκαλος και τοῦ Ἀρεοπαγίτου Διονυσίου μύστης και χειροτονητής, Παῦλος ὁ Ταρσεύς.

Ὁ Παῦλος, ὅστις ὑπερβάς τὸν Ἰουδαϊκὸν ἐθνικισμόν ἀνέωχθη εἰς τὸν ὠκεανὸν τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς Οἰκουμένης, διὰ νὰ τὴν κατακτήσῃ πνευματικῶς προσφέρων αὐτὴν ὡς εὐλαβικὸν τρόπαιον εἰς τὸν «ἀρχηγὸν και τελειωτὴν τῆς πίστεως»² Ἰησοῦν Χριστόν.

Διασχίζων ὁ Παῦλος τὸ λίκνον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν Μικρασίαν, ἐφθασεν και εἰς τὴν Τρωάδα. «Κάποιο βραδάκι —σημειώνει ὁ βιογράφος του³— θὰ στεκόταν πάλιν ὁ Παῦλος ἐκεῖ, ὅπου ἡ Εὐρώπη, και ἡ Ἀσία δίνουν τὰ χέρια...». Ἡ μορφή ἑνὸς Μακεδό-

νος πέρ' ἀπὸ τὴ θάλασσα, ξεπρόβαλε πάνω ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Σαμοθράκης και γυρισμένη πρὸς τὸ μέρος του ζητοῦσε βοήθεια, ἐκτείνοντας τὰ χέρια και λέγοντας: «Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν»⁴. Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μακεδόνα τοῦ ὁράματος, ἡ Εὐρώπη ἀπηύθυνε παρακλητικὰ τὴν πρόσκλησίν της πρὸς τὸν Ἀπόστολον τῶν Ἑθνῶν και μέσω αὐτοῦ πρὸς τὸν Χριστόν. Τὸν ἐκάλεε εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλληνορωμαϊκὴν Οἰκουμένην. Τοιοῦτοτρόπως κατενόησεν, ἄλλωστε, μετὰ τὸν ἀγιοπνευματικὸν φωτισμὸν του και ὁ Παῦλος τὰ λόγια τοῦ Μακεδόνα: «εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδονίαν συμβιβάζοντες, ὅτι προσέκλῃται ἡμᾶς ὁ Θεὸς εὐαγγελίσασθαι αὐτούς»⁵.

Τέσσαρας αἰῶνας πρὸ τοῦ Παύλου, ἓνας ἄλλος «ἀνὴρ Μακεδὼν», μετὰ σάρκα και ὀστέα, αὐτὸς Ἕλλην τὸ γένος, τὸ φρόνημα και τὴν ἀνδρείαν, Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, εἰς τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τόπον, τὸ Ἴλιον, κατεϋθυνόμενος —ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων— ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν, ἐνεπνεύσθη τὴν μεγάλην του ἐκστρατευτικὴν πορείαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν⁶, ἥτις ἀπὸ πορείας πολέμου ἐπρόκειτο νὰ μεταβληθῇ εἰς ἐκπολιτιστικὴν κατάκτησιν και ἀνανέωσιν ἑνὸς κόσμου, ποὺ ἔσθηνε μέσα εἰς τὴν ἀπολυταρχίαν, τὸν ἀμοραλισμὸν και τὴν καταπίεσιν. Ἐκεῖ εἰς τὴν Τρωάδα και ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐφωτίσθη ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν, διὰ νὰ κατακτήσῃ ὡς Ἀπόστολος Χριστοῦ μετὰ τὰ ὅπλα τοῦ Πνεύματος, τὴν χρεωκοπημένην πνευματικὰ και ἠθικὰ Δύσιν.

Ἀλέξανδρος και Παῦλος ἔγιναν ἐθελούσια ὄργανα τῆς Θείας Βουλῆς διὰ τὴν ἐν Χριστῷ μεταμόρφωσιν τῆς Οἰκουμένης. Ὁ Ἕλλην Ἀλέξανδρος ἐκκίνησεν ἀπὸ τὸ Ἴλιον διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Ἑλληνιστὴς Παῦλος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Τρωάδα διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Δύσεως. Ὁ Ἀλέξανδρος θὰ δημιουργήσῃ πολιτιστικὴν ἐνότητα, προετοιμάζων τὸν δρόμον τοῦ Χριστιανισμοῦ, μαζί μετὰ τὴν διάδοχόν του Ρώμην, ἥτις θὰ πραγματοποιήσῃ, τὴν ἰδικὴν της διοικητικὴν ἐνότητα μετὰ τὴν λεγομένην PAX ROMANA⁷. Ὁ Παῦλος θὰ σπεύσῃ, μαζί μετὰ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους τῆς «καινῆς διδαχῆς»⁸ νὰ σπεύρῃ εἰς τὸν ἑτοιμον

* Ἀδῶς ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὸν καθιερωμένον Πανηγυρικὸν Ἑσπερινὸν (29.6.92) εἰς τὴν Πνύκα.

1. Πράξ. 17,23.

2. Ἑβρ. 12,2.

3. JOSEPH HOLZNER (μεταφρ. ἀρχιμ. Ἱερων. Κοτσώνη), ΠΑΥΛΟΣ, Ἀθήναι 1957⁵, σ. 171.

4. Πράξ. 16,9.

5. Πράξ. 16,10.

6. Πρβλ. Παν. Ἱ. Μπρατσιώτου, Ἀπόστολος Παῦλος καὶ Μέγας Ἀλέξανδρος, εἰς τὸ περιοδ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, τόμ. ΚΖ' (1958), σ. 218 - 220.

7. Βλ. Λεωνίδου Φιλίππιδου, Ἱστορία τῆς ἐποχῆς τῆς Κ.Δ. ἐξ ἐπὶφωτος παγκοσμίου και πανθηροκειτικῆς, Ἀθήναι 1958, σ. 238 ἐ.ε.

8. Πράξ. 17,19.

αὐτὸν ἀγρόν, διὰ τὴν καταστῆ ἐν Χριστῷ ὁ δημιουργὸς μιᾶς νέας ἱστορικῆς ἐποχῆς, μετὰ τὴν πνευματικὴν ἔνωση ἐν Ἀνατολῇ - Δύσει, ἥτις θὰ ἐγκαινιάσῃ καὶ πολιτικὰ μίαν νέαν ἱστορικὴν πραγματικότητα, μετὰ τὸν νέον Παῦλον τῆς Πίστεώς μας, τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θὰ ἀναδειχθῇ μάλιστα πρῶτος πολίτης αὐτοῦ τοῦ νέου κόσμου τῆς ἀληθείας, τοῦ καινοῦ αὐτοῦ πολιτειακοῦ μορφώματος, συγκεντρώνων εἰς τὸ πρόσωπόν του τὰ στοιχεῖα τῆς νέας Χριστιανικῆς Οἰκουμένης: ρωμαϊκότητα, ἑλληνικότητα καὶ χριστιανικότητα (ὡς Ὁρθοδοξία)⁹. Οὕτως, ἀνεδείχθη ὁ Παῦλος ὄντως «σκεῦος ἐκλογῆς» τοῦ Χριστοῦ, «τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομα Αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν καὶ βασιλέων υἱὸν τε Ἰσραήλ»¹⁰. Ὁ Ἀλέξανδρος κατέκτησε τὸν κόσμον μετὰ τὸ δόρυ, διὰ τὴν ἐκπολιτίση καὶ ἐξελληνίσῃ. Ὁ Παῦλος κατέκτησε τὴν Οἰκουμένην μετὰ τὴν σαγήνην τοῦ Πνεύματος, διὰ τὴν ἐκχριστιανίσῃ καὶ ἀγιάσῃ. Ἀλέξανδρος καὶ Παῦλος μετὰ τὸν ἰδικόν του ὁ καθεὶς τρόπον ἐνώνουν τὸν κόσμον, ὁδηγοῦντες αὐτὸν πρὸς τὴν ὑπερκόσμιον ἐνότητα τῆς Πεντηκοστῆς, τὴν ἐνότητα τῆς Χάριτος, ἥτις θεμελιούται εἰς τὴν «κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»¹¹ καὶ γίνεται ἱστορικὴ πραγματικότης εἰς τὴν ζωὴν τῶν Ἁγίων, τοῦ νέου κόσμου τοῦ Θεοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν.

Δὲν εἶναι τυχαῖον ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν διὰ τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς τότε γνωστῆς οἰκουμένης, ὅπως δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διὰ τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῆς Εὐρώπης. Ἀλέξανδρος καὶ Παῦλος σηματοδοτοῦν μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν ἀδιάκοπον ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας. Τὸ «διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν» ἀποτελεῖ σήμερον ὅχι μόνον τὴν ἱκετευτικὴν παράκλησιν τοῦ Μακεδόνα πρὸς τὸν Παῦλον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπελπισμένην κραυγὴν τῆς δεινῆς δοκιμαζομένης Μακεδονίας πρὸς τὸν Ἔθνος καὶ τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν διὰ συμπαράστασιν καὶ ἀρωγὴν εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον ἐπιβούλων καπηλευτῶν τῆς ἱστορίας, τῆς ἑλληνικότητος καὶ τοῦ ἐνδόξου ὀνόματος τῆς.

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, Ὑμεῖς Μακαριώτατε, ὡς γνήσιος Ἕλλην καὶ πατριώτης, συνεχίζων τὴν μακροχρόνιον ἐθνικὴν Σας δρᾶσιν, ἐπράξατε εἰς τὸ ἀ-

κέραιον τὸ καθήκον Σας. Ὡς Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας καὶ πνευματικὸς ἡγέτης ἑκατομμυρίων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἐπανειλημμένως ἀπεστείλατε ἐκκλησίες πρὸς τοὺς προέδρους τῶν Η.Π.Α. καὶ τῆς Ρωσίας, τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ε.Ο.Κ., τοὺς πρωθυπουργοὺς τῶν κρατῶν μελῶν τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ ἀλλαχοῦ, διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν θέσεων διὰ τὸ Μακεδονικόν.

Ἡ θετικὴ δὲ διὰ τὴν Ἑλλάδα τελευταία τοποθέτησις τοῦ Ρώσου προέδρου, ἀσφαλῶς ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἰδικὴν Σας παρέμβασιν πρὸς αὐτόν, μέσω τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. κ. Ἀλεξίου.

2. Μετὰ τὴν πνευματικὴν του ἐκστρατείαν ὁ Παῦλος ἐξεχριστιάνισε τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν, ἀντικαθιστῶν τὴν PAX ROMANA μετὰ τὴν PAX CHRISTIANA. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θὰ προσδοιοῖσῃ τὴν Ρωμαϊκὴν Οἰκουμένην, διὰ τὴν ὁλοκληρωθῇ καὶ μετασχηματισθῇ εἰς τὴν Χριστιανικὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Νέας Ρώμης, τὴν Ρωμανίαν, ἡ ὁποία παρ' ὅλας τὰς ἀτελείας καὶ κατ' ἀνθρώπον ἀδυναμίας, θὰ ἐγκαινιάσῃ εἰς τὸν κόσμον ἕνα ἐξ ὁλοκλήρου νέον πολιτισμόν, τὸν πολιτισμὸν τῆς Θεοκοινωνίας καὶ Θεώσεως καὶ ἕνα νέον ἀνθρώπινον πρότυπον, τὸ τοῦ κατὰ χάριν Θεανθρώπου, τοῦ Ἁγίου¹². Ὁ οὐμανισμὸς τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου, θὰ μετουσιωθῇ εἰς θεανθρωπισμόν καὶ ἡ καταθλιπτικὴ δεσποτεία τοῦ ἐνδοκοσμικοῦ θὰ ὑπερβαθῇ πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον, τὴν ἀνύψωσιν δηλαδὴ τοῦ παρόντος εἰς τὸν ἀτελεύτητον χῶρον τῆς αἰωνιότητος.

Ποῖα θεμέλια, ὅμως, ἔθεσεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν νέαν αὐτὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα; Πρῶτον: Τὸν Χριστόν, τὴν ἔνσαρκον καθολικὴν ἀλήθειαν, ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα καὶ «ἀκρογωνιαίον»¹³ λίθον διὰ τὴν ἀνακαίνισιν καὶ μεταμόρφωσιν ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας. Αὐτὸ ἐσήμαινε κατάργησιν ὅλων τῶν ψευδοθεῶν, ποὺ εἶχε γεννήσει ἡ ἀνθρωπίνη ὑποδουλώσις εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ στήριξιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλπίδος εἰς τὸν Ἐνα καὶ ἀληθινὸν Θεόν, τὸν ἐν Χριστῷ καὶ διὰ Χριστοῦ ἀποκαλυφθέντα. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ φαίνεται καὶ ἡ ἀνατροπὴ κυριολεκτικῶς τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Ἀπ. Παῦλον. Ὁ Χριστὸς προσφέρεται ἀπὸ τὸν Παῦλον ὡς ἡ μοναδικὴ ἐλπίς, ὡς ὁ συνεχὴς καὶ ἀδιαλείπτως «ἐρχόμενος»¹⁴

9. Βλ. π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Ὁρθοδοξία καὶ Ἑλληνικότητα, Ἀθήναι 1992, σελ. 27 ἐ.ε.

10. Πράξ. 9,15.

11. Θεία Λειτουργία Ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

12. Βλ. π. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, Τουρκοκρατία — Οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, Ἀθήναι 1989, σ. 28 ἐ.ε.

13. Ἐφεσ. 2,20.

14. Ἀποκ. 1,4.

Κύριος τοῦ κόσμου, πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Ἴδου τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ λόγου τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς: «οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα»¹⁵. Εἶναι ὅσοι μένουν ἔξω ἀπὸ τὴν νέαν ἐν Χριστῷ πραγματικότητα καὶ συνθλίβονται εἰς τὴν φθαρτότητα καὶ ματαιότητα τοῦ «νῦν καιροῦ», πιστεύοντες ὅτι ὅλα ἀρχίζονται καὶ τελειώνουν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Θεμέλιον δεύτερον: Ἡ «καινὴ διδασκαλία» τοῦ Παύλου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, προσέφε-
 ρεν ἀκόμη ἓνα νέον τρόπον ὑπάρξεως, ὅστις ὡδήγει μέσῳ τῆς ἀσκήσεως καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος, εἰς τὴν ἀνάπλασιν ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας, εἰς τὴν ἐκκλη-
 σιοποίησιν καὶ ἐνχριστώσιν αὐτῶν. Οὕτως, ἔμενεν ἀ-
 ταύτιστος ἡ Ἐκκλησία ὡς καινὸς τρόπος ὑπάρξεως μετὰ τὴν τότε κοινωνίαν, τὴν «καταργουμένην»¹⁶, ἀνα-
 δεικνυομένη ἡ Ἐκκλησία εἰς «κόσμον ἐν κόσμῳ», ὡς
 νέα καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν παλαιὸν κόσμον ιστορι-
 κὴ πραγματικότης, ἥτις καὶ μόνη δύναται νὰ προσφέ-
 ρῃ τὴν σωτηρίαν, τὴν θεραπείαν δηλαδὴ τῆς ἀνθρω-
 πίνης ὑπάρξεως καὶ τὴν ἔνωσιν μετὰ τὸν Θεόν, ἐν Χρι-
 στῷ, τὴν θέωσιν¹⁷.

Διαχωρισμός, λοιπόν, Ἐκκλησίας καὶ παλαιοῦ κό-
 σμου καὶ τὸ ἀσύμπτωτον καὶ ἀσυμβίβαστον μεταξὺ
 αὐτῶν, χαράσσεται ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου, χωρὶς ὅμως
 νὰ παύσῃ ποτὲ ἡ ἀγάπη τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸν κό-
 σμον καὶ ὁ ἀγὼν αὐτῆς διὰ τὴν ἑνταξιν τοῦ κόσμου
 εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν του. Εἶναι
 ἡ ἱεραποστολικὴ κίνησις τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἀπορ-
 ρέει ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς, ὡς ἐν Χριστῷ κοινωνίας.
 Ἡ Ἐκκλησία ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον διὰ τὴν ἐκκλη-
 σιοποίησιν τοῦ κόσμου καὶ τὴν σωτηρίαν του.

Αὐτὴν τὴν ἀμετακίνητον στάσιν ἔναντι τοῦ παλαιοῦ
 κόσμου, τῶν δομῶν καὶ τῶν ἐξουσιῶν του, ἐσφράγι-
 σεν ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μετὰ τὸ μαρτύριον
 αὐτοῦ, προσφέροντας παράδειγμα πρὸς μίμησιν, εἰς τοὺς
 χριστιανούς ὅλων τῶν αἰώνων, τὸν ἑαυτὸν του.

3. Ὁ Ἀπ. Παῦλος, ὅμως, ἀποδεικνύεται ἡγέτης
 καὶ πνευματικὸς καθοδηγητὴς ὅχι μόνον διὰ τὴν ἐπο-
 χὴν του, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διὰ τὸν σημερινὸν
 ἄνθρωπον καὶ τὴν σύγχρονον κοινωνίαν. Κατ' ἐξο-
 χὴν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, γένος ὑπάρχοντες πνευματι-
 κὸν τοῦ Παύλου, χρειαζόμεθα, ἰδιαίτερος σήμερον,
 τὸν Ἀπόστολον τῶν Ἑθνῶν ὡς ὁδηγὸν καὶ φωτιστὴν
 εἰς τὰς νέας ἱστορικὰς ἐπιλογὰς μας. Ἡ ἐποχὴ μας
 ἀποτελεῖ σημαντικὴν καμπὴν εἰς τὴν ἱστορίαν ὁλοκλή-

ρου τοῦ κόσμου. Ἡ παταγώδης πτώσις τοῦ ὑπαρκτοῦ
 σοσιαλισμοῦ, μετὰ ὅλας τὰς κοινωνικοοικονομικὰς ἀνα-
 κατατάξεις, τὰς ὁποίας ἀλυσιδωτὰ προεκάλεσε καὶ ἡ
 δημιουργία ἐνὸς νέου χάρτου κατ' ἀρχὴν εἰς τὸν εὐ-
 ρωπαϊκὸν καὶ τὸν εὐρωασιατικὸν χώρον, ὅπως καὶ οἱ
 συνεχῶς ἀποκαλυπτόμενοι σχεδιασμοὶ διὰ τὴν οὐσια-
 στικὴν ἀνακατάταξιν τῆς δομῆς τοῦ κόσμου μας, φέ-
 ρει τὴν ἐποχὴν μας πολὺ πλησίον εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ
 Παύλου.

Ἐντὸς τοῦ κλίματος τῆς ἀγωνίας αὐτῆς, ἡ μᾶλλον
 τῆς κοσμογονίας τῆς ἐποχῆς τὴν ὁποίαν διανύομεν,
 τί ἄλλο μᾶς ἀπομένει, εἰ μὴ μόνον ἡ στροφή ὅλων
 πρὸς τὸν Θεόν, Ὅστις, κατὰ τὸν Παῦλον, εἶναι ἡ
 μόνη τῶν ἀνθρώπων ἐλπίς, ἡ καταφυγὴ καὶ τὸ στε-
 ρέωμα τῶν ἐπ' Αὐτῷ πεποιθότων.

Μελετῶμεν ἐξ ἀντιθέτου μίαν καινοφανῆ φιλοσο-
 φίαν ζωῆς, κέντρον τῆς ὁποίας εἶναι τὸ αἷτημα διὰ
 παγκόσμιον ἐνότητα καὶ ἔνωσιν τῶν πάντων, ὑπὸ μίαν
 ἐξουσίαν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Παύλου, «ὑπὸ
 μίαν βασιλείαν ἐγκόσμιον αἱ πόλεις γεγένηνται»¹⁸.
 Καί, ὅπως ὀρθῶς ἔχει ἤδη τονισθῇ, «θὰ ἡδύνατο νὰ
 ἀναζητηθῇ ἐδῶ τὸ Εὐαγγελικὸν αἷτημα διὰ μίαν ποι-
 μνην, ἀλλὰ ἀναδύεται βασανιστικὸν τὸ ἐρώτημα: ὑπὸ
 ποῖον ποιμένα»;¹⁹. Πόσον διαφορετικὸς εἰς αὐτὸ τὸ
 σημεῖον εἶναι ὁ προχριστιανικὸς κόσμος τῆς Ρώμης,
 ἀπὸ τὸν μεταχριστιανικὸν κόσμον τῆς ἰδικῆς μας ἐπο-
 χῆς! Πόσον διατεθειμέναι εἶναι αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξου-
 σίαι τοῦ σημερινοῦ κόσμου νὰ δεχθῶν τὸν Θεόν ὡς
 «Κύριον» καὶ βασιλέα, Ὅν ἐκήρυξεν ὁ Παῦλος καὶ
 προσφέρει ἔκτοτε εἰς τὰ πρόσωπα τῶν Ἀγίων τῆς ἡ
 Ὁρθοδοξίας; Ποῖα ἐχέγγυα δύναται νὰ παράσχῃ εἰς
 τὸν σημερινὸν χριστιανόν, τὸν πορευόμενον ἐπὶ τὰ
 ἴχνη τοῦ Παύλου, τὸν ὀρθόδοξον δηλαδὴ πιστόν, ἡ
 νέα αὕτη κατάστασις; Ποῖαν ἐμπιστοσύνην δύναται
 νὰ ἐμπνεύσουν τὰ γινόμενα, ὅταν γίνεται φανερόν,
 ὅτι «ἀπλῶς ἀνανεώνει τοὺς παλαιούς μηχανισμούς,
 οἵτινες ἐξουθενώνουν τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον καὶ
 ἐξαφανίζουν κάθε δυνατότητα πρὸς σύμπληξιν ἀληθι-
 νῆς ἀδελφικῆς κοινωνίας»; Ποῖαν δυνατότητα ἔχει ἡ
 σημερινὴ πραγματικότης νὰ καθησυχάσῃ τὸν ὀρθόδο-
 ξον χριστιανόν, ὅταν, εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διάστασιν
 αὐτῆς, ἀποκαλύπτεται, ὁσημέραι, ἡ ἐπιβολὴ ἔναντι
 τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐκ μέρους τῆς Ἑγείας τῆς Δυτι-
 κῆς Χριστιανοσύνης, μετὰ τὴν ἐπιμονὴν τῆς εἰς τὴν με-

15. Α' Θεσσαλ. 4,13.

16. Πρβλ. Β' Κορινθ. 3,7.

17. Βλ. π. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, Ἡ Ἐκκλησία μέσα εἰς τὸν
 κόσμον, Ἀθήναι 1988, σ. 44 ἐ.ε.

18. Δογματικὸν Μ. Ἑσπερ. Χριστουγέννων τῆς Ὀσίας Κα-
 σινῆς.

19. π. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, Ὁρθοδοξία καὶ Νέα Τάξις πρ-
 γμάτων, εἰς τὴν Ἑφημερ. «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ», 21.5.92, σ. 5.

σαιωνικὴν Οὐνίαν καὶ τὴν πολυπρόσωπον προπαγάν-
δαν²⁰;

Τὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἐξ ἴσου ἀρνητικὸν καὶ ἐχθρικὸν διὰ τὸν αὐθεντικὸν χριστιανισμόν τοῦ Παύλου, τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὅσον καὶ κατὰ τὸν πρῶτον μ.Χ. αἰῶνα. Ὁ δὲ Ἑλληνισμός, περισσότερον ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ὁρθόδοξους λαοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀντιμετωπίζει συνεχῶς τὴν ἀμφισβήτησιν μὲ ἀποκορύφωμα τὸ λεγόμενον «Μακεδονικόν», τὸ ὁποῖον παρὰ πᾶσαν ἐννοίαν δικαίου καὶ ἱστορικῆς ἀληθείας, τालαιπωρεῖ τὰς συνειδήσεις μας ἐξ αἰτίας διαφορῶν διακρατικῶν σκοπιμοτήτων.

Ἡ πορεία τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου μας ἀποδεικνύει, ὅτι διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν κινδυνεύει νὰ βρεθῇ ἀντιμέτωπος ἡ Ὁρθοδοξία μὲ τὰ σχέδια τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου²¹. Καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς σημερινούς Ὁρθόδοξους δὲν μένει ἄλλη ἐπιλογή ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἀληθείας εἰς τὴν νεοειδωλοκρατίαν καὶ νεοβαρβαρότητα τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι πάντα συνδεδεμένη μὲ τὴν ἐτοιμότητα διὰ τὸ μαρτύριον, εἰς ὅλας τὰς δυνατὰς μορφάς του. Ἐὰν οἱ καιροὶ ἦσαν κρίσιμοι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Παύλου, εἶναι ἀκόμη κρισιμότεροι εἰς τὴν ἰδικὴν μας, ἥτις ἡ ἔχει ἀπολέσει τὸν ἀληθινὸν Χριστόν, μέσα εἰς τὰς πολυωνύμους παραχαράξεις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἢ μισεῖ τὸν Χριστόν καὶ τοὺς Ἀποστόλους του, διότι ἀνατρέπουν καὶ ἀναιροῦν τὴν ἀπάτην καὶ τὸ ψεῦδος τῶν τυράννων τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι παρὰ ταῦτα θέλουν νὰ ἐμφανίζονται ὡς ἐλευθερωταὶ καὶ σωτῆρες αὐτοῦ.

Κατ' ἐξοχὴν σήμερον, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὡς κατὰ χάριν Ὁρθόδοξοι, γνωρίζομεν ὅπως καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι «οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»²².

Αὕτη εἶναι ἡ μόνιμος προοπτική, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀταλάντευτος βεβαιότης τοῦ χριστιανοῦ ἐντὸς τοῦ κόσμου, κατὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς θυσιαστικῆς ἐμπειρίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Μὲ αὐτὴν τὴν συνείδησιν ζεῖ καὶ πορεύεται ὁ Ὁρθόδοξος πιστὸς εἰς κάθε ἐποχὴν, καθιστάμενος «μμιητὴς τοῦ Παύλου»²³, ὅπως καὶ αὐτὸς κατηξιώθη ὡς ἀνυπερέβλητος «μμιητὴς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», τοῦ Πρωτομάρτυρος τῆς ἱστορίας καὶ ἀρχι-

ποίμενος»²⁴ τοῦ λαοῦ Αὐτοῦ. Συνισταμένη τοῦ Ὁρθόδοξου βιώματος εἶναι ἡ ἄσκησις καὶ ἡ πάλη. Καὶ ἡ πάλη αὕτη ὅσον θὰ ζῶμεν καὶ ἀναπνέωμεν θὰ συνεχίζεται.

Πάλη πρὸς τοὺς δαίμονας καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνων ἐλαυνομένους, πάλη πρὸς γνωρίμους καὶ ἀγνώστους ψευδαδέλφους, πάλη ἀστέγαστος, μαρτύριον καθημερινόν, πλήρες πόνων καὶ ὀδυνῶν, ὅπερ πολυχρόνιον μαρτύριον ἐβίωσεν ἀγογγύστως καὶ προθύμως πρὸ τοῦ τελικοῦ ἐν Ρώμῃ μαρτυρίου Του, ὁ Οὐρανοβάμων Παῦλος.

Μακαριώτατε,

Εἰς τὸ Πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρωτοκορυφαῖος μεταξὺ τῶν ἀποστόλων ἀναδειχθεὶς, ὁ ὑπὲρ πάντα κοπιήσας καὶ εἰς τὸν Βράχον αὐτὸν ἀναβάς καὶ λαλήσας, περὶ τὰ μέσα τοῦ Α' αἰῶνος, Μέγας τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος, δὲν ἐπτοήθη νανάγια, κινδύνους ληστῶν καὶ ποταμῶν καὶ θαλάσσης, κινδύνους ἐκ ψευδαδελφῶν, ἐκ τοῦ γένους τῶν συμπατριωτῶν του, ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, ὁ θράχος τῆς καρτερίας, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς πίστεως, θεῖος Παῦλος.

Εἰς τὸ Πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας καὶ Προκαθημένος Αὐτῆς, ἐπὶ δύο περίπου δεκαετίαι, συνεχίζετε, Μακαριώτατε Δέσποτα, ἀπτόητος τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν πάλην Αὐτῆς, κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους διὰ τὰ ὕψιστα Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐθνικά μας συμφέροντα, ἐπαξίως λίαν τιμηθεὶς ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, διὰ τοῦ χρυσοῦ ἀριστείου ἀνδρείας, σπουδαιοτάτης καὶ σπανίας τιμητικῆς διακρίσεως καὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ ἔργου Ὑμῶν.

Ἄλλ' ὁ Παῦλος δὲν ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν μόνον τὸν Ἀμβώνα αὐτοῦ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἐκληροδότησε κυρίως τὴν ἀνδρείαν του, τὴν Θεολογίαν του, τὸ πνεῦμα του.

Ἐν τῷ πνεύματι τῆς τοῦ Παύλου ἀνδρείας, Μακαριώτατε Δέσποτα, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τῆς χορείας τῶν μελῶν τῆς Σεβασμίας Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκολουθῶν εἰς τὰ ἴχνη τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, συνεχίσατε τὴν Ποιμαντορίαν Σας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐλογημένου τῶν Ἑλλήνων Ἐθνους καὶ κρατήσατε ἠνωμένον τὸ Πρωθιεραρχικόν Σας ἀνάστημα, κατὰ τῶν ἐπιβούλων ἐχθρῶν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν καὶ τινων ἀδίκων ἀμφισβητιῶν τοῦ κύρους καὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ πελωρίου αὐτοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Ἐθνικοῦ κοινωνικοῦ ἔργου, κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ πρότυπον τοῦ φλογεροῦ τῶν Ἐθνῶν Ἀποστό-

20. Βλ. τὸν συλλογικὸν τόμον «ΟἶΝΙΑ», Ἀθῆναι 1992, (Ἐκδόσεις «ΑΡΜΟΣ»).

21. Α' Κορ. 2,6.

22. Ἐφεσ. 6,12.

23. Α' Κορ. 4,16.

24. Α' Πέτρ. 5,4.

ΟΙ ΣΦΑΓΙΑΣΘΕΝΤΕΣ ΩΣΠΕΡ ΑΡΝΕΣ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΚΑΙ ΙΕΡΕΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

Στὰ ματωμένα ρᾶσα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ποὺ ἔγιναν λάβαρα ἐλπίδος καὶ ἐθνικῆς ἀντιστάσεως καὶ κράτησαν ψηλά τὴν ἐθνικὴ μας ὑπερηφάνια στὶς δύσκολες ὥρες τοῦ ξερριζωμοῦ εἶναι ἀφιερωμένες οἱ γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν.

Μὲ τὴ συμπλήρωση 70 χρόνων ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ (1922-1992) ἡ Ἐκκλησία μας, ἀντίθετα στὸ ρεῦμα τοῦ στυγνοῦ ρεαλισμοῦ ποὺ σπρώχνει στὸ περιθώριο τῆς ἱστορίας τὴ μνήμη τῆς πολὺκλαυστης Μικρᾶς Ἀσίας, μὲ ποικιλία ἐκδηλώσεων τιμᾷ τὴ θυσία τῶν νεομαρτύρων καὶ ὑπομνήσκει πρὸς κάθε Ἑλληνικὴ συνείδηση τὸ ἱερὸ χρέος τῆς αἰωνίου εὐγνωμοσύνης σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ ἔδωσαν τὴ ζωὴ τους καὶ μαρτύρησαν φρικτὰ γιὰ τὴν πίστη καὶ τὴν πατρίδα.

«Οἱ τὴν ὁδὸν τὴν στενὴν βαδίσαντες καὶ σφγιασθέντες ὥσπερ ἄρνες» Ἀρχιερεῖς, Ἱερεῖς, Διάκονοι καὶ Μοναχοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀποτελοῦν βοῶσα ἔκφραση τῶν ἀπείρων θυσιῶν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῆς καὶ συγκεκριμένα ὑπὲρ τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀναρίθμητοι εἶναι οἱ μάρτυρες τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴ ροὴ τῶν αἰώνων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ αἷμα τους ἐπορφύρωσαν τὸν ἱερὸ μανδύα τῆς δόξης τῆς καὶ τὴν κατέστησαν λαμπρότερα καὶ ἐνδοξότερα τοῦ οὐρανοῦ. Ὡσὺν τοὺς μάρτυρες ὅμως τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι ποὺ νὰ ἔζησαν τὸ δράμα καὶ τὴ συμφορὰ τοῦ ξερριζωμοῦ μιᾶς ἱστορίας χιλιετηρίδων, ἐνὸς λαοῦ ποὺ εἶχε μεταμορφώσει μὲ τὴν ἐργατικότητά του καὶ τὸν τίμιον ἰδρώτα του σὲ παράδεισο τὴ χώρα τῆς Ἰωνίας, μιᾶς ἐκκλησίας ποὺ μὲ τὶς ἐπτὰ χρυσὲς λυχνίες τῆς ἐφώτιζε τὴν οἰκουμένη μὲ τὸ φῶς τῆς θεολογίας, τῆς ἀγιότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Μέσα στὴ φωτιὰ τοῦ ἐθνικοῦ ἡφαιστείου, κάτω ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς συνθήκες πάλης, συγκρούσεων καὶ πολεμικοῦ πυρετοῦ, ἡρωϊκὲς μορφὲς ρασοφόρων διάβηκαν βῆμα μὲ βῆμα τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς ἡρωϊκῆς προσφορᾶς καὶ ἔφθασαν στὸ ἔσχατο μυστήριο τοῦ ὁλοκαυτώματος. Ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ μέχρι

σήμερα καμιά τοπικὴ Ἐκκλησία δὲν συνδέθηκε καὶ προσέφερε στὸ ἔθνος τόσο ὅσο ἡ ὀρθόδοξη ἐλληνικὴ. Στους ἀγῶνες καὶ στὶς συμφορὲς τοῦ ἔθνους οἱ λειτουργοὶ τῆς συνέπαθαν μὲ τὸ λαὸ καὶ ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ τὴν προσήλωσή τους σ' αὐτό. Ὅπως καὶ τὸ 1821 ἔτσι καὶ τὸ 1922 ἡ Ἐκκλησία λούσθηκε μὲ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων τους, ξανάζησε τὰ φρικτὰ μαρτύρια τῶν πρώτων διαγμάτων, προσέφερε στὸ βωμὸ τοῦ χρέους ἑκατοντάδες λειτουργοὺς τῆς, μετέβαλε τὸ ταπεινὸ καὶ ἁγιασμένο ρᾶσο σὲ ἀκτινοβόλο λάβαρο, σήκωσε μαζί μὲ τὰ παιδιὰ τῆς τὸ βαρὺ σταυρὸ τῆς ὁδύνης, ὥρθωσε προπύργιο στὴ λαίλαπα τῆς καταστροφῆς τὴν ἐλπίδα στὸ Θεό, περιμάζεψε τοὺς πεινασμένους, περιέθαλψε τοὺς ἐγκαταλελειμμένους, πάλεψε ἀντίθετα στὸ θάνατο, μέσα στὴ θύελα ὕψωσε τὸ σύμβολο τῆς θυσίας, τὸν τίμιον καὶ Ζωοποιὸ Σταυρὸ. Τὰ λόγια τοῦ Ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου ποὺ ἀπηύθυνε σ' ἐκείνους ποὺ τοῦ ἐπρότειναν νὰ φύγει ἀπὸ τὴν φλεγόμενη Σμύρνη καὶ νὰ σωθεῖ, εἶναι χαρακτηριστικὰ τοῦ πνεύματος ποὺ διέπνεε τὶς καρδιὰς τῶν καλῶν ποιμένων καὶ τῆς στάσεως τὴν ὁποία ἐκράτησαν ὅταν τὸ ποίμνιο μαρτυροῦσε καὶ ἐδιώκετο. Εἶχε πεῖ τότε ὁ ἀλησμόνητος ἱεράρχης:

«Παράδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ ὑποχρέωσις τοῦ καλοῦ ποιμένος εἶναι νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ ποίμνιό του. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».

Πυρωμένο μαχαίρι στὴ μνήμη μας καὶ στὴν καρδιά μας εἶναι ἡ θύμηση τῆς Ἰωνίας, τῆς τιμημένης γῆς, ποὺ γιὰ 3000 χρόνια φιλοξένησε τοὺς Ἑλληνες, ποὺ γέννησε τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡράκλειτον, τῆς γῆς ποὺ κάθε πλάκα, κάθε ἀγαλμα, κάθε ναὸς, κάθε μνημεῖο βοᾷ τὴν ἐλληνικότητά της.

Εὐλογημένο τὸ χῶμα τῆς Μικρασίας ποὺ πάτησαν τὰ πόδια τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων, ποὺ δέχθηκε τὸ σῶμα τοῦ θεολόγου Ἰωάννου, ποὺ φιλοξένησε τὶς ἐπτὰ Οἰκουμενικὲς Συνόδους, ποὺ ἐβλάστησε τὶς ἐπτὰ ὁλόφωτες

λου καὶ Κήρυκος τῆς Ἀγάπης καὶ Ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, Θεῖου Παύλου.

Θεμέλιος, ἄλλωστε, ἀρραγὴς τῆς Ἐκκλησίας καὶ Παύλειος ἐπιταγὴ εἶναι ἡ ἐνότης αὐτῆς, μακρὰν παντὸς ὑπολογισμοῦ, ἐν πνεύματι ταπεινώσεως καὶ ὑπακοῆς, ἐντὸς τῶν κόλπων Αὐτῆς.

Ὁ Παῦλος, σήμερον, δείκτης πορείας διὰ τοὺς Νεοέλληνας. Προφητικὸς, οὐρανοδρόμος, σκαπανεὺς,

δραματιστὴς καὶ πρόδρομος τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἀρετριὰ ἀπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδιάς, ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν καὶ ὡς Οὐρανοβάμων Ἀπόστολος τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγεῖ καὶ ὑποὶ πάντας πρὸς Οὐρανόν. Γένοιτο!

Ἀρχιμ. ΑΛΕΞΙΟΣ ΒΡΤΩΝΗΣ
Πρωτοσύγκελλος Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

καὶ ὀλόχρυσες Λυχνίες, ποὺ ποτίσθηκε μὲ τὰ δάκρυα τῶν ἀσκητῶν καὶ τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων.

Ἀλησμόνητη χώρα ἡ Μικρασία στὴν ὁποία κάποτε θριάμβευε ὁ Σταυρὸς καὶ σήμερα βασιλεύει ἡ ἡμισέληνος. Ὅλα αὐτὰ τὰ μεγαλεῖα ποὺ αἰῶνες ὀλόκληροι δὲν κατάρθωσαν νὰ σβήσουν, ἀλλεπάλληλοι κατακτητὲς δὲν μπόρεσαν νὰ ἐξαφανίσουν, ἐπίμονοι ἐξισλαμισμοὶ δὲν ἔφθασαν νὰ νικήσουν, μέσα σὲ λίγους μῆνες χάθηκαν, σβήσθηκαν, ξεερριζώθηκαν κι ἄφησαν πίσω τους καμμένες ψυχές, καπνοὺς καὶ ἐρείπια. Ὁ ἀπολογισμὸς τῆς συμφορᾶς εἶναι τραγικός: 200.000 σφαγμένοι, 1.300.000 πρόσφυγες, 55.000 σπίτια πυρπολυμένα, 538 μεγάλες ἐκκλησίες καὶ 2.000 παρεκκλήσια ἰσοπεδωμένες. Ὀλιβερὸς ἐπίλογος μᾶς ἱστορίας 3.000 χρόνων.

ΣΧΕΔΙΟ ΕΞΟΝΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τὰ μαρτύρια τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶχαν ἀρχίσει πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ 1922. Βαρεῖς καὶ ἐξοντωτικοὶ ἦταν οἱ διωγμοὶ τῆς δεκαετίας 1910-1920 ὅπως σημειώνει ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων στὰ προλεγόμενα τοῦ βιβλίου του «Ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος, ὁ Ἄγγελος τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἐκκλησίας, Ἱερομάρτυς καὶ οἱ σύγχρονοί αὐτοῦ Ἱερομάρτυρες», ἐκδόσεις «Πινόη», Κορίνθος 1992. «Λαίλαπα διωγμῶν καὶ ἐρημώσεως ἀπαρδειγμάτιστου ἐν τῇ Ἐθνικῇ μας ἱστορίᾳ, διότι ἐπὶ τέσσαρα καὶ ἡμισυ ζοφερά ἐτη ἥνοιξεν εἰς τὸ ἐθνικὸν μας σῶμα πληγὰς τοιαύτας, ὁποίας οἱ τέσσαρες καὶ ἡμίσεις αἰῶνες τῆς δουλείας, ὅσοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τῆς σήμερον διέρρευσαν δὲν μᾶς προϋξένησαν», ἢ μάλλον, «οἱ ἐξανδραποδισμοὶ καὶ αἱ ἐρημώσεις τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν» γράφει ὁ μετέπειτα ἐθνομάρτυς Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος σὲ ἐγκύκλιό του πρὸς τοὺς Σμυρναίους γιὰ τὰ ὅσα συνέβαιναν εἰς βάρος τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων στὴ Σμύρνη καὶ στίς ἄλλες ἐπαρχίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πολύτιμες πληροφορίες γιὰ τοὺς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας διωγμοὺς τῶν τούρκων μᾶς παρέχει μία ἐκθεση τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἐφέσου Χρυσοστόμου Χατζησταύρου τοῦ ἀπὸ τοῦ 1962-1967 Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἐξῆσε ἐκ τοῦ πλησίον τὸ δρᾶμα τοῦ ξεερριζωμοῦ καὶ διέφυγε τὴν τύχη τοῦ Χρυσοστόμου Σμύρνης μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου, διασωθεὶς ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου. Τὴν ἐκθεσή του μὲ τίτλο «Οἱ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τελευταῖοι διωγμοὶ τῶν τούρκων», ἐδημοσίευσε εἰς τὸ «Χριστιανικὸν ἡμερολόγιον» τοῦ ἔτους 1925 (ἐν Ἀθήναις, τύποις «Φοῖνικος»).

Τὸ Κεμαλικὸ καθεστῶς εἶχε τάξει ὡς σκοπὸ τὴν τελεία ἐκρίζωση τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὸ τουρκικὸ κράτος. Γι' αὐτὸ ἐπιδόθηκε σὲ σφαγές, ἐκτοπισμούς, ληστείες, ἀτιμώσεις καὶ σκληροὺς βασανισμούς. Τοὺς κληρικοὺς βιαίως ἀποσποῦσαν ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες καὶ τοὺς προσφυγικοὺς καταυλισμούς, τοὺς

ἐξευτέλιζαν καὶ τοὺς ἐβασάνιζαν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ὀλοφυρομένων χριστιανῶν. Γέροντες σεβάσμιοι ἐδέροντο ἀνηλεῶς ἀπὸ τοὺς στρατιώτες, οἱ ὁποῖοι τοὺς ξεερρίζωναν πρῶτα τὰ γένηα καὶ τὰ μαλλιά, ὕστερα τοὺς ἔσερναν στίς φυλακές, τοὺς ἀτίμαζαν καὶ μὲ φρικτὰ μαρτύρια τοὺς ἐβασάνιζαν μέχρι θανάτου. Ἔτσι ἐγίνε μὲ τοὺς ἱερεῖς τοῦ ἁγίου Βουκόλου, τοῦ ἁγίου Κων/νου, τῶν τριῶν Πηγαδιῶν, τῆς Λυγαριάς, τοῦ Κουκλουτζᾶ, τοῦ Κορδελιοῦ, τοῦ Δαραγάτς καὶ ἄλλων περιοχῶν. Μεταξὺ τῶν κληρικῶν ποὺ μαρτύρησαν φρικτὰ στίς φυλακὲς ἀναφέρουμε τὸν Ἀρχιμ. Θεόφιλο Πετουμάνο, Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο Θείρων, τὸν Ἀρχιμ. Διονύσιο Χαρβαλιᾶ, Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο Σιβρισσαρίου, τὸν Ἱεροδιάκονο Κων/τίνο Βρεκούση, τὸν Ἀρχιμ. Ἀνθίμο Τσακιράκη Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο Μαγνησίας, τὸν παπᾶ Ἐμμανουὴλ ἐφημέριο Τζιμόβαση, τοὺς ὁποίους οἱ μενόμενοι τοῦρκοι στρατιῶτες βασάνισαν καὶ ἐξευτέλισαν.

ΩΣ ΠΟΡΦΥΡΑΝ ΚΑΙ ΒΥΣΣΟΝ ΤΑ ΑΙΜΑΤΑ

Φρικτὸ θάνατο καὶ ἀπερίγραπτα μαρτύρια ὑπέστησαν δύο ἐπιφανεῖς κληρικοὶ στὸ Βουτζᾶ ὁ Ἀρχιμ. Ἰάκωβος Ἀρχατζικάκης, Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος, τὸν ὁποῖον οἱ τοῦρκοι προσέδεσαν σὲ στασίδι τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Ἰωάννου καὶ ἀφοῦ κάρφωσαν στὸ μέτωπό του ἡμισέληνο ἀπὸ λευκοσίδηρο τὸν ἄφησαν νὰ πεθάνει ἀπὸ τοὺς φρικτοὺς πόνους, καθὼς ἐπίσης ὁ προϊστάμενος τῆς Κάτω Συνοικίας Ἀρχιμ. Ἀθανάσιος Νικολόπουλος, τὸν ὁποῖο ἐπετάλωσαν στὰ πόδια καὶ στὸ στήθος. Στὸ Κορδελιὸ ἕνας ἀξιωματικὸς τοῦρκος ἀπεγύμνωσε τελείως τὸν προϊστάμενο τῆς ἁγίας Τριάδος Οἰκονόμο Μιχαὴλ Κυριακόπουλο, τὸν ἔδεσε ἀπὸ τὸ λαιμὸ μὲ σχοινὶ στὴν οὐρὰ ἐνὸς ἀλόγου καὶ τὸν ἔσυρε στὴν πόλη. Κατὰ καλὴ τύχη τοῦ ἱερέως ἕνας Ἀμερικανὸς ἀξιωματικὸς ὀργισθεὶς ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ τοῦρκου, τὸν ἐφόνευσε καὶ ἔτσι ἐγλίτωσε ὁ ταλαίπαρος ἱερέας. Καὶ ὁ Ἀρχιμ. Πλάτων Ἀἰβαζίδης, Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀμάσειας, δεμένος στὴν οὐρὰ ἀλόγου σύρθηκε στοὺς δρόμους τῆς πόλεως καὶ βρῆκε τραγικὸ θάνατο. Ὁ Ἀρχιμ. Ἰωάννης Εὐστρατίου, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ του Πρωτοσύγκελλο Διοσύσιο, τὸν Μητροπολίτη Μοσχονησιῶν Ἀμβρόσιο καὶ 22 ἱερεῖς κατεσφάγη ἀπὸ τοὺς τοῦρκους. Κανένας κληρικὸς δὲν εὗρισκε ἔλεος ὅταν ἐπεφτε στὰ χέρια τῶν ἀξέστων στρατιωτῶν. Πολλοὺς ἀνάγκαζαν νὰ ἀποβάλουν τὸ ἱερατικὸ ἐνδυμα καὶ νὰ ἐνδυθοῦν λαϊκὴ ἐνδυμασία, ὕστερα τοὺς ὀδηγοῦσαν στὰ στρατοδικεῖα, στὰ ὁποῖα ἔφερναν πλῆθος ψευδομαρτύρων, οἱ ὁποῖοι μάλιστα θεωροῦσαν ὑπηρεσία στὸν Ἀλλάχ τὴν κατὰ τῶν χριστιανῶν ψευδομαρτυρία καὶ στὴ συνέχεια τοὺς ἀπαγχονίζαν. Ἔτσι βρῆκαν τέλος οἱ κάτωθι ἱερεῖς:

Ἀρχιμ. Μακάριος, προϊστάμενος τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς Σμύρνης, Οἰκονόμος Νικόλαος, προϊστάμενος Ἀγίου Γεωργίου Σμύρνης, Πρωτοσύγκελλος

ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ*

Χαρακτηριστικό τῆς αγιότητος τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος εἶναι ὅτι ἐνῶ διεχειρίζετο τεράστια χρηματικά ποσά, ὁ ἴδιος ζοῦσε πτωχικότατα, κοιμόταν σὲ εὐτελέστατο κρεβάτι καὶ σκεπαζόταν μὲ οἰκτρὰ σκεπάσματα, ὅπως ἀναφέρει ὁ βιογράφος του. Κάποιοι πλούσιος κάτοικος τῆς Ἀλεξάνδρειας ὅταν τὸ ἔμαθε αὐτό, τοῦ πρόσφερε ἓνα σκέπασμα ἀξίας τριανταεξί χρυσῶν νομισμάτων, καὶ ζήτησε νὰ τοῦ ὑποσχεθεῖ ὅτι θὰ σκεπάζεται μ' αὐτὸ «χάριν εὐχῆς καὶ μνήμης» αὐτοῦ ποὺ τὸ προσέφερε. Ὁ Ἅγιος, ἐπειδὴ εἶχε δεσμευθεῖ μὲ τὴν ὑπόσχεση, τὸ ἴδιο βράδυ σκεπάστηκε μὲ τὸ πολυτελὲς σκέπασμα. Ὅμως ὅλη τὴ νύχτα κατηγοροῦσε τὸν ἑαυτὸ του λέγοντας: Ποιὸς ἀπ' ὅσους σκέφτονται λογικὰ δὲν θὰ μὲ κατακρίνει τὸν ταπεινὸ Ἰωάννη, ὅτι ἐγὼ σκεπάζομαι μὲ σκέπασμα τριανταεξί νομισμάτων, ἐνῶ οἱ κατὰ Θεὸν ἀδελφοί μας παγώνουν ἀπὸ τὸ κρύο ταλαιπωρούμενοι στὸ ὑπαιθρο; ἄστεγοι σχεδὸν καὶ χωρὶς δεῖπνο, περιμένοντας τὰ ψίχουλα ποὺ πέφτουν ἀπὸ τὸ τραπέζι μου, ὅπως ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος Λάζαρος ὁ πεταμένος καὶ πληγιασμένος μπροστὰ στὸν πυλῶνα τοῦ πλουσίου;

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 402 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

Ἰωάσαφ. Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Ὁδεμησίου, Οἰκονόμος Θεόδωρος Σακελλαρίδης, ἐφημέριος Ἀξαρίου, Ἱεροδιάκονος Γρηγόριος Κανελλόπουλος Μαγνησίας, Ἱεροδιάκονος Γλυκερίος Ἀγίου Δημητρίου Σμύρνης, Ἱεροδιάκονος Μελέτιος Γεωργούλης Εὐαγγελιστρίας Σμύρνης, Ἀρχιμ. Παρθένιος, ἐφημέριος Νεκροταφείου Σμύρνης, Νικόλαος Δόβελος, ἐφημέριος Ἀγίου Γεωργίου Σμύρνης. Ἀπὸ τοὺς συλληφθέντες ἱερεῖς ἓνας καὶ μόνος ὁ Οἰκονόμος Γεώργιος Ἰατρίδης, ἐφημέριος Μερσινλή Σμύρνης κατ' ὥρθωσε τὴν παραμονὴ τῆς ἐκτελέσεώς του νὰ μεταλλάξει ἐνδυμασία, νὰ διασωθεῖ καὶ νὰ ἐκθέσει τὰ δεινοπαθήματα τοῦ ἰδίου καὶ τῶν συλλειτουργῶν του. Κάθε μέρα ἐπὶ ἓνα ὁλόκληρο μῆνα ἐδέχετο 80 ραβδισμοὺς καὶ τέλος πεταλώθηκε καὶ ὑποχρεώθηκε νὰ ἐκτελεῖ θρησκευτικὰ καθήκοντα τῶν καταδικαζομένων εἰς θάνατον χριστιανῶν. Τὰ ἴδια καὶ χειρότερα ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ τῶν ἐπαρχιῶν Κρήνης, Βρυούλων, Περγάμου, Κυδωνιῶν καὶ Μοσχονησίων.

Ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος ἀπεγνωσμένα ἔγραφε στοὺς ἰσχυροὺς τῆς Δύσεως καὶ ζητοῦσε νὰ μεσολαβήσουν γιὰ νὰ ἀποτραπῇ ὁ ὁλοκληρωτικὸς ἀφασισμὸς τῶν χριστιανῶν. Στὶς 15 Ἀπριλίου 1922 στέλνει στὸν Ἰταλὸ Πρωθυπουργὸ Ντὲ Φάκτα, ὡς πρόεδρ οτῆς διασκέψεως τῶν συμμάχων, τὸ ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

Πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ἐπιθυμοῦν ὄχι μόνον νὰ δοκιμάσουν κρασί καὶ λάδι καὶ τροφές ποὺ περισσεύουν ἀπ' ὅσα ἐγὼ ξοδεύω, ἀλλὰ ἔστω καὶ νὰ γευθοῦν τὸ ζουμί ποὺ χύνουν οἱ μάγειροί μου; Πόσοι ξένοι ἔχουν φθάσει τῶρα στὴν πόλη αὐτή, μὴ ἔχοντας ποὺ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, ἀλλὰ κάθονται μέσα στὴν ἀγορά, ὄχι μόνον πεινώντας καὶ διψώντας, ἀλλὰ καὶ βρεχόμενοι ἀπ' τὴ βροχή; Κι ἐγὼ ὁ ταπεινὸς Ἰωάννης ἀπολαμβάνοντας πολλὰ ἀγαθὰ, περισσότερα ἀπ' τίς ἀνάγκες μου, δὲν ἀρκέστηκα σ' αὐτὰ ἀλλὰ στὴν ἄλλη ἀπληστία πρόσθεσα καὶ μεγαλύτερη πρὸς καταδίκη, νὰ σκεπάζομαι μὲ πολῦτιμο σκέπασμα τριανταεξί νομισμάτων. Εὐρισκόμενος λοιπὸν σὲ τόση ἄνεση καὶ ἀπολαυση ἐνῶ ἐκεῖνοι τόσο ἄσχημα ταλαιπωροῦνται, δὲν περιμένω ν' ἀκούσω τίποτε ἄλλο ἐκείνη τὴ φρικτὴ ἡμέρα τῆς τιμωρίας, παρὰ τὰ λόγια: «ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου καὶ οἱ πένητες ὁμοίως τὰ κακὰ. Νῦν οὖν αὐτοὶ μὲν παρακαλοῦνται, σὺ δὲ ἀξίως ὀδυνᾶσαι». Ἀλλ' ἂς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Κύριος, διότι ὁ ταπεινὸς Ἰωάννης ἀπὸ τῶρα δὲν θὰ σκεπάζεται μὲ τὸ σκέπασμα τοῦτο, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀξία αὐτοῦ θὰ σκεπασθοῦν ἑκατὸν σαράντα τέσσερις πτωχοί, ἀφοῦ μὲ κάθε νόμισμα ἀγοράζονται τέσσερα σκεπά-

«Αἱ ἐκ τῶν τάφων φωναὶ τῶν ἐσφαγιασμένων Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀϊδινίου καὶ Ναζλίου, ἀναμειγνύμεναι μετὰ ὀλοφυρμῶν τῶν πέραν τοῦ Μαιάνδρου ἀπαχθέντων καὶ σφαγιαζομένων ὁμοεθνῶν μας καὶ τῶν νεκρῶν προσκόπων τέκνων μας, μᾶς ἐξωθοῦσι νὰ ἱκετεύσωμεν σεβαστὰ μέλη Διασκέψεως Γενούης νὰ ρίψωσι ἐπὶ τέλους εὐμενὲς δικαιοφόρον ὄμμα εἰς τὰς τόσας ἀθλιότητας τοῦ τόπου μας καὶ νὰ μὴ θελήσωσιν νὰ μᾶς ὑποδουλώσωσι καὶ αὐθις ὑπὸ σκληρὰν τουρκικὴν τυραννίαν, ἣν ἀπεχθάνονται ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου. Ἰκετεύομεν, ἐν ὀνόματι χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης, μὴ θελήσετε νὰ σβεσθῇ τὸ φῶς τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐξαφανισθῇ τὸ ἔμβλημα τοῦ Σταυροῦ ἀφ' οὗ ἅπαξ τόσον βαθέως καὶ στερεῶς ἐνεπήχθη διὰ τόσων αἱμάτων ἐν τῇ ἐνδόξῳ ταύτῃ ἰωνικῇ γῇ τῶν Ἐπτὰ Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀποκαλύψεως».

Στὶς ἀπέλπιδες ἐκκλήσεις του ὅλοι ἀπαντοῦσαν μὲ ἀδιαφορία. Οἱ τοῦρκοι στρατιῶτες καὶ ὁ φανατισμένος ὄχλος σκορποῦσαν τὸν χαλασμό.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΝΙΚ. Ι. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ

Γεν. Δ/ντῆς τοῦ Ρ)Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας

σματα. Τὴν ἐπόμενη μέρα ἔστειλε τὸ σκέπασμα στὴν ἀγορὰ νὰ πωληθεῖ. Ἐκεῖ τὸ εἶδε αὐτὸς ποὺ τὸ προσέφερε, καὶ δίνοντας τὸ ποσὸ τῆς ἀξίας τὸ ἀγόρασε καὶ τὸ πρόσφερε πάλι στὸν πατριάρχη. Αὐτὸς τὸ ξαναστέλνει πρὸς πώληση στὴν ἀγορὰ, τὸ ξαναβλέπει ὁ ἄλλος, τὰ ἀγοράζει πάλι καὶ τοῦ τὰ ξαναστέλνει, παρακαλώντας θερμὰ νὰ σκεπάζεται ὁ Ἅγιος μ' αὐτό. Καὶ ὁ θεοφόρος ποιμὴν τοῦ λέγει: Ἄς δοῦμε λοιπὸν, ποιὸς ἀπ' τοὺς δύο ἀφοῦ κουρασθεῖ θὰ σταματήσει τὸ ἐγχείρημα, ἐγὼ νὰ πωλάω τὸ πράγμα, ἢ ἐσύ νὰ τὸ ἀγοράζεις καὶ πάλι νὰ μοῦ τὸ προσφέρεις. Ἦταν μάλιστα ὁ ἄνδρας ἐκεῖνος ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐπόρους καὶ γι' αὐτὸ μὲ εὐχαρίστηση ὁ Ἅγιος τὸν «τρυγοῦσε» πέρνοντας ἀπὸ κεῖνον καὶ δίνοντας στοὺς φτωχοὺς¹².

Ποῦ ὅμως βρίσκονταν τὰ χρήματα γιὰ τὸ μεγάλο κοινωνικὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος;

Ἐνα μέρος προερχόταν ἀπὸ δωρεὰς διαφόρων, ποὺ θαύμαζαν τὶς προσπάθειες τοῦ Ἁγίου καὶ ἤθελαν νὰ τὸν βοηθήσουν στὸ δύσκολο ἔργο του. Εἶδαμε ἓνα παράδειγμα μὲ τὸν προαναφερθέντα πλοῦσιο. Ἄλλες δωρεὰς ἦταν πολὺ μεγαλύτερες. Ἀναφέρεται μία πλουσιώτατη χήρα ποὺ πρόσφερε στὸν Ἅγιο πέντε κεντηνάρια χρυσοῦ, δηλαδὴ 500 λίτρες χρυσοῦ¹³. Ἡ λίτρα ἀντιστοιχεῖ σὲ 40 περίπου χρυσὲς λίρες Ἀγγλίας, ἄρα ἡ δωρεὰ ἐκεῖνὴ ἀντιστοιχεῖ σὲ 20.000 χρυσὲς λίρες. Φαίνεται ὅτι τέτοιες δωρεὰς γίνονταν ἀρκετές. Ὅμως τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐσόδων πρέπει νὰ προερχόταν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ περιουσία τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ποὺ ἦταν ὀργανωμένη μὲ τρόπο ἀξιοθαύμαστο, ὥστε νὰ εἶναι παραγωγικὴ. Ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐκκλησία εἰσέπραττε ἐνοίκια ἀπὸ καταστήματα, ποὺ ἀποτελοῦσαν ἰδιοκτησία της¹⁴. Προφανῶς τὰ πολυάριθμα μοναστήρια τῆς Αἰγύπτου θὰ συνεισέφεραν καὶ αὐτά. Ὅμως ἀναφέρεται καὶ μία πηγὴ εἰσοδημάτων, ἡ ὁποία δὲν ὑπῆρχε σὲ κανένα ἄλλο πατριαρχεῖο. Καθὼς ἡ Ἀλεξανδρεία ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα λιμάνια τῆς Μεσογείου, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας εἶχε ἰδικὸ της στόλο μεταφορικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος ἀνέρχονταν σὲ δεκατρία. Ἡ πληροφορία ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν βιογράφο τοῦ Ἁγίου στὴν περιγραφὴ μιᾶς οἰκονομικῆς καταστροφῆς: συνέβη τὰ πλοῖα τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας στὸ Ἀδριατικὸ πέλαγος νὰ περιπέσουν σὲ

μεγάλῃ κακοκαιρίᾳ, καὶ ἀναγκάστηκαν οἱ ναυτικοὶ νὰ ἀδειάσουν ὅλα τὰ ἐμπορεύματα, ποὺ ἦταν πολὺτιμα πράγματα, ἀξίας τριάντα τριῶν κεντηναρίων, διότι βρέθηκαν νὰ συμπλέουν ὅλα, τὸν ἀριθμὸ δεκατρία. Ὅταν λοιπὸν κατάφεραν μὲ πολὺ κόπο νὰ διασωθοῦν καὶ ἔφτασαν ἄδεια στὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅλοι οἱ πλοίαρχοι καὶ ναυτικοὶ φοβισμένοι κατέφυγαν στὸ ναό. Μόλις τὸ ἔμαθε ὁ Ἅγιος δὲν λυπήθηκε οὔτε ταράχτηκε, ἀλλ' ἀμέσως τοὺς ἔστειλε ἔγγραφο ἀφέσεως τοῦ χρέους, ποὺ περιεῖχε καὶ τὰ λόγια τοῦ Ἰωβ: «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ἀδελφοί, ὁ Κύριος, ὡς ἠθέλησεν, ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο», ἐξέλθετε λοιπὸν, παιδιὰ μου, καὶ μὴ σκέφτεστε κανένα κίνδυνο διότι ὁ Κύριος, ποὺ γνωρίζει τὸ συμφέρον μας, αὐτὸς θὰ μεριμνήσει γιὰ τὴν αὔριον¹⁵.

Τὰ 13 πλοῖα τῆς Ἐκκλησίας μετέφεραν τότε πολὺτιμα ἐμπορεύματα ἀξίας 33 κεντηναρίων, δηλαδὴ κάθε πλοῖο ἀξίας 10.000 σημερινῶν χρυσῶν λιρῶν Ἀγγλίας. Ἄν καὶ δὲν θὰ ἦταν πάντοτε τὰ ἐμπορεύματα τόσο μεγάλης ἀξίας, καταλαβαίνουμε πάντως ὅτι ὁ στόλος αὐτὸς ἀποτελοῦσε μιὰ σπουδαία οικονομικὴ ἐπιχείρησι καὶ ἀσφαλῶς ἦταν τὸ κυριώτερο στήριγμα γιὰ τὸ μεγάλο κοινωνικὸ ἔργο τοῦ πατριαρχικοῦ Ἰωάννου.

Ὅταν ἀνῆλθε στὸν πατριαρχικὸ θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης βρῆκε ἀπὸ τοὺς προκατόχους του ὀγδόντα κεντηνάρια χρυσοῦ¹⁶, κάπου 320.000 σημερινῆς χρυσὲς λίρες Ἀγγλίας. Μὲ τὴν τιμὴ τῶν 13.550 δραχμῶν τῆς λίρας Ἀγγλίας παλαιᾶς κοπῆς στὶς 26 Ἰανουαρίου 1986, τὸ ποσὸ ἀντιστοιχεῖ σὲ 4,3 δισεκατομμύρια δραχμές. Ἐνα πολὺ μεγάλο κεφάλαιο γιὰ τὴν ἐναρξὴ κοινωνικοῦ ἔργου εὐρείας κλίμακος. Καθὼς μάλιστα ὑπῆρχαν μεγάλα ἔσοδα ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸ στόλο καὶ ἄλλες πηγές, τὸ ἔργο μποροῦσε νὰ προχωρεῖ χωρὶς οἰκονομικὲς δυσκολίες.

Ὅμως τὰ χρόνια συνέβη νὰ εἶναι ἰδιαίτερα δύσκολα. Ἄν καὶ προσωρινὲς οἰκονομικὲς συμφορές, ὅπως ἡ ἀτυχία τοῦ στόλου ποὺ ἀναφέρθηκε προηγουμένως, δὲν ἐπέδρασαν ἀρνητικὰ στὴν πορεία τῶν πραγμάτων, ἄλλα γεγονότα συνετέλεσαν στὴν πραγματικὴ πτώχευση τοῦ πατριαρχείου. Καθὼς πλήθῃ προσφύγων ἀπὸ τὴ Συρία καὶ τὴν Παλαιστίνη κατέφυγαν στὴν Ἀλεξανδρεία, καθὼς μεγάλα ποσὰ δόθηκαν γιὰ τὴν ἐξαγορὰ χιλιάδων αἰχμαλώτων, οἱ θησαυροὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξαντλήθηκαν. Σὰν νὰ μὴν

12. αὐτόθι, σελ. 44-45.

13. αὐτόθι, σελ. 33.

14. αὐτόθι, σελ. 42.

15. αὐτόθι, σελ. 57.

16. αὐτόθι, σελ. 68.

Ο ΘΕΟΣ, ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ ΚΑΙ ΚΟΛΑΣΗ*

2) Οἱ ἅγιοι Πατέρες γιὰ τὸν Παράδεισο καὶ τὴν Κόλαση.

Εἶναι πολὺ σημαντικὸ νὰ δοῦμε τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων γιὰ τὸν Παράδεισο καὶ τὴν Κόλαση, γιατί αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀπλανεῖς διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, οἱ φορεῖς τῆς ἀμιάντου Παραδόσεως καὶ γι' αὐτὸ ἡ Ἁγία Γραφή δὲν μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθῇ ἔξω ἀπὸ τὴν θεοπνευστὴ διδασκαλίαν τους. Ἄλλωστε, ἡ Ἐκκλησία, ποὺ εἶναι τὸ Θεανθρώπινο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, γράφει τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν ἐρμηνεύει.

Ἡ γενικὴ διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι ὁ Παράδεισος καὶ ἡ Κόλαση δὲν ὑπάρχουν ἔξ' ἐπόψεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἔξ' ἐπόψεως τοῦ ἀνθρώπου. Βεβαίως, ὑπάρχει Παράδεισος καὶ Κόλαση σὰν δυὸ τρόποι ζωῆς, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ποὺ τὰ δημιούργησε. Στὴν πατερικὴ παράδοση φαίνεται καθαρὰ ὅτι δὲν ὑπάρχουν δυὸ διαφορετικοὶ τόποι, ἀλλὰ ὁ Ἰδιὸς ὁ Θεὸς εἶναι Παράδεισος γιὰ τοὺς ἁγίους καὶ ὁ Ἰδιὸς ὁ Θεὸς εἶναι Κόλαση γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

Αὐτὸ συνδέεται ἀναπόσπαστα μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων γιὰ τὴν καταλλαγὴ καὶ συμφιλίωση, ὅπως καὶ γιὰ τὴν ἐχθρότητα τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό. Πουθενὰ στὴν Ἁγία Γραφή δὲν φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς καταλλάσσεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 404 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

ἔφταναν αὐτά, ἔπεσε ξηρασία στὴν Αἴγυπτο καὶ καταστράφηκε ἡ παραγωγὴ σιτηρῶν. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ἔχοντας νὰ θρέψῃ πλήθη πτωχῶν, ἀναγκάστηκε νὰ δανείζεται χρήματα ἀπὸ πλουσίους. Τὸ χρέος του ἔφθασε τὰ δέκα κεντηνάρια χρυσοῦ, περίπου 40.000 χρυσὲς λίρες Ἀγγλίας. Κι αὐτὰ ὅμως εἶχαν ἐξαντληθεῖ καὶ δὲν εὗρισκε πιά δανειστὲς, ἐνῶ οἱ πτωχοὶ του χρειάζονταν τροφή. Ἡ ἄφιξη δύο πλοίων τῆς ἐκκλησίας φορτωμένων στάρι ἀπὸ τὴ Σικελία ἔσωσε τότε τὴν κατάστασιν¹⁷.

Στὴ διαθήκη του ὁ Ἅγιος ἄφησε τὴ μόνη περιουσία του, ἐν τρίτον χρυσοῦ νομίσματος, πάλι στοὺς πτωχοὺς¹⁸. Αὐτὰ ἦσαν τὰ μόνα χρήματα ποὺ διέθετε, αὐτὸς ποὺ ἀνέλαβε 80 κεντηνάρια χρυσοῦ ὅταν χειροτονήθηκε πατριάρχης. Ἴσως νομίσαι κανεὶς ὅτι ἔκανε σπατάλες τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρημάτων.

ὅτι ὁ Χριστὸς καταλλάσσει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν Θεό. Ἄλλωστε, φαίνεται σὲ ὅλη τὴν πατερικὴ Παράδοση ὅτι ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν εἶναι ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, διότι δὲν ἔχει κοινωνία καὶ μέθεξη μαζί Του. Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅχι ὁ Θεὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἁμαρτίαν ποὺ διαπράττει βλέπει τὸν Θεὸ ὀργισμένο καὶ ἐχθρό⁵. Αὐτὸ τὸ θέμα θὰ τὸ δοῦμε παρουσιάζοντας τὴν διδασκαλίαν συγκροτημένων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Νομίζω ὅτι εἶναι καλὸ νὰ ἀρχίσουμε ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰσαὰκ τὸν Σύρο, ὁ ὁποῖος κάνει λόγο γιὰ τὸ τί εἶναι Παράδεισος καὶ τί εἶναι Κόλαση.

Μιλώντας γιὰ τὸν Παράδεισο λέγει ὅτι Παράδεισος εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Καί, φυσικά, ὅταν ἀναφερόμαστε στὴν ἀγάπη, ἐννοοῦμε κυρίως καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Γράφει: «Παράδεισός ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐν ἣ ἡ τρυφὴ πάντων τῶν μακαρισμῶν»⁶. Ἀλλὰ ἀναφερόμενος καὶ στὴν Κόλαση λέγει σχεδὸν τὰ ἴδια πράγματα ὅτι δηλαδή καὶ ἡ Κόλαση εἶναι ἡ μᾶστιγα τῆς ἀγάπης. Γράφει: «Ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι οἱ ἐν τῇ γεένῃ κολαζόμενοι, τῇ μᾶστιγι τῆς ἀγάπης μαστιζόνται. Καὶ τί πικρὸν

5. Βλ. Ἰωάννου Ρωμανίδου, *Ρωμηοσύνη*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 96 κ.ε.

6. Ἰσαὰκ Σύρου, *Ἀσκητικά*, ἐκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1977, σελ. 282.

Στὴν πραγματικότητα ἔφταιγε ἡ κατάρρευση τῶν ἐπαρχιῶν ἐκεῖνων λόγω τῶν περσικῶν κατακτήσεων. Τὸ τεράστιο κοινωνικὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου θὰ μπορούσε νὰ διατηρηθεῖ στηριζόμενο στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔσοδα, ἀν δὲν συνέπιπταν ὅλες ἐκεῖνες οἱ μεγάλες συμφορὲς ποὺ προκάλεσαν γενικὴ οἰκονομικὴ κατάρρευση.

Τὸ παράδειγμα του δείχνει πῶς μπορεῖ ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας νὰ γίνῃ τὸ βάθρο ἐνὸς κοινωνικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου ποὺ νὰ ἀναμορφώσει τὸ πρόσωπο τῆς κοινωνίας.

Ἄλλ' ἄς προχωρήσουμε καὶ στὸν τρίτο ἅγιο ποὺ διαλέξαμε νὰ παρουσιάσουμε ὡς συνεχιστὴ τοῦ ἔργου τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΒΑΡΛΑΑΣ

Δ) ντῆς Οἰκονομικῶν τοῦ Ρ/Σ τῆς Ἐκκλησίας

17. αὐτόθι, σελ. 36-38.

18. αὐτόθι, σελ. 68.

καὶ σφοδρὸν τὸ τῆς ἀγάπης κολαστήριον;»⁷. Ἔτσι, ἡ Κόλαση εἶναι τὸ μαρτύριο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἀλλωστε, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἡ λύπη στὴν καρδιά ἀπὸ τὴν ἁμαρτία πού ἔγινε σὲ βάρος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ «δξυτέρα ἐστὶ πάσης κολάσεως γινομένης»⁸. Πραγματικά, Κόλαση εἶναι ὅταν ἀρνούμαστε καὶ ἀντιβαῖνουμε στὴν ἀγάπη κάποιου. Εἶναι φοβερὸ νὰ μᾶς ἀγαποῦν καὶ ἐμεῖς νὰ συμπεριφερόμαστε ἀνάρμους. Αὐτὸ ἂν τὸ συγκρίνουμε μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, μποροῦμε νὰ καταλάβουμε τὸ μαρτύριο τῆς Κολάσεως. Καὶ αὐτὸ συνδέεται μὲ ἐκεῖνο πού λέγει πάλι ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὅτι εἶναι ἄτοπο νὰ ἰσχυρίζεται κανεὶς «ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν τῇ γεέννῃ στεροῦνται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ»⁹. Ἐπομένως, καὶ οἱ κολασμένοι θὰ δέχονται τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς θὰ ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ φυσικὰ δὲν θὰ αἰσθάνονται ὅλοι κατὰ τὸν ἴδιο βαθμὸ καὶ τρόπο αὐτὴν τὴν ἀγάπη. Πάντως, εἶναι ἄτοπο νὰ ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ Κόλαση εἶναι ἡ ἀπουσία τοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ αὐτὰ συνεπάγεται ὅτι ἡ βίωση τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων θὰ εἶναι διαφορετικὴ. Σὲ κάθε ἕναν θὰ δοθῇ ἀπὸ τὸν Δεσπότη Χριστὸ «τὸ πρὸς ἄξιαν» «κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀριστευμάτων αὐτοῦ». Γιατὶ ἐκεῖ θὰ καταργηθοῦν οἱ τάξεις τῶν διδασκόντων καὶ διδασκομένων καὶ σὲ καθέναν θὰ ὑπάρχῃ «ἡ ὀξύτης τῆς ἐφέσεως παντός». Ἔτσι, ἕνας θὰ εἶναι ἐκεῖνος πού θὰ δώσῃ τὴν Χάρη Του πρὸς ὅλους δηλαδὴ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι θὰ τὴν δέχονται ἀνάλογα μὲ τὴν δεκτικότητά τους. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θὰ πέπτῃ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ θὰ ἐνεργῇ κατὰ διπλοῦν τρόπο, τοὺς μὲν ἁμαρτωλοὺς θὰ κολάξῃ, τοὺς δὲ δικαίους θὰ εὐφραίνῃ. Γράφει ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, ἐκφράζοντας τὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση πάνω στὸ θέμα αὐτό: «Ἐνεργεῖ δὲ ἡ ἀγάπη ἐν τῇ δυνάμει αὐτῆς κατὰ διπλοῦν τρόπον· τοὺς μὲν ἁμαρτωλοὺς, κολάζουσα, ὥς καὶ ἐνταῦθα συμβαίνει πρὸς φίλον ἀπὸ φίλου· τοὺς δὲ τετηρηκότας τὰ δέοντα, εὐφραίνουσα ἐν αὐτῇ»¹⁰.

Ἐπομένως, ἡ ἴδια ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἡ ἴδια ἐνέργεια θὰ ἐπιπίπτῃ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ θὰ ἐνεργῇ διαφορετικά. Πῶς ὅμως θὰ γίνεται αὕτη ἡ διαφορά;

Ὁ Θεὸς εἶπε στὸν Μωϋσῆ: «ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω» (Ἐξ. λγ' 19). Ὁ

Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέροντας αὐτὸ τὸ χωρίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης συμπεραίνει: «ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει» (Ρωμ. θ' 18). Χρειάζεται νὰ ἐρμηνευτῇ αὐτὸ μέσα σὲ ὀρθόδοξα πλαίσια. Πῶς ὁ Θεὸς τὸν ἕνα θέλει νὰ ἐλεήσῃ καὶ τὸν ἄλλο θέλει νὰ σκληρύνῃ; Ὑπάρχει προσωποληψία στὸν Θεό; Κατὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ Θεοφύλακτου Βουλγαρίας, αὐτὸ συνδέεται μὲ τὴν φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι μὲ τὴν φύση καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Λέγει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος: «Καθὼς ὁ ἥλιος τὸ μὲν κηρί, ἀπαλύνει, τὸν δὲ πηλὸν σκληρύνει, ὅχι καθ' ἑαυτόν, ἀλλὰ διὰ τὴν διαφορετικὴν ὕλην τοῦ κηροῦ καὶ τοῦ πηλοῦ· ἔτσι καὶ ὁ Θεός, τὴν πηλίνην καρδίαν τοῦ Φαραὼ λέγεται πῶς σκληρύνει»¹¹. Ἐπομένως, ἀνάλογα μὲ τὴν πνευματικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐνεργῇ καὶ ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἡ ἀγάπη Του, ἡ ὁποία θὰ ἀκτινοβολῇ σὲ ὅλους.

Στὴν προοπτικὴ αὕτη ἐντάσσεται καὶ ὁ Μ. Βασίλειος. Ἐρμηνεύοντας τὸ ψαλμικὸ χωρίο «φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός» λέγει ὅτι αὐτὸ τὸ θαῦμα πραγματοποιήθηκε στοὺς Τρεῖς Παῖδες στὴν κάμινο τοῦ πυρός. Ἡ φωτιά στὴν περίπτωσιν αὕτη διακόπηκε σὲ δυὸ καὶ γι' αὐτὸ «ἐνεπύριζε τοὺς κύκλω πάντας», ἐνῶ «πνεῦμα ἐδέξατο ἐν ἑαυτῇ, ἡδίστην ἀναπνοὴν καὶ ἀνάηψιν, ὥσπερ ἐν σκιᾷ τινι φυτῶν, ἐν εἰρηνικῇ καταστάσει παρεχομένη τοῖς παισίν». Ἔτσι, ἐνῶ ἡ φωτιά ἐκείνη τοὺς ἔξω ἀπὸ αὐτὴν κατέκαιε, ἐν τούτοις τοὺς Παῖδας ἐδρόσιζε σὰν νὰ βρίσκονταν κάτω ἀπὸ τὴν σκιά ἐνὸς δένδρου. Στὴν συνέχεια παρατηρεῖ ὅτι τὸ πῦρ πού ἐτοιμάστηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὸν διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους Του «διακόπτεται τῇ φωνῇ τοῦ Κυρίου». Τὸ πῦρ ἔχει δυὸ δυνάμεις, τὴν καυστικὴ καὶ τὴν φωτιστικὴ δύναμη καὶ ἐνέργεια, καὶ γι' αὐτὸ καίει καὶ φωτίζει. Ἔτσι, οἱ ἄξιοι τῆς φωτιᾶς θὰ αἰσθανθοῦν τὴν καυστικὴ ιδιότητά της καὶ οἱ ἄξιοι τοῦ φωτισμοῦ θὰ αἰσθανθοῦν καὶ θὰ βιώσουν τὴν φωτιστικὴ ιδιότητα τοῦ πυρός. Γι' αὐτὸ ἐπιλέγει πολὺ χαρακτηριστικά: «Φωνὴ οὖν Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός καὶ μερίζοντος, ὥς ἀλαμπὲς μὲν εἶναι τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ἄκαυστον δὲ τὸ φῶς τῆς ἀναπαύσεως ἀπομεῖναι»¹². Ἔτσι, τὸ πῦρ τῆς Κολάσεως θὰ εἶναι ἀλαμπές, θὰ στερεῖται τῆς φωτιστικῆς ιδιότητος, ἐνῶ τὸ φῶς τῶν δικαίων θὰ εἶναι ἄκαυστον, θὰ στερεῖται τῆς καυστικῆς ιδιότητος καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς διαφορετικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπωςδήποτε αὐτὸ ὑπονοεῖ ὅτι ἀνάλογα μὲ τὴν

7. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 326.

8. Ἐνθ' ἄνωτ.

9. Ἐνθ' ἄνωτ.

10. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 326-327.

11. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, ἔνθ' ἄνωτ., τόμος Α', σελ. 110.

12. Μ. Βασιλείου ἔργα, ΕΠΕ, τόμος Βος, σελ. 120-122.

κατάστασή του ὁ ἄνθρωπος θὰ δέχεται καὶ τὴν ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ περὶ τοῦ Παραδείσου καὶ τῆς Κολάσεως δὲν εἶναι μόνον τοῦ ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου, ἀλλὰ εἶναι γενικὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι ἐρμηνεύουν ἀποφατικὰ τὰ περὶ τοῦ αἰωνίου πυρὸς καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὅταν μιλοῦμε γιὰ ἀποφατισμὸ δὲν ἐννοοῦμε ὅτι οἱ Πατέρες ἀλλοιώνουν τὴν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, μιλώντας ἀφηρημένα καὶ στοχαστικά, ἀλλὰ ὅτι ἐρμηνεύουν τὰ θέματα αὐτὰ προσπαθώντας νὰ τὰ ἀποδεσμεύουν ἀπὸ κατηγορίες τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καὶ τῶν εἰκόνων τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων¹³. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ φαίνεται ἡ διαφορὰ τῶν Ὁρθοδόξων - Ρωμῶν Πατέρων ἀπὸ τοὺς Φραγκολατίνους, οἱ ὅποιοι ἐξέλεβαν αὐτὲς τὶς πραγματικότητες ὡς κτιστές¹⁴.

Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ ἅγιος Γ ρ η γ ὁ ρ ι ο ς ὁ Θεολόγος ἀναπτύσσει τὴν σπουδαία αὐτὴν ἀλήθεια, ἡ ὁποία, ὅπως θὰ φανῇ, ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ.

Συνιστᾷ στοὺς ἀκροατὰς του νὰ δέχονται τὶς διδασκαλίες τῆς Ἐκκλησίας περὶ ἀναστάσεως τῶν σωμάτων, τῆς κρίσεως καὶ τῆς ἀνταποδόσεως τῶν δικαίων. Καὶ αὐτὲς πρέπει νὰ τὶς δέχονται μέσα στὴν προοπτικὴ ὅτι ἡ μέλλουσα ζωὴ εἶναι «φῶς τοῖς κεκαθαρμένοις τὴν διάνοιαν», φυσικά, «κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς καθαρότητος» καὶ αὐτὸ ὀνομάζουμε Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, καὶ σκότος «τοῖς τυφλῶντονσι τὸ ἡγεμονικόν», πού εἶναι στὴν πραγματικότητα ἀλλοτρίωση Θεοῦ «κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐντεῦθεν ἀμβλυπίας»¹⁵. Ἡ αἰώνια ζωὴ εἶναι φῶς γι' αὐτοὺς πού καθάρισαν τὸν νοῦ τους, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν βαθμὸ τῆς καθάρσεως, καὶ σκότος γι' αὐτοὺς πού εἶναι τυφλοὶ στὸν νοῦ, δηλαδὴ γι' αὐτοὺς πού δὲν φωτίσθηκαν ἀπὸ τὴν ζωὴ αὐτὴν καὶ δὲν ἔφθαναν στὸν φωτισμὸ καὶ τὴν θέωση.

Αὐτὴν τὴν διαφορὰ μποροῦμε νὰ τὴν δοῦμε καὶ ἀπὸ τὶς αἰσθητὲς πραγματικότητες. Ὁ ἕνας καὶ αὐτὸς ἥλιος «φωτίζει μὲν τὴν ὑγιαίνουσαν ὄψιν» ἀμαυροὶ δὲ τὴν ἀσθενοῦσαν». Ὅποτε δὲν φταίει ὁ ἥλιος, ἀλλὰ ἡ κατάσταση τοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἀναλογικὰ θὰ γίνῃ καὶ κατὰ τὴν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Ἐνας εἶναι ὁ Χριστὸς «ἀλλ' εἰς πῶσιν κεῖται καὶ ἀνάστασιν» πῶσιν μὲν τοῖς ἀπίστοις, ἀνάστασιν

δὲ τοῖς πιστεύουσιν»¹⁶. Ὁ ἴδιος καὶ Αὐτὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀκόμη καὶ τώρα, πολὺ περισσότερο τότε, «καὶ φοβερὸς τοῖς οὐκ ἄξις διὰ τὴν φύσιν, καὶ χωρητὸς διὰ φιλανθρωπίαν τοῖς οὕτως ἡτρεπισμένοις»¹⁷. Γι' αὐτὸ δὲν ἀξιώνονται ὅλοι νὰ εὐρίσκονται στὴν ἴδια τάξη καὶ στάση, ἀλλ' ὁ μὲν εἶναι ἄξιος γιὰ τὴν μία, ὁ ἄλλος γιὰ τὴν ἄλλη «πρὸς μέτρον, οἶμαι, τῆς ἑαυτοῦ καθάρσεως»¹⁸. Ἀνάλογα μὲ τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦ ὁ ἄνθρωπος θὰ γεύεται τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.

Ἐπομένως, καὶ κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶναι Παράδεισος καὶ Κόλαση γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ ὁ καθένας γεύεται τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀναλόγως τῆς ψυχικῆς του καταστάσεως. Γι' αὐτὸ σὲ μιὰ δοξολογητικὴ φράση θὰ πῇ: «Ὁ Τριάς, ἧς ἐγὼ κατηξιώθην, καὶ λάτρης γνωσθισμένη, τοῖς μὲν τῇ ἐλλάμψει, τοῖς δὲ τῇ κολάσει»¹⁹. Ὁ ἴδιος ὁ Τριαδικὸς Θεὸς εἶναι καὶ ἑλλαμψη καὶ κόλαση γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ λόγος τοῦ ἁγίου εἶναι ξεκάθαρος καὶ ἀποκαλυπτικός.

Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ μνημονεύσω καὶ τὸν ἅγιο Γ ρ η γ ὁ ρ ι ο τὸν Παλαμᾶ, ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος τονίζει τὴν ἴδια διδασκαλία.

Ἀναφερόμενος στὸν λόγο τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου περὶ τοῦ Χριστοῦ «οὗτος βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί», λέγει ὅτι θέλει νὰ φανερώσῃ αὐτὴν τὴν ἀλήθεια, ὅτι, δηλαδὴ, οἱ ἄνθρωποι θὰ δεχθοῦν ἀνάλογα ἢ τὴν κολαστικὴ ἢ τὴν φωτιστικὴ ἰδιότητα τῆς Χάριτος. Γράφει χαρακτηριστικά: «Οὗτός», φησι, «βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί», τῷ φωτιστικῷ δηλονότι καὶ κολαστικῷ, κατ' ἀξίαν ἐκάστου τῆς ἑαυτοῦ διαθέσεως κομιζομένου τὸ κατάλληλον»²⁰.

Βέβαια, εἶναι ἀνάγκη νὰ δοῦμε τὴν διδασκαλία αὐτὴ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ μέσα σὲ ὅλη τὴν θεολογικὴ προοπτικὴ περὶ τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἅγιος διδάσκει ὅτι ὅλη ἡ κτίσις μετέχει τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὅμως ὄχι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ κατὰ τὸν ἴδιο βαθμὸ. Ἔτσι, ἡ μέθεξις τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς ἁγίους εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν μέθεξή της ἀπὸ τὴν ἄλλη κτίσις. Θὰ γράψῃ χαρακτηριστικά: «Εἰ δ' ἐν ὧν τοῖς πᾶσι μεθεκτόν, οὐχ ἐνιαίως, ἀλλὰ διαφόρως μετέχεται... εἰ καὶ μετέχει πάντα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῆς τῶν ἁγίων μεθέξεως πολλὴν καὶ μεγίστην ὀρῶμεν τὴν διαφο-

13. Ἰωάννου Ρωμανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 99.

14. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 96 κ.ε.

15. Γρηγορίου Θεολόγου ἔργα, ΕΠΕ, τόμος 4ος, σελ. 376.

16. Γρηγορίου Θεολόγου ἔργα, ΕΠΕ, τόμος 5ος, σελ. 382.

17. Γρηγορίου Θεολόγου ἔργα, ΕΠΕ, τόμος 5ος, σελ. 88.

18. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 174.

19. Γρηγορίου Θεολόγου ἔργα, ΕΠΕ, τόμος 1ος, σελ. 380.

20. Γρηγορίου Παλαμᾶ ἔργα, ΕΠΕ, τόμος 11ος, σελ. 498.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΜΕΛΟΠΟΙΪΑ

Κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ αἰῶνα μας —μετὰ τὶς δονήσεις καὶ δοκιμασίες πού ὑπέστη ἡ ἔθνικὴ μας μουσικὴ παράδοση λόγω τῆς ἔντονης εἰσβολῆς τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς στὰ ἑλληνικὰ δεδομένα— φαίνεται ὅτι ἐτονώθη καὶ ἰσχυροποιήθη ἡ μουσικὴ μας συνείδηση. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως εἶναι λυπηρὲς οἱ καταστάσεις ἐκεῖνες, οἱ ὁποῖες μᾶς ὑπενθυμίζουν ὅτι ἀνάμεσα στὶς λαϊκὲς μᾶζες εἶναι δυστυχῶς ἀκόμη καὶ σήμερα μεγάλες οἱ παρανοήσεις καὶ παρεξηγήσεις σχετικὰ μὲ τὸ μουσικὸ μας Εἶναι. Παραδειγματικὰ ἀναφέρουμε ὅτι οἱ ὅροι «Βυζαντινὴ μουσικὴ» καὶ «λαϊκὴ δημοτικὴ μουσικὴ» ἀποτελοῦν —ὥπως χαρακτηριστικὰ τονίζει ὁ μεγάλος μουσικολόγος καὶ ἐρευνητὴς τῆς ἔθνικῆς μας μουσικῆς Σίμων Καρᾶς— «πράγματα περὶ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ἡ παντελής ἀγνοία ἢ σύγχυσις ἰδεῶν καὶ συστημάτων, μεταξὺ καὶ ἐκείνων ἀκόμη ἐκ τῶν μουσικῶν μας, οἵτινες, οὐχὶ ἐξ ἐπαγγελματικῶν λόγων, ἀλλ' ἐκ πόθου καὶ ἀγάπης, ἐπιθυμοῦν εἰλικρι-

νῶς ν' ἀσχοληθοῦν καὶ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν ἀγίαν ὑπόθεσιν τῆς μουσικῆς μας παραδόσεως, βασικοῦ γνωρίσματος τοῦ ἑλληνορθόδοξου Γένους ἡμῶν»¹.

Ἀναφορικὰ λοιπὸν μ' αὐτὴν τὴ σύγχυση θὰ προσπαθήσουμε παρακάτω νὰ διατυπώσουμε ὀρισμένους σκέψεις, οἱ ὁποῖες ἐλπίζουμε ὅτι θὰ συμβάλλουν κατὰ τὴν ἐπιχειρηματολογία τῆς διευκρίνισης βασικῶν πτυχῶν τῆς μουσικῆς μας παραδόσεως. Οἱ δύο πόλοι ἐνασχολήσεώς μας θὰ εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ λεγόμενη δημοτικὴ λαϊκὴ μουσικὴ ἔτσι, ὥστε νὰ δειχθεῖ ὅτι καὶ οἱ δύο ἀποτελοῦν τὶς ὀψεις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος, πού ὀνομάζεται μὲ κεφαλαῖα γράμματα **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ**².

1. Σ. Καρᾶς, Μέθοδος τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς. Θεωρητικόν, τ. Α', Ἀθήναι 1982, σ. γ'.

2. Δὲν εἶναι τυχαῖος ἄλλωστε ὁ τίτλος τοῦ ἤδη ἀναφερθέντος μνημειώδους ἔργου τοῦ Σίμονα Καρᾶ, Μέθοδος τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, ὅπου καταγράφεται τόσο ἡ βυζαντινὴ (τροπάρια, ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι κ.ἄ.) ὅσο καὶ ἡ δημοτικὴ - κοσμικὴ μουσικὴ παράδοση.

ρὰν»²¹. Ἄλλωστε, γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν ὅλη διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ὅτι ἡ ἄκτιστη Χάρη τοῦ Θεοῦ λαμβάνει διάφορα ὀνόματα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, ἀπὸ τὸ ἔργο πού ἐπιτελεῖ. Ἐὰν καθαρῶς τὸν ἄνθρωπο λέγεται καθαρική, ἐὰν τὸν φωτίζει λέγεται φωτιστική, ἐὰν τὸν θεώνει λέγεται θεοποιός. Ἐπίσης, ἄλλοτε λέγεται οὐσιοποιός, ἄλλοτε ζωοποιός καὶ ἄλλοτε σοφοποιός. Ἐπομένως, ὅλη ἡ κτίσις μετέχει τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διαφοροτρόπως. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ κάνουμε σύγχυση τῆς θεοποιῶν Χάριτος, πού μετέχουν οἱ ἅγιοι ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη μέθεξι. Τὸ ἴδιο, βέβαια, συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ στὴν αἰώνια ζωή. Οἱ δίκαιοι θὰ μετέχουν τῆς φωτιστικῆς καὶ θεοποιῶν ἐνεργείας, ἐνῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀκάθαρτοι θὰ βιώνουν τὴν καυστικὴ καὶ κολαστικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τὴν συναντοῦμε καὶ στὰ ἀσκητικὰ συγγράμματα διαφόρων ἁγίων. Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρουμε τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Σιναῖτη, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι τὸ ἴδιο πῦρ ὀνομάζεται καὶ «πῦρ καταναλίσκον καὶ φωτίζον φῶς». Πρόκειται γιὰ τὸ ἅγιο καὶ ὑπερουράνιο πῦρ πού εἶναι ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ. Αὕτὴ ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ, πού δέχονται οἱ ἄνθρωποι σ' αὐτὴν τὴν ζωή, τοὺς μὲν «ἐπιδημοῦν καταφλέγει,

διὰ τὸ ἔτι ἐλλειπὲς τῆς καθάρσεως», τοὺς ἄλλους «φωτίζει, διὰ τὸ μέτρον τῆς τελειότητος»²². Βέβαια, ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ καθαρῶς τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς στὴν ἄλλη ζωή, ἀλλὰ αὐτὸ πού λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναῖτης συμβαίνει τώρα. Καὶ εἶναι βεβαιωμένο ἀπὸ τὴν ἀσκητικὴ ἐμπειρία ὅτι στὴν ἀρχὴ νοιώθουμε τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ σὰν φωτιά πού κατακαίει τὰ πάθη καὶ στὴν συνέχεια ὅσο καθαρῶς ἡ καρδιά τόσο καὶ αἰσθανόμαστε τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ ὡς φῶς. Σύγχρονοι ἅγιοι βεβαιώνουν ὅτι ὅσο κανεὶς μετανοεῖ καὶ ἐν Χάρτι βιώνει τὴν Κόλαση κατὰ τὴν πορεία τῆς ἀσκήσεώς του, τόσο καὶ αὕτὴ (ἡ Χάρη), χωρὶς καὶ νὰ τὸ περιμένῃ ὁ ἄνθρωπος, μετατρέπεται σὲ ἄκτιστο φῶς. Πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια Χάρη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία πρῶτα καθαρῶς τὸν ἄνθρωπο καὶ δταν φθάσῃ σὲ μεγάλο βάθος μετανοίας καὶ καθάρσεως, θεᾶται ὡς φῶς. Ἐπομένως, δὲν πρόκειται περὶ κτιστῶν πραγμάτων καὶ ἀνθρωπίνων συναισθηματικῶν καταστάσεων, ἀλλὰ περὶ βιώσεως τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΣ Σ. ΒΛΑΧΟΣ
Ἱεροκήρυκας Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς

21. Γρηγορίου Παλαμά Συγγράμματα, τόμος Β', Χρήστου, Θεσσαλονίκη 1966, σελ. 145.

22. Ἰωάννου Σιναῖτου, Κλίμαξ, ἐκδ. Παπαδημητρίου, Ἀθήνα 1970, σελ. 163.

Ἐάν κανεῖς ἀνατρέξει σέ παλαιότερα καὶ νεώτερα περὶ μουσικῆς συγγράμματα θὰ διαπιστώσει ἀναμφισβήτητα τὴν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων συνεχῆ καὶ ἀρρηκτὴ σχέση καὶ σύνδεση τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς μὲ τὴ μουσικὴ τέχνη. «Οἱ δὲ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἔχοντες μεγάλην ἔφεσιν εἰς κάθε εἶδος φιλοσοφίας, οὐδὲ τὴν τῆς Μουσικῆς γνῶσιν ἠθέλησαν νὰ τάξωσιν ἔξω τῆς χορείας τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων»³, μᾶς τονίζει ὁ Χρύσανθος ὁ ἐκ Μαδύτων, ἀρχιεπίσκοπος Δυρραχίου καὶ δεινὸς γνώστης τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς. Δὲν θὰ ἀναφερθοῦμε ἀναλυτικὰ στὴν ἀρχὴ καὶ προέλευση τῆς Μουσικῆς κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τίς ἀρχαῖες Μοῦσες⁴, ὅπως πολλαχοῦ γίνεται λόγος, γιατί τὸ θέμα αὐτὸ ἀνήκει οὐσιαστικά σὲ ἄλλο ἐρευνητικὸ κεφάλαιο. Ἐμεῖς πείροντας ἀπλὰ ὡς δεδομένο ὅτι κάθε λαὸς ἔχει τὴ δική του μουσικὴ παράδοση, ἀκολουθοῦμε ἐπιμελῶς τὴν πορεία τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, ἡ ὁποία πραγματικὰ παρουσιάζει μία ἀξιοθαύμαστη ἐξελικτικὴ συνοχὴ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες.

Εἶναι ἀσφαλῶς κοινὸς τόπος γιὰ τὴν πλειονότητα τῶν ἐπιστημόνων ὅτι ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ μουσικὴ ἀπετέλεσε τὴ βάση, πάνω στὴν ὁποία θεμελιώθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε τὸ μουσικὸ σύστημα τῶν μεταχριστιανικῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων. «Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κληροδότησαν στοὺς βυζαντινοὺς τόσο τὴν μουσικὴ τους φιλοσοφία, ὅσο καὶ τὸ ἀναλυτικὸ σύστημα μουσικῆς γραφῆς ποὺ διέθεταν»⁵. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα ἀποτελεῖ τὸ γεγονός, ὅτι «οἱ δύο τάξεις τῶν (βυζαντινῶν) ἤχων κύριοι καὶ πλάγιοι βρίσκονται καὶ στὸ δωδεκάτονο σύστημα τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων»⁶. Μεμο-

νωμένες ἀπόψεις διαφόρων μελετητῶν περὶ δὴθεν ἐξαρχείας τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ἀπὸ τὴ ρωμαϊκὴ, τὴν ἐδραϊκὴ ἢ τὴν περσικὴ μουσικὴ ἔχουν ἀποκρουσθεῖ ἀπὸ τοὺς μουσικολόγους ὡς ἀσταθεῖς καὶ ἀβάσιμες⁷. Ὁ Γεώργιος Παπαδόπουλος, ἕνας ἐντυφῆς μελετητῆς τοῦ προηγούμενου αἰῶνα, σημειώνει κατὰ θαυμάσιο τρόπο στὸ μνημειώδες ἔργο του «Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς» τὰ ἑξῆς: «Τὸ δὲ ἐλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὅλως θερμουργὸν πρὸς τήρησιν τῶν πατροπαράδοτων ἀρχαίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων, πρῶτον πάντων ἐναγκαλισθὲν καὶ περιθάλψαν καὶ ἀναπτύξαν τὸν Χριστιανισμόν, διατηρήσαν δὲ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτοῦ, δὲν ἀπηργήθη καὶ δὲν ἐγκατέλειπεν τὸ προσφιλέστατον πάντων, τὴν Μουσικὴν αὐτοῦ»⁸. Ἡ ἴδια φιλοσοφία λοιπὸν τῆς Μουσικῆς ὡς «ἐπιστήμης μέλους καὶ τῶν περὶ μέλος συμβαινόντων», ὅπως μᾶς ἔχει παραδοθεῖ ὁ ὀρισμὸς τῆς ἀπὸ τὸν Ἀριστείδη καὶ τὸ Βακχεῖο⁹, διαπνέει ἔχι μόνον τὴν κλασσικὴν πρὸ Χριστοῦ Ἑλλάδα, ἀλλὰ μεταλαμπαδεύτηκε στὴ βυζαντινὴ χιλιετία καὶ τοιοῦτοτρόπως σφράγισε καὶ σφραγίζει τὴ νεώτερη περίοδο καὶ ἀποτελεῖ ἀναμφίβολα γιὰ τοὺς νεοέλληνες μιὰ γνήσια παραδοσιακὴ κληρονομιά¹⁰.

Ἡ Μουσικὴ κατέλαβε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μία ἀξιόλογη θέση τόσο στὴ χριστιανικὴ Ἀγία Ρωμαϊκὴ Αυτοκρατορία ὅσο καὶ κατ' ἐξοχὴν στὸ ἀνατολικὸ ρωμαϊκὸ κράτος, τὴ λεγομένη Βυζαντινὴ Αυτοκρατορία. Στὰ πλαίσια τῆς τελευταίας διαπιστώνουμε ἀναμφισβήτητα τόσο στὴ λατρευτικὴ ὅσο καὶ στὴν κοσμικὴ ζωὴ μιὰ ραγδαία ἀνάπτυξη καὶ ἀνθισση τοῦ ἑκτοτε μετονομαζομένου βυζαντινοῦ μουσικοῦ συστήματος, καθ' ὅσον στίς ἀρχές «τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνα ἐγκαταλείπεται τὸ ἀρ-

3. Χρύσανθος ἐκ Μαδύτων, Μέγα Θεωρητικὸν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Τεργέστη 1832, (ἀνατύπωση: Ἀθήναι 1976-77), Μέρος Β', σ. V.

4. Πρβλ. τίς σχετικὰς ἀξιόλογες παρατηρήσεις τοῦ Χρυ-
σάνθου ἐκ Μαδύτων, ὁ.π., σ. I, κ.ε.

5. Χριστ. Χάλαρης, Symptotika. Βυζαντινὴ Συμποτικὴ μου-
σικὴ, (φυλλάδιο) τ. I', Ἀθήνα χ.χ., σ. 9. Πρβλ. ἐπίσης Κων-
σταντῖνος I. Μάρκος, Δημοτικὰ τραγούδια Κονιάκου Δωρίδος.
Συμβολὴ εἰς τὴν μουσικὴν λαογραφία, Ἀθήναι 1978, σ. 17,
ὅπου γίνεται ἀναφορὰ στὴν κοινὴ προέλευση ἐκ τῆς ἀρχαίας
ἐλληνικῆς μουσικῆς τόσο τῆς βυζαντινῆς ὅσο καὶ τῆς δημοτι-
κῆς μουσικῆς.

6. Ἀντ. Ἀλυγίζακης, Ἡ ὀκταηχία στὴν ἐλληνικὴ λει-
τουργικὴ ὕμνογραφία, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 39 μὲ ὑπόσημ. 56.
Ἀναμφισβήτητο ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω διδακτορικὴ ἐρ-
γασία παρουσιάζει ὁλόκληρο τὸ κεφάλαιο «Ἡ ἀποψη τῆς ἐλ-
ληνικῆς προελεύσεως», σ. 31 ἐξ. Περαιτέρω βλ. τὴ διαφωτι-
στικὴ διαπραγμάτευση τῶν ὀκτὼ βυζαντινῶν ἤχων σὲ συνάρ-
τηση μὲ τίς ἀντίστοιχες ἀρχαιοελληνικὰς ὀνομασίες τους στὸ
ἔργο Σολομῶν (Σόλων) I. Χατζησολωμῶς, The modal Stru-
cture of the 11 Eothina Anastasima ascribed to the
Emperor Leo († 912), Λευκωσία 1986, σ. 47 ἐξ.

7. Ἀντίθετα σαφέστατα εἶναι ἡ πληροφορία ποὺ εὐρίσκου-
με στὸ ἀξιόλογο εὐσύννοπο ἄρθρο «Ἑλληνικὴ μουσικὴ», ἐν:
Κίνηση, Ἀθήνα - Αὐγούστος 1990, σ. 56-77: «Τὸ ἐλληνικὸ
μουσικὸν σύστημα χρησιμοποιεῖται ἀκόμη ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς
τῆς Μέσης Ἀνατολῆς μὲ ὀρισμένες, βέβαια, ἀλλοιώσεις μὲ
τὴν ἐπίδραση τῶν πολιτιστικῶν καὶ θρησκευτικῶν τους χαρα-
κτηριστικῶν» (σ. 76).

8. Γ. I. Παπαδόπουλος, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς
παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, Ἀθήναι 1890 (ἀνατύ-
πωση: 1977), σ. 34.

9. Βακχεῖος ὁ Γέρων, «Εἰσαγωγὴ τέχνης μουσικῆς», στὸ
Σ. Καρᾶς, Μέθοδος τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς. Θεωρητικόν,
τ. Α', σ. 1 καὶ Χρύσανθος, Μέγα Θεωρητικὸν τῆς Βυζαντινῆς
Μουσικῆς, σ. 1 καὶ ὑπόσημ. (α).

10. Πρβλ. τὸ ὁμώνυμο ἄρθρο Κων. Νικολακόπουλος, Βυ-
ζαντινὴ Μουσικὴ, Μιὰ γνήσια παραδοσιακὴ κληρονομιά, ἐν:
Ὁρθόδοξη Παρουσία, τεύχος 25, Βόννη 1987, σ. 42-45. Περαιτέρω
ἐπίσης τοῦ ἰδίου, Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ στὸ κλίμα τῶν
αἰώνων, ἐν: Ἀνάπλασις 326, Ἰούλιος - Αὐγούστος 1989, σ. 17.

χαίο ελληνικό σύστημα μουσικής γραφής που τὰ σύμβολά του ἀπόρρεαν ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο καὶ ἰωνικὸ ἀλφάβητο»¹¹. Ἡ νέα βυζαντινὴ «Παρασημαντική»¹² πού ἔχει καθαρὰ ἀλγοριθμικὸ χαρακτήρα βασίζεται στὰ πνεύματα ἐκφορᾶς τοῦ ἐλληνικοῦ λόγου καὶ παρουσιάζει ἕνα στάδιο διαμορφώσεως καὶ ἐξελιξέως περίπου ἑξὶ αἰώνων.

Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ παράδοση, ἔτσι ὅπως τὴ γνωρίζουμε ἡμεῖς σήμερα, «γεννήθηκε»¹³ —θά λέγαμε— καὶ «ἐνηλικιώθηκε» μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐντάχθηκε ἀδιάστατα στὰ ὀρθόδοξα λατρευτικὰ πλαίσια καὶ συγκαταλεγόμενη ἀνάμεσα στὶς λεγόμενες «θεῖες τέχνες» (ἀρχιτεκτονική, ἀγιογραφία κ.λπ.) ἀπέκτησε κατὰ κάποιον τρόπο «θεία ὑπόσταση»¹⁴. Δὲν εἶναι τυχαῖο μάλιστα τὸ γεγονός ὅτι ὅλοι οἱ βυζαντινοὶ μελωδοὶ προσέρχονται ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς Ἐκκλησίας εἴτε ὡς ἅγιοι, μοναχοὶ ἢ ἱεράρχες. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ὁποῖος ἔζησε στὶς ἀρχές τοῦ 8ου μ.Χ. αἰῶνα, ἀνήκει στοὺς ἀρχαιότερους δασκάλους τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ θεωρεῖται ἀπὸ ὠρισμένους ἐρευνητὲς ὡς ὁ θεμελιωτὴς τῆς βυζαντινῆς ὁκτωηχίας.

Ὅπως ἤδη ἀνεφέρθη, χρονικὴ προτεραιότητα στὴ μουσικὴ γραφὴ παρουσιάζουν τὰ ἐκφωνητικὰ σημάδια ποὺ ἐκρησάμευαν στὴν ἀπαγγελία τῶν ἀγιογραφικῶν περικοπῶν καὶ μᾶς μαρτυροῦν τὰ ἀντίστοιχα κείμενα, ὅπως τὸ Προφητολόγιο, τὸ Εὐαγγέλιο ἢ ὁ Πραξαπόστολος. Τὰ πρῶτα ὅμως σηματοδόντα τῆς παλαιᾶς ἀναλυτικῆς βυζαντινῆς γραφῆς τὰ συναντᾶμε τὸ 10ο αἰῶνα, ἐνῶ ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ πρῶτο χρονολογ-

μένο μουσικὸ χειρόγραφο εἶναι τὸ Στιχηράριο τοῦ Leningrad 789, τὸ ὁποῖο ἀναφέρει ὅτι ἐγράφη στὴ Μονὴ Βατοπεδίου ἀπὸ κάποιον Ἀνθίμο στὶς 31 Μαΐου τοῦ ἔτους 1106¹⁵.

Ἀποκλειστικὰ καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν χρόνων μέχρι καὶ τὸν προηγούμενο αἰῶνα ἔχουμε ἑναρμονισμένη παρουσία καὶ ἐξέλιξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς στὴ συμπόρευση¹⁶ καὶ συναλληλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ δημόδους μουσικῆς. Κατὰ τὴν κοινὴ τους ἀνάπτυξη μέσα στοὺς αἰῶνες παρουσιάζουν βασικὰ γνωρίσματα καὶ θεμελιώδεις διαφορές, ποὺ δὲν αἴρουν ἀσφαλῶς τὸ χαρακτήρα τῆς σύνδεσής τους, ὡς ἀκολούθως:

Στὸ λειτουργικὸ χῶρο τῆς ἀνατολικῆς ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ μελοποιῶνται ἀρχικὰ ψαλμοὶ καὶ ἀργότερα ἐξαίσις σὲ μορφή καὶ θεολογικὸ περιεχόμενο ὕμνοι, ποὺ ἐμπλουτίζουν τὴ δομὴ τῶν ἀκολουθιῶν. Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ τίθεται στὴν ὑπηρεσία τῆς λατρείας καὶ ἀποτελεῖ σαφῶς ὑποδοθητικὸ μέσον¹⁷ ἐκφράσεως τῆς πνευματικότητος τῶν γενομένων στὸν ἱερὸ ναὸ καὶ ὄχι μυθοποιημένα ἀποκλειστικὸ συστατικὸ τῆς Ὁρθοδοξίας, χωρὶς τὸ ὁποῖο δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ τελεσθοῦν οἱ ἀκολουθίες, ὅπως δυστυ-

15. Γρ. Στάθης, Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ στὴ λατρεία καὶ στὴν ἐπιστήμη (Βίσηγωγικὴ Τετραλογία), ἐν: Βυζαντινὰ 4 (1972) 412.

16. Χαρακτηριστικὰ τονίζει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ Κωνσταντῖνος Ι. Μάρκος, Δημοτικὰ τραγοῦδια Κονιάκου Δωρίδος, Ἀθήναι 1978, σ. 18: «Ἡ ἀνάμειξη καὶ συμπόρευση δημόδους καὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες, ἐπὶ οἱ αἱρετικοὶ πρῶτα καὶ ὕστερα οἱ ὀρθόδοξοι, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν τὰ σχετικὰ συγγράμματα τῆς ἐποχῆς, χρησιμοποίησαν τίς δημόδους μελωδίες στοὺς ὕμνους των, οἱ μὲν γὰρ νὰ ἀγρεύουν ὁπαδούς, οἱ δὲ γὰρ νὰ ἀποτρέψουν τοῦτο».

17. Ἀξιόλογη σ' αὐτὴν τὴν κατεύθυνση εἶναι ἡ μελέτη τοῦ Δημήτ. Γ. Τσάμη, Ψαλμωδία καὶ κατάνυξη, ἐν: Ἀνάπλασις 337 (1991) 78 ἐξ. (σὲ συνέχειες), ὅπου πολλὰ εὐστοχῶς ἀναφέρεται: «Μοναδικὸς σκοπὸς τῆς ψαλμωδίας εἶναι νὰ ὑποβοηθήσει τὸν προσεχόμενον λαὸ τοῦ Θεοῦ νὰ οἰκισθεῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ». Σὲ ἄλλο σημεῖο ὑπερτονίζει ὅμως τὴν πνευματικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ψαλμωδίας καὶ δημιουργεῖται σύγχυση ἀναφορικὰ μὲ τὴ μουσικὴ ὡς «τέχνη». Ἀσφαλῶς καὶ εἶναι ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ τέχνη, καὶ ὡς τοιαύτη ἔχει καὶ «αἰσθητικὴ ὁμορφιά». Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ κοσμικὴ, θὰ λέγαμε, πλευρὰ τῆς βυζαντινῆς ἐθνικῆς μᾶς μουσικῆς ἐπιτρέπεται: νὰ καλλιεργεῖται σωστὰ καὶ σύμφωνα μὲ τὴ γνήσια μουσικὴ παράδοση, τόσο στὰ ὁδοὶ ὡς μᾶθημα ὅσο καὶ σὲ διάφορες ἄλλες ἐκδηλώσεις, παρουσιάζομενη πᾶς ὡς ἐθνικὴ τέχνη (πρὸς. σ. 79, ὑποσ. 1 ἀνωτέρου ἀρθροῦ, ὅπου παρουσιάζεται ὡς ἀνήκουστη κάθε χρῆσις τῆς ψαλτικῆς ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ).

11. Χρυσ. Χάλαρης, Symptomata. Βυζαντινὴ Συμποτικὴ μουσική, τ. Ι', σ. 9.

12. Γενικότερα περὶ παρασημαντικῆς τῆς ἐθνικῆς μᾶς μουσικῆς βλ. τίς μελέτες: Δ. Ι. Τζέτζη, Ἡ Ἐπινόησις τῆς παρασημαντικῆς, Ἀθήνησι 1886. Θεμ. Πολυκράτους, Ἡ σημειογραφία ἐν τῇ μουσικῇ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (πρὸς. Φόρμιγγος), Ἀθήναι: 1912. Κ. Α. Ψάχου, Ἡ παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, Ἀθήναι: 1917. Ἐμμ. Βαμβουδάκη, Συμβολὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς παρασημαντικῆς τῶν Βυζαντινῶν μουσικῶν, Σάμος 1938. Σίμωνος Ι. Καρρά, Ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ παλαιογραφικὴ ἐρευνα ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι: 1976.

13. Διον. Φαρινός (Μητροπ. Κοζάνης), Die byzantinische Musik in der Griechisch - Orthodoxen Kirche, ἐν: Die orthodoxe Kirche in griechischer Sicht, μέρος Β', ἐκδ. ὑπὸ Παν. Μπρατσιώτη, Στουτγκάρδη 1960, σ. 115.

14. Κων. Νικολακόπουλος, Die byzantinische Musik als Grundbestandteil des orthodoxen Kultus, ἐν: Orthodoxes Forum 3(1989) 49-56, ιδίως σ. 49 ἐξ. ὅπου καὶ σχετικῶς μὲ τὸ θέμα ἀναφορές.

χῶς μερικές φορές ἀφήνεται νὰ ἐννοηθεῖ ἀπὸ διαφο-
ρους «ὁπαδοὺς» τῆς γνήσιας φαλμωδίας.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ δημοτικὴ λαϊκὴ μουσι-
κὴ, βαδίζοντας στ' ἀχνάρια τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς
ποίησας καὶ μουσικῆς, καλύπτει τὸν ἐξωεκκλησιαστι-
κὸ κοσμικὸ χῶρο. Στὴν πρωτοβυζαντινὴ περίοδο κυ-
ριαρχοῦν τὰ ἄσματα τοῦ θεάτρου καὶ τῶν ὀρχηστρικῶν
τραγουδιῶν¹⁸, ἐνῶ τὸν 4ο αἰῶνα ἔχουμε μαρτυρία τοῦ
Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου¹⁹ περὶ γαμηλιῶν ἁσμάτων
καὶ ἀπὸ τὸν 9ο αἰῶνα γνωρίζουμε μὲ βεβαιότητα τὴν
ἐμφάνιση τῶν ἀκριτικῶν τραγουδιῶν.

Καὶ οἱ δύο ἐκφάνσεις τῆς ἐθνικῆς μας μουσικῆς
(ἐκκλησιαστικὴ καὶ δημοτικὴ) ἀκολουθοῦν τὸ μονο-
φωνικὸ χαρακτήρα ἐκτέλεσης τοῦ μέλους. Ἔτσι τονί-
ζεται ἀφ' ἐνὸς ἡ ὁλότητα τοῦ ἀτόμου²⁰ καὶ ἐπιπρόσθε-
τα πραγματοποιοῦνται τὰ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες παραδεδομένο
Ποιὸν²¹ αὐτῆς τῆς μουσικῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἡ καταλ-
ηλότερη πρὸς ἔκφραση μιᾶς σωρείας συναισθημάτων
(λύπη, χαρὰ, ἀγωνία, ἐλπίδα κ.λπ.).

Χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο τῆς λατρευτικῆς μας μου-
σικῆς, ὅπως ἀσφαλῶς τὸ θεωροῦμε μέχρι καὶ σήμερα,
εἶναι ἡ παντελής ἔλλειψη οἰωνόδηποτε μουσικῶν ὀργά-
νων. Αὐτὸ τὸ γεγονός ἐρίσκει τὴν αἰτιολογία του σὲ
θεολογικούς, πολιτιστικούς καὶ μουσικολογικούς λό-
γους: Κατὰ πρῶτον ἰσχύει ἀνέκαθεν ἡ ἀνθρώπινη φω-
νὴ ὡς τὸ τελειότερο καὶ φυσικότερο ὄργανο²², τὸ ὁποῖο
εἶναι σὲ θέση μέσῳ τοῦ συνδυασμοῦ «λόγου» καὶ «μέ-
λους» νὰ ἐπιτύχει τὴν ἄμεση σχέση μεταξὺ Θεοῦ - Δη-
μιουργοῦ καὶ ἀνθρώπου - πλάσματος. Κατὰ δεύτερον
εὐρίσκουμε σὲ πάμπολλα πατερικὰ κείμενα²³ μαρτυ-
ρίες σχετικὰ μὲ τὸν ἀποκλεισμό τῶν μουσικῶν ὀργά-
νων ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ὡς ἐνδειξὴ διαχωρισμοῦ τοῦ
Χριστιανισμοῦ ἀφ' ἐνὸς ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ συναγωγὴ²⁴

καὶ ἀφ' ἐτέρου ἀπὸ τὶς διάφορες αἵρετικὲς ομάδες, ποὺ
χρησιμοποιοῦσαν ὅργανα γιὰ νὰ σαγηνεύσουν μερικοὺς
ἀφελεῖς χριστιανούς. Τρίτος ἐπίσης βασικὸς λόγος εἶ-
ναι ἡ σαφὴς ἀδυναμία τῶν «εὐρωπαϊκῶν» ὀργάνων μὲ
συγκερασμένα διαστήματα νὰ ἀποδώσουν σωστά τὶς ποι-
κίλες βυζαντινὲς κλίμακες²⁵.

Ὅμως, ὅπως βεβαίως γνωρίζουμε ὅλοι μας, τὰ
λεγόμενα βυζαντινὰ μουσικὰ ὅργανα εἶναι ἐξ ἴσου μία
χειροπιαστὴ πραγματικότητα, ἡ ὁποία ἔχει νὰ παρου-
σιάσει ἐπίσης ἀξιόλογη ἱστορία. Μία πρώτη ἀπόδειξὴ
ἔχουμε ἀπὸ τοὺς μελοποιούς τῆς πρωτοβυζαντινῆς πε-
ριόδου, οἱ ὁποῖοι, ὅπως φαίνεται πιὰ ἀπὸ τὰ χειρόγρα-
φα δημοτικῶν ἁσμάτων, κατέγραφαν στὰ ἔργα τους καὶ
ὀνόματα ὀργάνων, ὅπως νάϊ, μασκάλι, ἀνακαρᾶς κ.ἄ.,
πράγμα ποὺ δηλώνει πῶς «οἱ παλαιοὶ ψάλτες ἦσαν
γνώστες μουσικῶν ὀργάνων»²⁶.

Τὰ βυζαντινὰ μουσικὰ ὅργανα ἦσαν καὶ εἶναι μὲν
ἐκτὸς τοῦ λατρευτικοῦ χώρου ἀλλὰ παράλληλα ὅμως
ἦσαν καὶ εἶναι ἀρρηκτὰ συνδεδεμένα μὲ τὴν βυζαντι-
νὴ μουσικὴ παράδοση, χρησιμοποιώντας τὴν εὐρύτερη
ἐννοια τοῦ ὅρου. Ὑπάρχουν μαρτυρίες, κατὰ τὶς ὁποῖες
τὰ ὅργανα ἐχρησίμευαν ὡς συνοδοὶ στὴ σωστὴ ἐκμά-
θηση τῶν πολλαπλῶν βυζαντινῶν κλιμάκων, διαστη-
μάτων καὶ γενῶν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο μαρτυρεῖται
ἀδιαμφισβήτητα ἡ ἀνελλιπὴς παρουσία τους στὴ δη-
μοτικὴ λαϊκὴ μελοποιία, ἡ ὁποία δὲν ταυτίζεται ἀλλὰ
οὔτε καὶ ἀντιδιαστέλλεται ριζικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
μουσικῆς τέχνης²⁷.

Γνωστὰ μᾶς εἶναι ἤδη ἀπὸ τὰ κυρίως βυζαντινὰ

νων ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως π.χ. Γεν. 4,21. 31,27.
Ἔξ. 15, 1.20.21. Ἀριθ. 10, 1-4. 9-10 κ.ο.κ. Σπουδαῖες σχε-
τικὲς πληροφορίες εὐρίσκονται ἐπίσης στὸ ἤδη ἀναφερθὲν ἔργο
τοῦ Γεωργίου Ι. Παπαδοπούλου, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν
τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, σ. 65 ἔξ., ὅπου ὑπάρ-
χουν μεταξὺ ἄλλων καὶ ἀρκετὲς μαρτυρίες ἐκκλησιαστικῶν
Πατέρων.

25. Σχετικὰ βλ. Κωνσταντῖνος Ι. Μάρκος, Δημοτικὰ τρα-
γοῦδια Κονιάκου Δωρίδος, σ. 24 κ.ἑ. καὶ ὑποσ. 23.

26. Πρβλ. Κωνσταντῖνος Ι. Μάρκος, Δημοτικὰ τραγοῦδια
Κονιάκου Δωρίδος, σ. 18, ὅπου καὶ Δ. Ι. Τζέτζη, Ἡ ἐπινόη-
σις τῆς παρασημαντικῆς, σ. 56, 57 καὶ ὑποσημ. 1.

27. Βεβαίως δὲν ἀναφέρεται σ' αὐτὴν τὴν κοσμικὴ μουσικὴ
ὁ Γρηγ. Θ. Στάθης, Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ στὴν λατρεία καὶ
τὴν Ἐπιστήμη, σ. 402 ἑ., ὅταν ἀντιπαραθέτει τὴν βυζαντινὴν
καὶ τὴν κοσμικὴν μουσικὴν, γράφοντας: «Γιὰ νὰ γίνῃ πιὸ συνει-
δητὸς ὁ καθορισμὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χώρου, μέσα στὸν ὅ-
ποιο ἔχει θέση ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ, ἂς τὸν ἀντιδιαστέλλουμε
ἀπ' τὸν ἐξω-ἐκκλησιαστικὸν χῶρον καὶ μουσικὴν, γιὰ νὰ τοποθε-
τήσουμε ὑστερὰ ἀνάλογα τοὺς κινδύνους ὅπου διατρέχει ἡ βυ-
ζαντινὴ μουσικὴ... Ἄλλο ὁ ὕμνωδὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλο
ὁ κανταδοπιὸς τῆς ταβέρνας». Αὐτὴ ἡ σύγκριση, ὅν καὶ εἶναι

18. Κωνσταντῖνος Ι. Μάρκος, Δημοτικὰ τραγοῦδια Κονιάκου
Δωρίδος, σ. 15.

19. Migne, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, 61, 105.

20. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν Α' πρὸς Κοριν-
θίους ἐπιστολήν, Ὁμιλία 36: Migne Ἑλληνικὴ Πατρολογία,
61, 315.

21. Ποιὸν ἡ ἔκφραση στὴν μουσικὴ ὀνομάζεται ὁ τρόπος
μὲ τὸν ὁποῖον ἀπαγγέλλεται ἡ μελωδία.

22. Πρβλ. Γρηγ. Στάθης, Ἡ φαλτικὴ τέχνη στὴν ὀρθόδο-
ξὴ λατρεία, ἐν: «Ἑφημέριος» 32 (1983) 77.

23. Ὅπως παραδειγματικὰ Εὐσέβιος Καισαρείας, Εἰς τὸν
φαλμόν 70: PG 23, 788 D. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ὁμιλία 5,
Κατὰ Ἰουλιανὸν 2: PG 35, 709 B. Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης,
Ἐπιστολὴ 364: PG 78, 388 D - 389 A.

24. Ἡ ὀργανικὴ μουσικὴ παρουσιάζεται πολὺ ἐνωρὶς στοὺς
ἐβραίους, ἐνθα καὶ πάμπολλες μαρτυρίες περὶ μουσικῶν ὀργά-

Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΟΦΦΙΚΙΟΥ ΣΤΟΝ κ. ΤΑΣΟ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΝ, ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Με ιδιαίτερη έπισημότητα και με την καθιερωμένη πατριαρχικήν «τάξιν ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ ὀφφικίου» πραγματοποιήθηκε στὰ Πνευματικὰ Ἐντευκτήρια τῆς Ἐταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν στὴν Ἀθήνα, τὴν Τετάρτη 27 Μαΐου ἐ.ἔ., ἡ ἀπονομή τοῦ ἐξόχως τιμητικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀφφικίου τοῦ «Ἀρχοντος Μεγάλου Ἱερομνήμονος τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας» στὸν κ. Τάσο Ἀθαν. Γριτσόπουλον, δρ. Φ. καὶ Πρόεδρον τῆς Ἐταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν, διὰ χειρῶν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, ἐξουσιοδοτηθέντος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου.

Τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἀπονομήν τῆς τιμητικῆς διακρίσεως στὸν κ. Γριτσόπουλον εἶχεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν κ. Νικόδημος, ὃχι μόνον ὡς Ἱεράρχης τῆς πρώτης Πελοποννησιακῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπίλεκτον καὶ ἐνεργὸν μέλος τῆς ἐγνωσμέ-

νου κύρους Ἐταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν, πανελληνίως καὶ διεθνῶς γνωστῆς γιὰ τὸ τεράστιο ἐπιστημονικὸν ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖ μετὰ τὴν ὁργάνωσι τοπικῶν καὶ διεθνῶν ἐπιστημονικῶν Συνεδρίων ἀνὰ τοὺς νομοὺς τῆς Πελοποννήσου καὶ τὴν δημοσίευσιν τῶν Πρακτικῶν αὐτῶν, ποὺ προωθοῦν τὴν ἔρευναν καὶ σπουδὴν τῆς παραδόσεως, τῶν μνημείων, τῆς γλώσσης, τῆς Τέχνης, τῆς λαογραφίας, τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἄλλων συναφῶν παιμπελοποννησιακῶν προβλημάτων.

Μετὰ τὴν ιδιότητά του αὐτῇ ὁ Σεβ. Ἅγιος Πατρῶν, ποὺ παρακολουθεῖ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μετὰ ἀνύστακτο ἐνδιαφέρον ὃχι μόνον τὸ ἐπιτελούμενον ὑπὸ τῆς ἐν λόγω Ἐταιρείας περισπούδαστον ἔργον ἀλλὰ καὶ τὸ «πολύτομον καὶ πολύτιμον» πνευματικὸν καὶ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ κ. Γριτσοπούλου, στὴν ἀκαταπύνητη δραστηριότητα τοῦ ὁποῖου ἡ Ἐταιρεία Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν ὀφείλει τὴν σημερινήν

καὶ μεταδυσαντινὰ χρόνια ἀρκετὰ μουσικὰ ὄργανα, ποὺ ταξινομοῦνται εἴτε στὰ ἑγχόρδα νυχτὰ, εἴτε στὰ ἑγχόρδα τοξοτά, εἴτε καὶ στὰ ξύλινα πνευστὰ ἢ κρουστά. Ὡς κύρια θυζαντινὰ ὄργανα ἀξιωμακόμενα εἶναι κατὰ πρῶτον ἡ πανδούρα ἢ πανδουρίδα ἢ θαμπούρα ἢ κοινῶς ταμπούρα, τὸ οὔτι, τὸ φαλτήριον, τὸ κανονάκι, οἱ διαφόρων τύπων λύρες κ.ο.κ. Ἀξίζει νὰ ἀναφερθοῦν ἀσφαλῶς καὶ οἱ ποικίλων εἰδῶν φλογέρες ἢ τὸ ἐπίσης γνωστὸ σουραύλι ἢ αὐλός, ἐνῶ μουσικὰ ὄργανα συνοδείας εἶναι τὸ λαγούτο ἢ λαούτο, τὸ τουμπελέκι κ.ἄ.²⁸

Τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος κατόρθωσε ἀνέκαθεν μέσῳ τῆς μακραίωνος καὶ ἀδιάκοπης μουσικῆς του παραδόσεως νὰ ἐκφράζεται ποικιλοτρόπως. Ἀπὸ τὴ μίαν πλευρὰ ἡ θυζαντινὴ μουσικὴ τῆς ὀρθόδοξης λατρείας μας ἀπο-

δεικνύεται ἡ καταλληλότερη νὰ ἐκφράσει τόσο μέσῳ τῆς δοξολογίας, τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ αἵνου τὴν πιστευόμενὴ θεολογία ὅσο καὶ μέσῳ τῆς κατανύξεως καὶ τῆς ταπεινώσεως τὴ μικρότητα τοῦ πιστοῦ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα του γιὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴ λύτρωσιν.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ παραδοσιακὴ λαϊκὴ μελοποιία καλύπτει τὴν καθημερινή, κοσμικὴ θὰ λέγαμε, ὀπτικὴ γωνία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντικείμενο τῆς δημοτικῆς μουσικῆς ἀποτελοῦν ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ ἡρωικοὶ ἀγῶνες μετὰ τίς λύπες ἀλλὰ καὶ τίς νίκες τῶν ἐθνικῶν ἀγωνιστῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀπλὴ ζωὴ μετὰ τίς οἰκογενειακὰς καὶ κοινωνικὰς παραδόσεις, τοὺς θρύλους, τοὺς μύθους, τίς προκαταλήψεις, τίς χαρὰς καὶ τίς λύπες.

Καὶ οἱ δύο κλάδοι τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, «προσ-αρμωσμένοι στίς ἀνάγκας καὶ στὸ σκοπὸ ποὺ τάχτηκαν νὰ ὑπηρετήσουν ὁ καθένας, πῆγασαν ἀπὸ τὴν ἴδιαν ψυχὴν, τὴν ἐλληνικήν. Ἡ ἐθνικὴ μουσικὴ, ὡς ἀπαύγασμα τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ μας, ἀσκεῖ σ' αὐτὸν παντοῖες ἐπιδράσεις τόσο σὲ εἰρηνικοὺς καιροὺς, ὅσο καὶ σὲ δύσκολες στιγμὲς»²⁹. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε, τέλος, πὼς αὐτὴ ἡ πολύτιμη μουσικὴ κληρονομία ἀποτελεῖ καὶ θὰ πρέπει πάντοτε ν' ἀποτελεῖ γιὰ τὸ λαὸ μας ἀστείρευτὴ πηγὴ μορφωτικῶν καὶ παιδευτικῶν ἀγαθῶν.

ΚΩΝ. ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, δρ. Θεολ.

28. Ἀρκετὰ παραστατικὴ γύρω ἀπὸ τὰ μουσικὰ ὄργανα —τόσο περιγραφικὰ ὅσο καὶ αἰσθητικὰ (μετὰ πετυχημένους εἰκόνας)— εἶναι ἡ σχετικὴ ἀναφορὰ τοῦ ἄρθρου «Ἑλληνικὴ μουσικὴ», ἐν: Κίνηση, σ. 72-73 καὶ 76-77.

29. Κωνσταντῖνος Ι. Μάρκος, Δημοτικὰ τραγούδια Κονιάκου Δωρίδου, σ. 18-19.

της ἀλήθην, ἐθεώρησε χρέος του, ὅπως ἀνέφερε ὁ ἴδιος στὴν ὁμιλία του κατὰ τὴν τελετὴν, νὰ παρουσιάσῃ ἐνώπιον τῆς Οἰκουμενικῆς Καθέδρας τῆς Ὁρθοδοξίας τὰ καλὰ ἔργα (τοῦ κ. Γριτσόπουλου), τὰ δρώμενα καὶ τὰ γραφόμενα καὶ νὰ εἰσηγηθῇ τὴν καταρίθμυσίν του μεταξὺ τῶν Ἀρχόντων Ὁφφικιάλων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «εἰς ἔνδειξιν ἀναγνωρίσεως τῆς εἰς τὴν Μεγάλῃν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ἀφορώσης ἱκανῆς μερίδος τῶν ἄρθρων καὶ συγγραφῶν του».

Πρόκειται περὶ ἐμπνευσμένης ἐνέργειας τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, ἡ ὁποία ἔτυχε γενικῆς ἀποδοχῆς καὶ ἐπιδιοκμασίας, διότι ὁ κ. Γριτσόπουλος δὲν εἶναι μόνον ἡ ψυχὴ τῆς Ἑταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν ἀλλὰ καὶ ὁ κατηξιωμένος ἱστορικὸς μὲ πολὺπλευρον καὶ ὁγκῶδες συγγραφικὸν ἔργον μὲ τὸ ὁποῖον ἔχει ἐμπλουτίσει τὴν φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν βιβλιογραφίαν καὶ μὲ τὸ ὁποῖον προήγαγε τὰ μέγιστα τὰς περὶ τὴν Πελοπόννησον κυρίως ἱστορικὰς σπουδὰς. Στὸ πλούσιο ἐπιστημονικὸν του ἔργον ἰδιαίτερη θέσι καταλαμβάνει τὸ ἀναφερόμενον στὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα. Τοῦτο ξεκινᾷ ἀπὸ τὰ βιβλικά κείμενα, διέρχεται ἀπὸ τὸ μέγα θέμα Ἑλληνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς καὶ ἐκτείνεται στὴν ὅλη, γενικὴ καὶ εἰδική, ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, τὴν Παιδείαν τὴν Τέχνην καὶ τὸν ἐσωτερικὸν βίον αὐτῆς. Εἰδικώτερα ὁ κ. Γριτσόπουλος ἐρευνᾷ χειρογράφους κώδικας, ἐκδίδει ἔγγραφα ἀπὸ ἀρχεῖα καὶ τοποθετεῖται ὀρθῶς ἔναντι τῶν φαινομένων, ὑπερασπιζόμενος τὸ κύρος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν προκαθημένων Αὐτῆς κατὰ τὴν πικρὰν περιόδον τῆς δουλείας τοῦ Ἑθνους. Μνημονεύουμε ἰδιαίτερος τὴν δίτομη ἐργασία του «Πατριαρχικὴ τοῦ Γένους Μεγάλῃ Σχολῇ» (Α' 1966, Β' 1971), ποὺ ἀποτελεῖ κόσμημα καὶ ὕμνον στὴν ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁργανωμένην παιδείαν τοῦ Ἑθνους. Ἐπίσης τὰ ἔργα του «Ἡ Μονὴ Φιλοσόφου» (1960), ἡ «Σχολὴ Δημητσάνης» (1962), ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία καὶ Χριστιανικὰ μνημεῖα Κορινθίας» (1973), (βραβεῖον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) καὶ «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Πελοποννήσου μετὰ τὴν Ἀλωσιν» («Πρακτικὰ» Γ' Διεθνoῦς Συνεδρίου Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν, τ. Α', Ἀθῆναι 1977-78, σσ. 177-209, «Πελοποννησιακά», τ. ΙΖ' (1987-88), σσ. 1-135, τ. ΙΗ' (1989-90), σ. 1-167, καὶ τ. ΙΘ' (1991-1992), ἀποτελοῦν πρότυπα γιὰ ὅσους θελήσουν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ θέματα ἐκκλησιαστικά.

Τὴν εἰσήγησιν τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν προφρόνως ἀπεδέχθη ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἐν συνεχείᾳ, μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 462 τῆς 14ης Ἀπριλίου 1992 σεπτὸν πατριαρχικὸν του γράμμα ἀπένευσε πρὸς τὸν κ. Γριτσόπουλον τὸ προαναφερθὲν πατριαρχικὸν ὁφφίκιον, ἐνημέρωσε σχετικῶς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Πατρῶν κ. Νικοδήμον καὶ τὸν ἐξουσιοδότησε νὰ τὸν προχειρίσῃ στὸ ὁφφίκιον αὐτὸ ἐξ ὀνόματός του.

Στὸ ἐπίσημον Πατριαρχικὸν γράμμα, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ τοίνυν τοιοῦτοις ἀγαστοῖς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, ζηλωτῆς τε φιλοτιμίας καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφοσιώσεως, προτερήμασι κεκοσμημένος ἀποδέδεικται καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῖν κατὰ πνεῦμα υἱὸς Ἑλλογιμώτατος κύριος Ἀναστάσιος Γριτσόπουλος, φιλευσεβῶς καὶ φιλογενῶς πολυτίμους προσφέρων ὑπηρεσίας τῷ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ καὶ τῇ παιδείᾳ τοῦ Γένους, ἡ Μετρίότης ἡμῶν, ἐπιβραβεῦσαι βουλομένη τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ἀφοσίωσιν καὶ προσήλωσιν, ἔγνω, κατ' ἰδίαν Πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν καὶ προαίρεσιν, ἀπονεῖμαι αὐτῷ τὸ ὁφφίκιον τοῦ Ἀρχοντος Μεγάλου Ἱερομνήμονος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, τῆς εἰς τὸ ὁφφίκιον τοῦτο προχειρίσεως αὐτοῦ, ἐξ ὀνόματος ἡμῶν, γιγνομένης ὑπὸ τοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κυρίου Νικοδήμου.

Ἐφ' ᾧ καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἵνα ὁ ἐξομασθεὶς Ἑλλογιμώτατος κύριος Ἀναστάσιος Γριτσόπουλος ὑπάρχῃ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ λέγῃται Ἐντιμολογιώτατος Ἀρχων Μέγας Ἱερομνήμων τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, τῆς προσηκούσης τῷ ὁφφικίῳ τούτῳ τιμῆς πάντοτε καὶ παρὰ πάντων ἀπολαύων καὶ ἀξιούμενος.

Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἀπελύθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν Εὐεργετήριον Γράμμα, δοθὲν μετ' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν ἡμῶν τῷ Ἐντιμολογιωτάτῳ κυρίῳ Ἀναστασίῳ Γριτσόπουλῳ, Ἀρχοντι Μεγάλῳ Ἱερομνήμονι τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας...».

Στὴν ὥραία καὶ κατανυκτικὴ ἐκδήλωσι παρευρέθησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Ἡλείας Γερμανὸς καὶ Σπάρτης Εὐστάθιος, Ἀκαδημαῖκοι, καθηγηταὶ Πανεπιστημίων, εκπρόσωποι πνευματικῶν Πελοποννησιακῶν Σωματείων καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν ἐκλεκτοὶ ἐπιστήμονες καὶ εἰδικοὶ ἐρευνῆται Πελοποννησιακῶν θεμάτων.

Ἡ τελετὴ χειροθεσίας τοῦ νέου ὁφφικιάλου ὑπῆρξε μεγαλοπρεπής, ὑποδειγματικὴ, ἄσφογος, κατανυκτικὴ. Ἐντυπωσίασε τοὺς πάντας. Ὁ προεξάρχων ἀρχιερεὺς Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν κ. Νικόδημος, μοναδικὸς εἰς μεγαλοπρέπειαν, εἰς κατάνυξιν, ἀνέγνωσε τὴν πατριαρχικὴν πράξιν, ἀνέπεμψε τὴν κεκανονισμένην εὐχήν, ἐχειροθέτησε τὸν νέον ὁφφικιάλον τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἐνῷ οἱ συμπαριστάμενοι ἱερεῖς καὶ ὁ διάκονος περιέβαλαν τὸν χειροθετηθέντα μὲ τὸν εἰδικὸν μέλανα μανδύαν (τήβεννον).

Ἀμέσως μετὰ ὁ ἅγιος Πατρῶν προσεφώνησε δι' ὀλίγων τὸν τιμηθέντα εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Ἑλλογιμώτατε καὶ ἀγαπητὲ κ. Γριτσόπουλε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναγγείλω ὅτι ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἐν ΚΠόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἡγαθύνθη νὰ ἀπονεύμῃ εἰς ὑμᾶς τὸ ὁφφίκιον τοῦ Μεγάλου Ἱερομνήμονος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς

ἀναγνώρισιν καὶ ἠθικὴν ἐπιβράβευσιν τοῦ πολυτίμου καὶ πολυτόμου συγγραφικοῦ καὶ τοῦ ἐν γένει πνευματικοῦ ἔργου σας, ἱκανὸν μέρος τοῦ ὁποίου ἀφορᾷ εἰς ἐκκλησιαστικά θέματα (γεγονότα καὶ πρόσωπα), καὶ δὴ καὶ συναφῇ πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὴν προσφορὰν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Διὰ Γράμματος ἡμῶν εἶχομεν ἐνημερώσει λεπτομερῶς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, σὺν τοῖς ἀνωτέρω, καὶ περὶ τοῦ δι' ὑμῶν συντελουμένου ἔργου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀξιολύμων ἐταίρων τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν ὑμῶν «Ἐταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν», πανελληνίως καὶ διεθνῶς γνωστῆς λίαν ἐνδόχως. Καὶ ὡς μητροπολίτης τῆς ἀποστολικῆς Μητροπόλεως Πατρῶν καὶ ὡς μέλος τῆς Ἐταιρείας ταύτης ἐθεώρησα ὅτι εἶχον χρέος νὰ παρουσιάσω ἐνώπιον τῆς Οἰκουμενικῆς Καθέδρας τῆς Ὁρθοδοξίας τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα — τὰ δρώμενα καὶ τὰ γραφόμενα. Εἰς ἐπευλόγησιν δὲ τούτων μοι ἀνέστη, διὰ σεπτῆς Πατριαρχικῆς ἐξουσιοδοτήσεως, νὰ περιβάλω τὴν ὑμετέραν ἐντιμολογιότητα διὰ τῆς εἰδικῆς τηβέννου τῶν ὁφφικίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί, σὺν τῇ ἀνακοινώσει τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνδικτικῆς Πράξεως, νὰ ἀνείπω τὰς τιμὰς καὶ νὰ ἀναπέμψω τὴν κεκανονισμένην εὐχὴν ἐπὶ τῇ προχειρίσει ὑμῶν εἰς τὸ ὁφφίκιον ἅμα καὶ ἀρχοντίκιον τοῦ Μεγάλου Ἱερομνήμονος.

«Ὁφφίκια μέντοι ἐκκλησιαστικά λέγονται τὰ ἀρχοντίκια», παρατηρεῖ ὁ Βαλσαμῶν (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα Ἱ. Κανόνων, Β' 322). Καὶ ὁ Νομοκάνων τοῦ Μεγάλου Φωτίου ἐπιπροσθέτει: «ἀνεκδοιάστως φημι ἀξιωματικούς εἶναι τοὺς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀρχοντας καὶ ὀφείλειν αὐτοὺς τιμᾶσθαι ὡς τῆς ἱερᾶς συγκλήτου λογάδας, κατὰ τὸ θέσπισμα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τὰ λοιπὰ νόμιμα...» (Τίτλ. α', κεφ. λς', Σχόλιον).

Τὸ τοῦ Ἱερομνήμονος ἀρχοντίκιον, εἰδικώτερον, κατετάσσει, μετὰ τοὺς λεγομένους «ἐξωκατακλήλους» ἀρχοντας, καὶ εὐθὺς μετὰ τὸν «πρωτεύδικτον», κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα καὶ τὸν Κωδινὸν Κουροπαλάτην. Καὶ παλαιότερον μὲν ἀπενέμετο εἰς διακόνους, βραδύτερον δὲ εἰς πρεσβυτέρους. Περὶ τὸ τέλος δὲ τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἡ ἀπονομὴ ἐπεξετάθη καὶ εἰς διακεκριμένα λαϊκὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ τελικῶς ἐν τῇ πράξει κατεκρυώθη.

Περὶ τῆς τοιαύτης μεταθέσεως τῶν καθ' ἕκαστον ὁφφικίων καὶ ἀρχοντικίων καὶ τῆς διαβαθμίσεως αὐτῶν ὁ εἰδὴμων κανονολόγος Ἰωάννης, ὁ ἐπίσκοπος Κίτρους, σημειώνει εἰς τὰς Κανονικὰς αὐτοῦ ἀποκρίσεις ὅτι ταῦτα «μετατιθέασιν... ἢ ἀρετὴν τιμώντες ἢ λόγον ἢ ἄλλην ἐπαινουμένην ἐνέργειαν... οὐ χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τοῦτο ποιοῦντες» (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα Ἱ. Κανόνων, Ε' 410).

Τὸ ἔργον τοῦ Ἱερομνήμονος ἦτο πολλαπλοῦν. Διοικητικῶς μὲν εἶχε καθήκοντα τρόπον τινὰ ἀρχιεπισκόπου «κρατῶν ἐν τῇ παραδόσει αὐτοῦ τὸν κώδικα τῆς Ἐκκλησίας», ἀλλὰ καὶ διαφυλάττων «τὸ τοῦ ἀρχιερέως ἐμβαλάντιον» ὡς ταμίας αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ μετέχων «εἰς τὸ ψῆφος (τὴν ψήφισιν, τὴν ἐκλο-

γὴν) τοῦ ἀρχιερέως», καθήκοντα ὅντως ὑπεύθυνα καὶ ἐμπιστευτικά. Παλαιότερον δὲ εἶχε καὶ εἰδικὰ τελετουργικά καθήκοντα, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἦτο ἱερωμένος ὁ ἱερομνήμων, τῶν ὁποίων τὸ ἐπισημότερον καὶ ὑψηλότερον ἦτο τὸ ὅτι ἠδύνατο ἐν ἐλλείψει ἢ κατ' ἀνάθεσιν τοῦ ἐπισκόπου νὰ ἐγκαινιάζῃ ἐκκλησίας καὶ νὰ σφραγίσῃ (χειροθετῇ) ἀναγνώστας. (Ἱερῶν. Κοτσώνης, ἐν ΘΗΕ τ. 6, στ. 817)*.

Σήμερον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τοιοῦτον ὁφφικίων τιμᾷ ἐκ τῶν ἐνεργῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, προσωπικότητος ἐπιλέκτους, αἵτινες δι' ἀγάπην Χριστοῦ καὶ ἐξ ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐφιλοτιμήθησαν «καλῶν ἔργων προύστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρεῖας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι», ἀλλὰ «ἐπιγινώσκονται» ὡς «ζηλωταὶ καλῶν ἔργων» (Τίτ. β' 14, γ' 14), χρήσιμοι πάντοτε καὶ ὠφέλιμοι καὶ πολῦτιμοι εἰς ἓνα «λαὸν περιούσιον» καὶ ἄξιον τῶν ὁρθοδόξων αὐτοῦ παραδόσεων.

Εἶναι δὲ ὅντως ἄξιον καὶ δίκαιον διὰ τὸν τιμώμενον σήμερον «ἐντιμολογιώτατον ἀρχοντα Μεγαν Ἱερομνήμονα τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κ. Ἀναστάσιον Γριτσόπουλον» ὅτι, διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ ὁφφικίου τούτου «τὸν ἔπαινον αὐτοῦ ἐξαγγέλλει Ἐκκλησία» (Σειράχ λθ' 10).

Εὐθὺς ἀμέσως ἐψάλη ἡ φήμη τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου καὶ ὁ πολυχρονισμὸς τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ κ. Βαρθολομαίου.

Τέλος ἔλαβε τὸν λόγον, βαθύτατα συγκεκινη-

* Διὰ τὴν ἱστορικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐξέλιξιν τοῦ λειτουργήματος ἀναφέρομεν ὅτι οἱ ἱερομνήμονες (κατὰ κυριολεξίαν οἱ ἐνθυμούμενοι ἢ γνωρίζοντες τὰ εἰς τὴν θρησκείαν ἀφορῶντα καὶ οἱ τὰ ἱερὰ ἀρχεῖα τηροῦντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν ἀρχόντες ἐπιφορτισμένοι μὲ τὰ καθήκοντα τῆς ἐπιβλέψεως τῆς περιουσίας τῶν ἐκαστοῦ ναῶν καὶ ἐβοήθουν τοὺς ἱερεῖς κατὰ τὰς τελετουργίας. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι εἰς τὰ Μέγαρα οἱ ἱερεῖς τοῦ Ποσειδῶνος ἐκαλοῦντο ἱερομνήμονες (Συμπόσ. VIII, 8· Ἡθ. 730 Δ). Βραδύτερον ὅμως τὸ ἀξίωμα τῶν ἱερομνημόνων ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τῶν ἱερέων. Εἰς πολλὰς ἐλληνικὰς πόλεις μνημονεύονται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ἱερομνήμονες ὡς ἀρχὴ μετέχουσα εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ναῶν καὶ ἐπιβλέψιν τελετῶν καὶ ἀγώνων». Οὕτως εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ Ἄργος, τὰς Μυκήνας, τοὺς Δελφοὺς, εἰς τὸ ἱερὸν τῆς ἐν Τεγέᾳ Ἀλέας Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν Τροίαν, τὴν Καλαβρίαν, Ἐπίδαυρον, Ὀρχομενόν, Κρανῶνα, Λάρισαν, Πέρινθον, Βυζάντιον καὶ ἄλλαχοῦ «εὐρίσκομεν τὴν ἀρχὴν τῶν ἱερομνημόνων, ὡς ἀρχὴν διαχειριστικὴν καὶ διοικητικὴν ἐπὶ τῶν ναῶν». Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὰ «Πολιτικά» (1321 Β 38) ἀναφέρει ἀρχὴν ἱερομνημόνων, τῶν ὁποίων ἡ ἀρμοδιότης ἦτο ἡ τήρησις δικαστικῶν ἀρχείων. Ἐπειδὴ τὰ διάφορα ἀρχεῖα ἐτηροῦντο συνήθως εἰς τοὺς ναοὺς, οἱ τηρεῖται (μνήμονες) αὐτῶν ἐκλήθησαν ἱερομνήμονες. Ὡς ἐνασκούντας πολιτικὴν ἀρμοδιότητα εὐρίσκομεν τοὺς ἱερομνήμονας εἰς τὴν Δελφικὴν Ἀμφικτυονίαν. Εἰς αὐτὴν ἐστέλλετο εἰς ἱερομνημόνων καὶ τρεῖς πύλαγοι ὑφ' ἑκάστου τῶν συμμετεχόντων εἰς τὴν Ἀμφικτυονικὴν ἑνώσιν ἐθνῶν. Δικαίωμα ψήφου εἶχε μόνον ὁ ἱερομνήμων. Οἱ δὲ πύλαγοι εἶχον μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἀγορεύουν. Τέλος, οἱ φέροντες ὡς ὁφφίκιον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ τοῦ ἱερομνήμονος ἦσαν ἐπιφορτισμένοι, πέραν ἄλλων τελετικῶν καθηκόντων, καὶ μὲ ὀρισμέναν δικαιοδοσίαν εἰς τὰς δικαιοπραξίας καὶ τὴν τήρησιν τοῦ κώδικος τῆς Ἐκκλησίας. (Βλ. Ἐγκυκλιότ. Πάπυρος-Λαρούς τόμ. 7, σ. 621-22).

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

Α'

Ο ΛΟΓΟΣ ΩΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

Κατά τὸν καθηγητὴν τῆς Ἀπολογητικῆς κ. Κ. Παπαπέτρου, «ὁ ῥόλος» εἶναι λέξεις πολυσήμαντος. Ὡς ὅρος εἶναι φορεὺς πλουσίας ἱστορίας. Ἡ ἱστορία τοῦ εἶναι στενότερα συνδεδεμένη καὶ ἐν μέρει ταυτόσημος μὲ τὴν ὅλην ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος¹. Ὁ ὅρος «ῥόλος» ἀνάγεται ἱστορικῶς εἰς τὸν Ἡράκλειτον. Συμφώνως πρὸς τὸν καθηγητὴν κ. Β. Τσάκωνα «κατὰ τὸν Ἡράκλειτον ὁ ῥόλος ἀποτελεῖ τὴν συνεκτικὴν τῶν πραγμάτων δύναμιν καὶ τὴν τὰ πάντα διαρρέουσιν λογικὴν ἀρχήν»².

Ἡ ἀρχικὴ αἴσθησις τῆς σχέσεως λόγου καὶ πληροφορίας, νοεῖν καὶ εἶναι, ἀνάγεται ἱστορικῶς εἰς τὸν Παρμενίδην. Ἡ κλασσικὴ ἔκφρασις αὐτοῦ «τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»³, ὡς καὶ «ταὐτὸν δ' ἐστὶ νοεῖν τε καὶ οὐνεκεν ἐστὶ νόημα, οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ ἐόντος, ἐν ᾧ πεφασισμένον ἐστὶν, εὐρήσεις τὸ νοεῖν»⁴ μᾶς εἰσάγουν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος, ὅπως αὐτὴ ἐκτίθεται εἰς τὴν σύγχρονον ἀναλυτικὴν σκέψιν. Ὁρθῶς σημειώνει ὁ νεοθετικιστὴς φιλόσοφος Β. RUSSEL ὡς πρὸς τὰς ἀνωτέρω θέσεις τοῦ Παρμενίδου ὅτι, «τοῦτο, στή φιλοσοφία, εἶναι τὸ πρῶτο σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμον παράδειγμα [κοσμολογικῆς] ἀποδείξεως ἀντλημένης ἀπὸ τῆ σκέψης καὶ τῆ γλώσσας»⁵.

Οὕτω, κατὰ τὴν πρῶτον ἀναλυτικὴν φιλοσοφίαν τῆς ἀρχαιότητος ἐπέρχεται σχέσις μεταξὺ νοήσεως καὶ ἀντικειμένου. Τὸ μεταξὺ τῶν κοινὸν εἶναι ἡ πληροφορία, ἡ γλώσσα, τὸ μέσον συνεννοήσεως, σημαίνεται δὲ ἡ σχέσις ὡς σχέσις ταυτότητος.

Ἄλλ' ἡ πληροφορία τὴν ὁποίαν ὡς ἀντικείμενον

ἔχει ἡ Πληροφορικὴ, δὲν ἐκφέρεται μόνον διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου. Ὁ γραπτὸς ῥόλος ἀποτελεῖ δημιουργία ἀνθρώπινον, τὸ ὁποῖον συντελεῖ εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Πλάτων εἰς τὸν Φαῖδρον ὁρμώμενος ἀπὸ φιλοσοφικὰ ἐλατήρια θὰ θέσῃ τὴν προτεραιότητα τοῦ προφορικοῦ ἔναντι τοῦ γραπτοῦ λόγου μὲ τὸν μῦθον περὶ τοῦ Αἰγυπτίου Βασιλέως Θαμοῦ· «τοῦτο γὰρ τῶν μαθόντων λήθην μὲν ἐν ψυχαῖς παρέξει μνήμης ἀμελετήσια, ἅτε διὰ πίστιν γραφῆς ἔξωθεν ὑπ' ἄλλοτριών τύπων, οὐκ ἔνδοθεν αὐτοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀναμνησκομένων»⁶, ἐνῶ οἱ Λατῖνοι διεπόμενοι ὑπὸ πρακτικότερου καὶ νομικοῦ πνεύματος θὰ ἐκφράσουν τὴν σχέσιν προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου διὰ τῆς ρήσεως «VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT». Ἀλλὰ εἰς τὸν μῦθον τοῦ Πλάτωνος θὰ ἐπανέλθωμεν καὶ ἀργότερον.

Ἡ πληροφορία, διὰ νὰ καταστή κτῆμα τοῦ κοινῷ διωποκείμενικοῦ λόγου, πρέπει νὰ διέλθῃ διὰ μέσου τῶν πολλῶν. Πρὸς τοῦτο συντελεῖ ὁ γραπτὸς ῥόλος, ὁ ὁποῖος φέρει τρόπον τινὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐν κοινωνίᾳ. Ὁ ὑπὸ μορφὴν πεζοῦ ἢ ποιητικοῦ γραπτὸς ῥόλος ἀποτελεῖ, τοιουτοτρόπως, μέσον καὶ ὄργανον ἀνθρωπίνης ἐπικοινωνίας, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ προσωπικὸς ὑποκειμενικὸς τοιοῦτος καθίσταται κοινός. Ἡ ποίησις, ἡ μουσικὴ, ἡ δρᾶσις, ἡ Τέχνη γενικότερον ἀποτελοῦν μορφὰς ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῶν ὁποίων μεταδίδονται αἱ παντοδαπαὶ πληροφορίες.

Εἰς τὸ ἀπηρτισμένον σύνολον τῶν μέσων πληροφορίας, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ὑποκειμενικὸς ῥόλος καθίσταται διωποκείμενικὸς τοιοῦτος, ἐντάσσεται καὶ ἡ Πληροφορικὴ. Ἀποτελεῖ αὐτὴ ἐν τῶν τελευταίων ἐπιτευγμάτων τοῦ Πολιτισμοῦ μας, τὸν ὁποῖον ἔχει σημασιοδοτήσει τόσο, ὥστε ὁ αἰὼν μας νὰ καλεῖται καὶ αἰὼν τῆς Πληροφορικῆς. Ἀλλ' ἡ Πληροφορικὴ ἀποτελεῖ ὕψιστον ἐπίτευγμα τῆς τεχνολογικῆς

1. Κ. Παπαπέτρου, Ἡ οὐσία τῆς Θεολογίας, Ἀθήναι 1970, σελ. 43.

2. Β. Τσάκωνα, Ἡ Χριστολογία τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, Β' ἔκδοσις, Ἀθήναι 1984, σελ. 17.

3. Βλ. ἐν Β. RUSSEL, Οἱ Προσωκρατικοί, Μετ. Αἰμ. Χουρμούζιου, ἔκδ. Ἰ. Δ. Ἀρσενίδου, σελ. 104.

4. Ἐ.δ., σελ. 105.

5. Ἐ.δ., σελ. 105. Τὸ «εἶναι» εἰς τὸν Παρμενίδην δηλώνει τὸ πρᾶγμα.

6. Πλάτωνος, Φαῖδρος, ἔκδ. Ὁξφόρδης, 1960, 275α, στ. 2-5.

μένος, ὁ κ. Γριτσόπουλος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἡδυστέρησε τὸν Μητροπολίτην Πατρῶν καὶ τὸ σεπτὸν Οἶκον. Πατριαρχεῖον γὰρ τὸν ἀπονειμήθητα σ' αὐτὸν βαθμὸν τῆς Ἐκκλησίας, ὑπεγράμμισεν ἰδιαιτέρως ὅτι ἡ ἐπιβράβευσις τοῦ προσώπου τοῦ ἀντανακλᾷ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἐταιρείαν Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν, τὴν ὁ-

ποίαν περιβάλλει μὲ στοργὴν καὶ ἀγάπην, τὴν ὑπηρετεῖ, τὴν φροντίζει, τὴν ἐνισχύει ποικιλοτρόπως καὶ εἶναι διὰ βίου συνδεδεμένος μὲ αὐτήν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Φ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Λυκειάρχης Ἀρσακείου Πατρῶν

προόδου τῆς ἐποχῆς μας, πρὸς ἐξέτασιν τῆς ὁποίας χωροῦμεν καὶ ἡμεῖς εὐθὺς κατωτέρω.

Β'

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΩΣ ΑΠΟΡΡΟΙΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΤΤΗΣ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ

Α. Ἡ Πληροφορική ὄντως ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα τῆς Τεχνολογικῆς προόδου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ. Ὡς κλάδος τῶν Μαθηματικῶν συνδέεται στενῶς πρὸς τὰ Ἐφαρμοσμένα τοιαῦτα, λειτουργεῖ δὲ βασικῶς χάρις εἰς εἰδικὸν κώδικα καὶ εἰδικὴν γλῶσσαν.

Τεχνολογικῶς, ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν λειτουργικὸν σύστημα, μίαν βάσιν δεδομένων, ἐντὸς τῆς ὁποίας τίθενται δισκέττα καὶ δίσκοι ὡς καὶ τὸ πληκτρολόγιον, τὸν ἐκτυπωτὴν καὶ τὴν ὁθόνην. Τὸ ὅλον σύστημα καλεῖται νὰ λειτουργήσῃ ὡς πληροφοριοδότης μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ μηχανῆς καὶ τὸ ἀνάπαλιν ἐξ οὗ καὶ ὁ ὅρος «Πληροφορική».

Ὡς προϊόν μιᾶς ἐξελιχθείσης Τεχνολογίας, ἡ ὁποία διαποτίζει τὸν σύγχρονον πολιτισμόν, ἔσχεν πλείστας ὅσας συνεπείας εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, αἱ δὲ ἐφαρμογαὶ αὐτῆς διαφαινόνται κυρίως εἰς διοικητικῆς φύσεως τομεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογισταὶ χρησιμοποιοῦνται εὐρέως, τόσον, ὥστε νὰ λέγεται ὅτι ἡ ἔλλειψις γνώσεως ἔστω ἐνὸς ἀπλοῦ χειρισμοῦ ὑπολογιστοῦ τινος θὰ συνιστᾷ πλέον εἰς τὸ μέλλον πραγματικὴν ἀπαιδευσίαν.

Ἐῖδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ λειτουργικότης τοῦ ὅλου μηχανισμοῦ τῆς Πληροφορικῆς στηρίζεται εἰς τὴν ἐναλλαγὴν πληροφοριῶν μεταξὺ μηχανῆς καὶ χειριστοῦ. Ἡ οὕτω σημειωθείσα ἀνακύκλωσις τῆς γνώσεως, ἡ ὁποία δὲν εἶναι παρεκτικὴ δημιουργίας, ἀλλὰ ἀναπαραγωγῆς τῶν στοιχείων τεχνητῆς μνήμης, ἐθεωρήθη ὑπὸ πολλῶν ὅτι θέτει ἐν ὑπολειτουργίᾳ τὴν μνήμην. Ὅ,τι ἰσχύει διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ προφορικοῦ ἔναντι τοῦ γραπτοῦ λόγου κατὰ τὸν Πλάτωνα, θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχύσῃ καὶ περὶ τῆς Πληροφορικῆς ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον, τῶν ἀναλογιῶν βεβαίως τηρουμένων «οὐκ οὐκ μνήμης ἀλλὰ ὑπομνήσεως φάρμακον ἡδρες· σοφίας δὲ τοῖς μαθηταῖς δόξαν, οὐκ ἀλήθειαν πορίζεις· πολυήκοοι γάρ σοι γενόμενοι ἄνευ διδαχῆς πολυγνώμονες εἶναι δόξουσιν»¹.

Βεβαίως, εἰς τὴν ἀνωτέρω θέσιν, ἔχει ἤδη ση-

μειωθῇ ἀντίλογος. Ἡ Πληροφορική, λέγουν, πληροῖ τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας, χωρὶς μὲ αὐτὸ νὰ θελήσῃ νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἡ μοναδικότης τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλους. Ἡ τεχνητὴ νοημοσύνη τῶν ὑπολογιστῶν εἶναι τὸ ἐξάρτημα καὶ ὄχι τὸ ἀπείκασμα τοῦ ἀνθρώπινου νοός.

Β. Ἡ Πληροφορική, ὡς ἀπόρροια τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ σύστημα μηχανοποιημένου «ΜΟ- DUS» καὶ χρησιμοθηρικῆς ἠθικῆς, ἡ ὁποία, ἐὰν ἀπολυτοποιηθῇ, καταστρέφει τὴν μοναδικότητα τοῦ προσώπου καὶ τὸ μεταβάλλει εἰς ἐξάρτημα τῆς μηχανῆς ἐν ὀνόματι τοῦ κοινωνικοῦ ὁργανισμοῦ. Ἐχομεν, δηλαδή, ἐν εἶδος ἀτομικῆς ἠθικῆς πρὸς χάριν ἐνὸς κοινωνικοῦ εὐδαιμονισμοῦ. Λέγει ἐπ' αὐτοῦ ὁ Στέλιος Ράμφος: «Στὴν πληροφορικὴ δὲν ἐκατήντησε ὁ κραταιὸς ἄλλοτε, δυτικὸς πολιτισμός; Αὐτὴν δὲν παράγει ὡς ἄλλη θεότητα τὸ καὶ ἐκ τοῦ κειμένου παραγόμενον νόημα; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ συγγραφεὺς διὰ τοῦ κειμένου ἐγκαταλείπει τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν χάνει ὁριστικά, ἀντὶ νὰ τὸν γεννᾷ ὡς ὑποστατικὴν εἰκόνα του καὶ νὰ τὸν τοποθετῇ σὲ ἐπίπεδο ἀνωτέρας κοινωνίας μὲ τοὺς ἄλλους»².

Γ. Περαιτώνοντες τὸ παρὸν κεφάλαιον, πρὶν ἢ χωρῆσωμεν εἰς τὴν θεώρησιν τῆς Πληροφορικῆς ἀπὸ καθαρῶς θεολογικῆς πλευρᾶς, συνοψίζομεν τὰς ἀπόψεις μας εἰς τὰς κάτωθι θέσεις:

1. Ἡ Πληροφορική, ὡς ἀπόρροια τῆς Τεχνολογίας, ἀποτελεῖ ὄντως μέγα ἐπίτευγμα τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος.

2. Ὡς πληροῦσα ἀνθρωπίνους ἀνάγκας, συντελεῖ ὡς θὰ δεῖξωμεν ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἀκεραιότητα τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ.

3. Κίνδυνος προκύπτει ἐκ τῆς ἀλογίστου χρήσεως αὐτῆς, ἔνεκα τῆς ἀντικειμενοποίησεως καὶ μηχανοποίησεως τῆς γνώσεως καὶ πληροφορίας, ὡς καὶ τῆς παρμονῆς αὐτῆς εἰς ἀπλὴν ἀναπαραγωγικὴν δραστηριότητα.

4. Ὡς ἔσχατος κίνδυνος προβάλλει ἡ ἐξάρτησις τοῦ προσώπου ἐκ τῆς μηχανῆς, ἡ δημιουργοῦσα εἶδος ἀτομικῆς ἠθικῆς πρὸς χάριν ἐνὸς κοινωνικοῦ εὐδαιμονισμοῦ.

Κατόπιν τούτου, χωροῦμεν εἰς τὴν καθεαυτὸ θεολογικὴν θεώρησιν τοῦ θέματος.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. Κ. ΔΡΑΤΣΕΛΛΑΣ

Θεολόγος

1. Πλάτωνος, Φαῖδρος, ἐκδ. Ὁξφόρδης, 275x, στ. 5-7, 275b, 1.

2. Στέλιου Ράμφου, Ἰλαρὸν Φῶς τοῦ Κόσμου, Ἀθήναι 1990, σελ. 449.

1. Γεν. 1, 28.

2. Ν. Π. Μπρατσιώτη, Ἀνθρωπολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Ι. Ὁ ἄνθρωπος ὡς θεῖον δημιουργήμα, Ἀθήναι 1989, σελ. 273.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«Ἐπικαίρως καὶ ἐγκαίρως».

Αἱ τελευταῖαι συγκρούσεις καὶ ὁ κίνδυνος ἐκρή-
ξεως γενικωτέρου πολέμου μεταξὺ χριστιανικῶν λαῶν
συντελέσαν εἰς τὸ νὰ ἀποστείλῃ ὁ Μακαριώτατος
Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σε-
ραφεῖμ, ὡς Πρόεδρος τῆς Ἱ. Συνόδου, πρὸς τοὺς
Προκαθημένους τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ἡγέτας τῶν
μεγάλων Ἐκκλησιαστικῶν Ὁργανισμῶν τὸ εἰς τὸ
προηγούμενον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» δη-
μοσιευθὲν Γράμμα. Ἐν τῷ Γράμματι τούτῳ γίνεται
εισήγησις, ὅπως οἱ Προκαθήμενοι καὶ Ἡγέται τῶν
Ἐκκλησιῶν, διακηρύττοντες ἀπὸ κοινοῦ τὴν πρόθε-
σιν τῶν ἐθνῶν «διὰ εἰρηνικὴν συνύπαρξιν», προδοῦν
«ἐπικαίρως καὶ ἐγκαίρως παρὰ ταῖς κατὰ τόπους
πολιτειακαῖς ἀρχαῖς εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας πρὸς
τελεσφόρησιν τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ».

Ἡ βαρυσήμαντος ἐπιστολὴ τοῦ Μακαριωτάτου
προσθῆτει χαρακτηριστικῶς: «Τὰ ἀλήσιον μνήμης γε-
γονότα τοῦ παρελθόντος, τὰ ὅποια ἐταλαιπώρησαν ὁ-
μαίμονας ἀδελφούς, ἥδη εὐδοκιοῦνται εἰς τὸ ἀρχεῖον
τῆς ἱστορίας καὶ ἡ τυχὸν ἐπανάληψις τῶν» δέον νὰ
εὖρη ἅπαντας τοὺς Προκαθημένους τῶν Ἐκκλησιῶν
«ἀντιθέτους, οὐχ ἥκιστα δὲ εὐθαρσεῖς πολεμίους τῆς
λόγους τε καὶ πράξεσιν».

Ἡ διορθόδοξος ἐνότης.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ Ἱ. Καθεδρικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν
τελεσθεῖσαν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Θείαν Λει-
τουργίαν, καθ' ἣν προεξῆρχον ὁ Μακαριώτατος καὶ
Ἀγιώτατος Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας
κ. Ἀλέξιος Β' καὶ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, καὶ κατὰ
τὴν Θείαν Λειτουργίαν, ἥτις ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τοῦ Ἀ-
γίου Ἀνδρέου Πατρῶν ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Μακ. Προ-
καθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Ἀν-
τιπροέδρου τῆς Ἱ. Συνόδου Σεβασμιωτάτου Μητρο-
πολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, ἐξεδηλώθη κατὰ τὸν
ἄριστον δυνατὸν τρόπον ἡ διορθόδοξος ἐνότης.

Εἰς τὴν ἐνότητα ταύτην ἀναφερόμενος ὁ Σεβ. Μη-
τροπολίτης Πατρῶν κ. Νικόδημος, κατὰ τὴν σχε-
τικὴν προσφώνησιν του μετὰ τῆς διακρινούσης τὸν
λόγον του καλλιπερίας ἐπεσήμανεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων,
τὰ ἑξῆς:

«Τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τὴν ζωσαν
ἐκφρασιν αὐτοῦ διὰ τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Καὶ ἡ-

ξίωσεν ἡμᾶς σήμερον ὁ Κύριος νὰ εὐρεθῶμεν ἀπο-
κοινοῦ ἐνώπιον τῆς Ἀγίας Τραπέζης τοῦ Μυστικοῦ
Δείπνου τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ, λειτουργοὶ τοῦ
Μυστηρίου καὶ κοινωνοὶ τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵ-
ματος Αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐνὸς Ἄρτου καὶ τοῦ ἐνὸς Ποτη-
ρίου τῆς Εὐχαριστίας, μὲ προεξάρχουσιν τὴν Ὑμε-
τέραν Μακαριότητα, πλαισιουμένην ὑπὸ Ρώσων καὶ
Ἑλλήνων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν.

» Ἐνῷ δὲ ἐνηλλάσσοντο αἱ γλώσσαι εἰς τὰς εὐχὰς
καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Θ. Λειτουργίας, ἡμεῖς εἰς αὐτὴν
ἐναλλαγὴν τῶν γλωσσῶν Ἑλληνικῆς καὶ Ρωσικῆς,
εἵχομεν τὴν αἰσθησὶν τῶν πυρίνων γλωσσῶν τῆς Πεν-
τηκοστῆς, ὅτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον (τοῦ πυρὸς τὰς
γλώσσας διένειμε (καὶ) εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλε-
σε καὶ συμφώνως δοξάζομεν τὸ Πανάγιον Πνεῦμα,
κατὰ τὴν ἀγαθὴν μάλιστα συγκυρίαν τῆς σημερινῆς
ἀποδόσεως τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς.

» Πράγματι, Μακαριώτατε, εἰς τὸν φωτεινότατον
ἀστερισμὸν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ πλειὰς τῶν Ὁρθόδο-
ξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν δὲν ἔχει τὸν χαρα-
κτῆρα τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς μονάδας ἢ ομάδας
αὐτοδυνάμους καὶ ἀνταγωνιστικὰς — μὴ γένοιτο
ἀλλ' ὁ πλουραλισμὸς αὐτῶν εἰς ἐπιτροπίας τοπικάς
τινας ἰδιομορφίας (γλώσσης καὶ ἐθίμων) δὲν παύει
νὰ ἐκφράζῃ ὅτι «π ἄ ν τ α τ α ὕ τ α ἐ ν ε ρ γ ε ι
τ ὸ ἐ ν καὶ τ ὸ α ὕ τ ὸ Π ν ε ὕ μ α, δι αι-
ρ ο ὦ ν ἰ δ ῖ α ἐ κ ἄ σ τ ι φ κ α θ ὥ ς β ο ὕ λ ε-
τ α ν» (Α' Κορ. ιβ' 11), μὲ ἀπόλυτον τήρησιν τῆς
ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας».

«Τιμὴ ἀργυροῦ ἰωβηλαίου».

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς κατὰ τὸ 1993 συμπληρώσεως
25 ἐτῶν Ἀρχιερατείας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχι-
πισκόπου Κύπρου κ. Χρυσόστομου ἔχει οὐσιαστῆ ὁρ-
γανωτικὴ «ἐπιτροπὴ τιμῆς ἀργυροῦ ἰωβηλαίου» ὑπὸ
τὴν Προεδρίαν τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἡγουμένου
τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς
Κύκκου κ. Νικηφόρου διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ κα-
ταλλήλου ἐορτασμοῦ τῆς ὡς ἄνω ἐπετείου. Ἐντὸς
τῶν ἐκδηλώσεων πρὸς τιμὴν τοῦ Μακαριωτάτου θὰ
εἶναι καὶ ἡ ἔκδοσις ἐτοιμαζομένου τιμητικοῦ ἀφιε-
ρωματικοῦ τόμου.

Εἶναι περιττὸν νὰ εἰπωμεν, ὅτι αἱ ἐκδηλώσεις
τιμῆς πρὸς τὸν Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας τῆς
Κύπρου δὲν θὰ ἀναφέρονται μόνον εἰς τὴν ἐθναρχι-

κὴν καὶ ἀγωνιστικὴν ἄνευ συμβιβασμῶν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐκφράζουν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου θὰ τιμηθῇ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου καὶ θὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ ζωντανὴ παρουσία τῆς εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Ἡ παπικὴ διακήρυξις

περὶ τῆς ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας.

Τὸ Χριστιανισμὸν πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μεθ' ἱκανοποιήσεως ἐπιληροφορήθη ἐκ τῶν ἐφημερίδων τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ Πάπας Παῦλος - Ἰωάννης Β' τόσον ἐν συνεντεύξει του, ὅσον καὶ ἐνώπιον τοῦ —ἐκπροσωποῦντος τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχον— Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Γέροντος Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβου ὠμίλησε περὶ τῆς ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας.

Ἡ ἱκανοποίησις αὕτη θὰ ᾔτο ἀκόμη μεγαλύτερα, ἐὰν ἀφ' ἐνὸς ἡ δῆλωσις αὕτη τοῦ Προκαθημένου τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἶχε διακηρυχθῇ πρὸς πάντας, διὰ τὴν Ἑυρωπαϊκὴν Κοινότητα ἥρχιζε νὰ συζητῇ τὸ ζήτημα τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων ἐὰν ἀφ' ἐτέρου προσετίθεται ἐγκαίρως σαφὴς παπικὴ διακήρυξις, ὅτι τὸ Κράτος τοῦ Βατικανοῦ δὲν πρόκειται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Δημοκρατίαν τῶν Σκοπίων, ὑπὸ τὸ ὄνομα (Μακεδονία) καὶ ἐὰν τρίτον ἡ ὀψιμος προβολὴ ὑπὸ τοῦ Βατικανοῦ τῶν Ἑλλήνων ἱεραποστολῶν ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου συνεδνάζετο π ἂ ν τ ο ι ε μετὰ τῆς ὁμολογίας, ὅτι οὗτοι διέδωκαν εἰς τοὺς Σλαῦς οὐ μόνον τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνοβυζαντινὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν καὶ λατρευτικὴν παράδοσιν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις πρέπει νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν ἱκανοποιητικὴν παπικὴν διακήρυξιν περὶ τῆς ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας, προβάλλουσα ταύτην εἰς τοὺς διεθνεῖς διπλωματικούς κύκλους. Ἡ χρῆσις τῆς διακηρύξεως ταύτης δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς ἐσωτερικὴν ἐν Ἑλλάδι κατανάλωσιν.

Οἰκουμενικὸς Διάλογος καὶ Οὐνία.

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ρωσίας κ. Ἀλέξιος Β', ὁμιλῶν πρὸς δημοσιογράφους ἐν Καρυαῖς τοῦ Ἀγίου Ὁρους, εἶπεν, ὅτι «θεολογικὸς διάλογος μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς δὲν γίνεται ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι πρέπει πρῶτον νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς Οὐνίας».

Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ καλύτερα ἀπόδειξις, ὅτι τῷ ὄντι ὁ Προκαθημένος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὑποσχέθη εἰς τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον - Γέροντα Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβον, θὰ πράξῃ ὅ,τι εἶναι δυνατὸν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος, θὰ εἶναι τὸ νὰ υἱοθετήσῃ ἐπὶ τέλους σαφῶς καὶ ἄνευ ὑπεκφυγῶν τὸ κείμενον τοῦ Freising, κατὰ τὸ ὁποῖον καὶ διαπρεπεῖς ρωμαιοκαθολικοὶ ἔχουν ἀποκηρύξει τὴν Οὐνίαν ὡς μέθοδον καὶ «μοντέλον» ἐνώσεως.

Ὡς ὀρθῶς ἐπεσήμανεν ὁ Μακ. Πατριάρχης κ. Ἀλέξιος, «ἐὰν ἡ ἰσχὺς τῶν πορισμάτων τῶν διαλόγων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐὰν ἔχῃ τὴν καλωσύνην ἢ ὅχι νὰ ἐπικυρώσῃ ταῦτα ὁ Πάπας, τότε τί νόημα θὰ ἔχῃ οἰοσδήποτε διάλογος;».

Εὐχόμεθα εἰλικρινῶς νὰ ὑποδοχθῇ τῷ ὄντι ὁ Προκαθημένος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τὴν συνέχισιν τοῦ διαλόγου.

Μνήμη Ἀποστόλου Παύλου.

Κατὰ τὸν καθιερωμένον Ἑσπερινὸν εἰς τὸν χῶρον τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Ἀκροπόλεως, ὅστις Ἑσπερινὸς ἐτελέσθη τὴν 29ην Ἰουνίου χοροστατοῦντος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ, ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν πανο. ἀρχιμ. κ. Ἀλέξιος Βρυώνης ἐξεφώνησε τὸν δημοσιεύμενον εἰς ἄλλας σελίδας τοῦ παρόντος τεύχους τῆς «Ἐκκλησίας» ὠραῖον πανηγυρικὸν λόγον. Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ παραλληλίζονται τὰ κοσμοϊστορικά ἐπιτεύγματα τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ ἐπισημαίνεται ἡ σημασία τοῦ μηνύματος τοῦ Ἀπ. Παύλου διὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, ἥτις ἔχει προβλήματα ἀνάλογα πρὸς τὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν.

Καὶ ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας κ. Ἀλέξιος Β' ἐνώπιον τῆς Ἱ. Συνόδου εἰπόντις σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Κατὰ κύριον λόγον ὁ ἐρχόμενος εἰς Ἑλλάδα ἐνθυμεῖται τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Παύλου, διότι τοῦτο εἶχε τερασίαν σημασίαν διὰ τὴν ἱστορικὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ ἀνάμνησις αὕτη γίνεται ἰδιαίτερος ζωντανὴ εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῶρα, πὺ ἀὶ χῶραί μας, μὲ τὰς αἰωνοβίους χριστιανικὰς τῶν παραδόσεις, κατακλύζονται ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς ἐκκοσμικεύσεως καὶ πολλοὶ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, λησμονοῦντες τὸν ἀληθινὸν καὶ γνωστὸν Θεόν».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀθήνησι τῇ 6ῃ Ἰουλίου 1992

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρὸς

Τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ
Τὰς Ἱεράς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Δεκαοκταετία παρήλθεν, ἀφ' ἧς ἔλαβον χώραν τὰ θλιβερά καὶ ἐν ταυτῷ τραγικά γεγονότα εἰς θάρος τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς μεγαλονήσου Κύπρου κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1974. Καὶ ἐνῷ τὸ πανελλήνιον μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγωνίας παρακολουθεῖ τὰς ἐξελίξεις τῶν ἀρξαμένων διαβουλεύσεων, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ χρονίζοντος ἐθνικοῦ τούτου ζητήματος, ἡ μνήμη τοῦ Γένους ἐναργῆς στρέφεται εἰς τὴν πλῆξασαν τοὺς ἐν Κύπρῳ ὁμαίμονας ἀδελφοὺς συμφορὰν, τὰς δραματικὰς ἐπιπτώσεις τῆς ὁποίας ὑφίσταται εἰσέτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

Χιλιάδες, δυστυχῶς, ὑπῆρξαν τὰ θύματα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐθνικῆς τραγωδίας. Ἕτεροι ἐξ αὐτῶν εἶδον μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τὴν θορῆν τοῦ ἐχθροῦ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος σπάθην. Ἕτεροι ἀπέλπιδες ἐσύρθησαν ὡς αἰχμάλωτοι ἢ εἰσέτι ἀγνοούμενοι εἰς φυλακὰς καὶ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῆς ἀντίπεραν ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Αἱ πατρογονικαὶ ἐστίαι καὶ τὰ ἱερά χιλιάδων ἑλληνοκυπρίων ἐβεθελώθησαν καὶ διηρπάγησαν καὶ ἤδη ἑκατοντάδες χιλιάδες προσφύγων ἐσπερημένων τῆς πατρώας γῆς εὐρίσκονται διεσκορπισμένοι, ἀνὰ τὸν ἐλεύθερον κόσμον, φεύγοντες τοῦ θρασέου τὴν ὀργὴν καὶ μάνας, ἥτις ὡς δεινὴ λαίλαψ ἐνέσκυψεν ἐπ' αὐτοὺς.

Τῶν ἀλλήστου μνήμης γεγονότων τούτων τῆς θηριωδίας τοῦ Ἀττίλα ἀναμνησκόμενοι καὶ τῆς παγκοσμίου ἀποδοκιμασίας αὐτῶν ὁσημέραι διευρυνομένης, παρακαλοῦμεν ὅπως τῇ προσεχεῖ Κυριακῇ 19ῃ ὁδεύοντος μηνὸς Ἰουλίου, κατὰ τὴν τελεσθισομένην Θείαν Λειτουργίαν ἀναπεμφθῶσι δεήσεις καθ' ἅπαντας τοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τῶν κατὰ τόπους θεοσώτων ἐπαρχιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο μὲν εἰς μακαρισμὸν τῶν κατὰ τὰ ἐν τοῖς ὑπερθεν θλιβερά ἐν Κύπρῳ γεγονότα πεσόντων, τοῦτο δὲ ὑπὲρ ὑγείας καὶ παλλιννοστήσεως τῶν ἐπιζώντων αἰχμαλώτων καὶ ἀγνοουμένων.

Πεποιθότες ὅτι ἐν ὧν τυχὸν ἐπικειμένης ρυθμίσεως τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος παρίσταται ἀνάγκη γενικωτέρας ἐθνικῆς ἐγρηγόρσεως προτρεπόμεθα ὑμῖν ὅπως διὰ καταλλήλου ὁμιλίας κληθῶσι οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ εἰς ἔντασιν προσευχῆς ἐκπληροῦντες οὕτως ψυχοφελὲς χριστιανικὸν καὶ ἐθνικὸν καθήκον.

Ἐντολῇ καὶ ἐξουσιοδοτήσῃ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Καρπαθάκης

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ 15)7)92

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Πάπα Ἰωάννη - Παῦλο Β' τὸ ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Υποκαρδίους ἐκφράζομεν εὐχὰς διὰ ταχείαν ἀποκατάστασιν κλονισθείσης ὑγείας Ὑμετέρας Ἀγιότητος STOP. Ὁ Δοτὴρ παντὸς ἀγαθοῦ Χριστὸς χαρίζεται Ὑμῖν μακρότητα ἡμερῶν ἐν ὑγιεῖ ἀμφιστεφεῖ.

Ἐπίσης ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπέστειλε πρὸς τὴν οἰκγένεια τοῦ θύματος τῆς τρομοκρατικῆς ἐνέργειας τῆς 14ης Ἰουλίου, τὸ παρακάτω τηλεγράφημα:

«Βαθύτατα συλλυπούμενοι ὑμῖν ἐπὶ δολοφονία προσφίλους ὑμῶν τέκνου ἐκφράζομεν ἡμετέραν συμπάθειαν καὶ εὐχόμεθα ὅπως Κύριος τάξη ψυχὴν αὐτοῦ ἐν χώρᾳ ζώντων καὶ σκηναῖς δικαίων, χαρίζεται δ' ὑμῖν τὴν ἐξ ὕψους παρηγορίαν».

(Ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου)

Ἱερά Μητρόπολις Ζακύνθου

τὴν Κυριακὴν 14 Ἰουνίου 1992, ὁ ἑλληνικὸς ἐβραϊσμός τιμήσε τὴ μνήμην τοῦ αἰδιόμου Μητροπολίτου Ζακύνθου Χρυσοστόμου (Δημητρίου) καὶ τοῦ αἰμνήτου Δημάρχου τῆς πόλεως Λουκᾶ Καρρέ, οἱ ὁποῖοι ἔσωσαν τοὺς Ἑβραίους τῆς Ζακύνθου κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς Ναζιστικῆς Κατοχῆς. Στὸ προαύλιον τῆς τέως Συναγωγῆς Ζακύνθου τοποθετήθηκε μνημεῖο τῶν παρὰ τῶν, κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ὁποίου ἔγινε ἐπιμνημόσυνη δέηση στὴν ὁποία χοροστάτησε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. κ. Παντελεῖμων, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν προσφώνησίν του εἶπε

«Εὐχαριστοῦμε τὸ Κεντρικὸ Ἰσραηλιτικὸ Συμβούλιο τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν εὐστοχὴ πρωτοβουλία του νὰ τιμῇ δύο μεγάλους ἄνδρας τοῦ νησιοῦ μας, εἰς ἀπότισιν ὀφειλομένου φόρου τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης γιὰ μιὰ γενναία ἡρωϊκὴ καὶ χριστιανικότητα πράξιν τους, νὰ προστατεύσουν ἀπὸ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν δολοφονικὴ δύναμιν τῶν ναζιστῶν τὰ μέλη τῆς Ἰσραηλικῆς Κοινότητος τοῦ νησιοῦ μας. Καὶ μᾶς συγκινεῖ ἰδιαίτερα αὕτη ἡ πράξις εὐγνωμοσύνης τῆς Ἰσραηλικῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος γιὰτὶ δὲν ἔχομε συνηθίσει νὰ βλέπομε συχνὰ τέτοιες πράξεις εὐγνωμοσύνης, καὶ ἰδιαίτερα ὕστερα ἀπὸ παρέλευση πολλῶν ἐτῶν, σχεδὸν μισοῦ αἰῶνος. Διότι δυστυχῶς εἶναι ἀνθρώπινος κανὼν ἡ εὐεργεσία καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη νὰ μὴ συμβαδίζουν. Καὶ εἶναι ἴδιον τῶν ἀνθρώπων νὰ θυμοῦνται ἐπὶ μακρὸν τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐχθρότητα ποὺ τοὺς ἔδειξαν οἱ ἄλλοι, νὰ ξεχνοῦν δὲ πολὺ γρήγορα τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν εὐεργεσίαν. Ἐξαίρεση αὐτοῦ τοῦ θλιβεροῦ κανόνος ἀποτελεῖ ἡ σημερινὴ ἐκδήλωσις καὶ γι' αὐτὸ μᾶς συγκινεῖ. Καὶ γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ ἐκφράζομε

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Βασ. Βιτσαξής, 'Ο Στοιχασμός και η Πίστις ('Αρχαιότητα - Χριστιανισμός), τ. Α', σελ. IX+300, τ. Β', σελ. 494, έκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 'Αθήνα 1991.

Το έργο που κυκλοφόρησε πρόσφατα σε πολυτελή κ' επιμελημένη έκδοση, παρουσιάστηκε ήδη επίσημα στην 'Ακαδημία 'Αθηνών και θ' απασχολήσει ασφαλώς τους ειδικούς, σε πιά αρμόδιους χώρους και σελίδες. 'Εμείς θέλουμε απλώς να σημειώσουμε δυο λόγια εδώ για την έξοχη αυτή έκδοση, που περιέχει

(δπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ σ. στὸν ὑπότιτλο) «Πέντε δοκίμια, γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχαία σκέψη, Ἑλληνική καὶ Ἰνδική καὶ τὸν Χριστιανισμό». Ὁ γνωστὸς λογοτέχνης κ. Βιτσαξῆς, ποὺ ἔχει ὀργώσει τὴν οἰκουμένη ὡς διπλωμάτης (σήμερα εἶναι Πρέσβης ἐ.π.), ἔχει κοπιήσει πολὺ γιὰ νὰ συνάξει καὶ νὰ ὑποτάξει τὸ ἀπέραντο φιλοσοφικὸ - ἱστορικὸ - θεολογικὸ - θρησκευτικὸ ὕλικό, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ σταθερὴ βάση στὴν πνευματικὴ αὐτὴ ἔρευνα καὶ ἀθλήση. Ὁ ὅρος «δοκίμια» εἶναι πετυχημένος, γιατί τὸ δίτομο αὐτὸ ἔργο ἀποτελεῖ μιὰ

τὰ συγχαρητήριά μας καὶ τὸν δίκαιο ἔπαινον πρὸς τὸ Κεντρικὸ Ἰσραηλιτικὸ Συμβούλιο, εὐχόμεθα δὲ αὐτὴ ἢ πράξεις εὐγνωμοσύνης τὴν ὁποία μετ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐκδηλώνει σήμερα νὰ μᾶς διδάξει καὶ νὰ μᾶς προβληματίσει καὶ νὰ θρεῖ καὶ ἄλλους μμητὰς σὲ ἄλλους χώρους καὶ γιὰ ἄλλες εὐκαιρίες εὐεργεσιῶν ποὺ, δυστυχῶς, ἔχουν σήμερα σκεπαστεῖ ἀπὸ τὴν λήθη καὶ δὲν συνοδεύονται ἀπὸ τὴν ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη. Θερμὰ συγχαρητήρια.

'Ιερά Μητρόπολις Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως

'Απὸ τὴν Ἱ. Μητρόπολη Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως διήλθε ὁμάδα 40 κληρικῶν καὶ λαϊκῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κισσάμου καὶ Σελίνου ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην των κ. Εἰρηναῖον, σὲ πρόγραμμα τοὺς νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν εὐρύτερο καὶ ἀκριτικὸν ὁρὸς τῆς Μακεδονίας.

Σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεως στὴν Μακεδονία ἦταν ἡ διὰ ζώσης ἐκφράσις τῆς ἀγωνιστικῆς συμπαραστάσεως των πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἀδελφούς στὶς δύσκολες στιγμὲς ποὺ διέρχεται ἡ Μακεδονία καὶ τὸ Ἔθνος.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος εὐγενῶς ἀνταποκριθεὶς ἐφιλοξένησε τὴν ὁμάδα καὶ ἐξενάγησε τοὺς ἐπισκέπτας σὲ ἱστορικοὺς Ναοὺς καὶ τὰ Μουσεῖα τῆς Θεσσαλονίκης.

Σὲ ἐπίσημο γεῦμα ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης μας ἀναφερόμενος σὲ ἱστορικὲς στιγμὲς τῆς Μακεδονίας ὑπεγράμμισε τὴν σπουδαία συμβολὴ τῶν Κρητῶν στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες καὶ ἰδιαίτερα στὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του ἐκ μέρους τοῦ Λαοῦ τῆς Ἐπαρχίας του.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισσάμου καὶ Σελίνου εὐχαρίστησε τὸν Ποιμενάρχη μας γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ τὸν διακρίνει καὶ γιὰ τὴν ἀθραμιαία φιλοξενία του καὶ ἐδήλωσε ὅτι οἱ Κρητὲς —Κληρὸς καὶ λαὸς— θὰ ἔρθουν, ἐὰν χρειασθῇ σὲ πλεῖρον τῶν Μακεδόνων.

π. Ν. Κ.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τὸ ὁφίκιον τοῦ Ἄρχοντος Ἱερομνήμονος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἀπενεμήθη, κατόπιν πατριαρχ-

τικῆς καὶ συνοδικῆς ἀποφάσεως, εἰς τὸν κ. Ἰωάννην Χατζηφώτην, Διευθυντὴν τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» καὶ δόκιμον συγγραφέα. Ἡ προχειρίσις του ἐγένετο ἀπὸ τὴν Α. Θ. Μ. τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων κ. κ. Διόδωρον εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐξάρχιας τοῦ Παναγίου Τάφου. Κατὰ τὴν τελετὴν παρίσταντο ὁ Πανιερώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Λύδδης κ. Τιμόθεος, Γεν. Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ὁ Πανιερώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἱεραπόλεως κ. Εἰρηναῖος, Ἐξάρχος τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Ἀθήναις, Ἁγιοταφῖται πατέρες, οἱ οἱκεῖοι τοῦ τιμηθέντος κ.ἄ. Ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Ἐντιμολογώτατον Ἄρχοντα Ἱερομνήμονα ὁ Μακαριώτατος ὑπεγράμμισε ὅτι ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην εἰς ἐπιθρόνουσιν τῆς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ καὶ τῶν πολυχρόνων ὑπηρεσιῶν του πρὸς τὴν Μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐν γενεῇ. Βαθύτατα συγκεκινημένος ἀπῆντησε ὁ Ἄρχων Ἱερομνήμων τοῦ ἡμετέρου Πατριαρχείου ἐκφράσας πρὸς τὸν Προκαθήμενον τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας του καὶ διαβεβαιώσας ὅτι μετ' αὐτὸ πάντοτε ἐνδιαφέρον θὰ ὑπηρετῇ τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ θὰ προασπίζεται τὰ δίκαια τοῦ Παναγίου Τάφου.

(Ἐκ τῆς Ἑλλάδι Ἐξαρχίας τοῦ Παναγίου Τάφου)

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ

—Εἰς τὴν πόλιν MEDRILABORTSHE οἱ Οὐνῖται συνοδεύόμενοι ἀπὸ τὸν δικηγόρον των εἰσέβαλον εἰς ὁρθόδοξον ἱ. ναὸν καὶ ἀπεμάκρυναν πάσας τὰς ὁρθόδοξους εἰκόνας, βοηθούμενοι ὑπὸ ἀστυνομικῶν.

—Εἰς τὴν πόλιν STROPKOV τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1992 οἱ Οὐνῖται μαζί με Ρωμαιοκαθολικοὺς κατέστρεψαν τὴν κατοικίαν ὁρθόδοξου ἱερέως, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχε καὶ ἐν μικρὸν παρεκκλήσιον. Πρὸ δύο ἐτῶν οἱ Οὐνῖται ἐδίωξαν τοὺς Ὁρθόδοξους ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τους. Οἱ Ὁρθόδοξοι παραμένουν ἔως σήμερον χωρὶς ναόν. Τὸ πρόβλημά των εἶναι ὅτι δὲν τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ κτίσουν νέους ναοὺς. Πρὸς τὸ παρὸν ἐκκλησιάζονται εἰς ἐν ξύλινον παράπηγμα καὶ ὕφισταται πάντοτε ὁ κίνδυνος τοῦ ἐμπρησμοῦ.

σοβαρή προσπάθεια συγκριτικής θεωρήσεως τοῦ ἀρχαίου στοχασμοῦ ἐν σχέσει μὲ τὸ Χριστιανισμό, κυρίως πάνω σὲ θεμελιώδεις ἔννοιες, ὅπως Ἀποκάλυψη, Λύτρωση, Χρόνος, Τριαδικὴ ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ἢ θεότης, γενικώτερα. Ἡ πολυγλωσσία τοῦ σ., καθὼς καὶ ἡ πολυχρόνια ὑπηρεσία του σὲ ὑψηλὲς διπλωματικὲς θέσεις στὴν Ἀσία, τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἔχει ἀνετα μιὰ πλήρη ἐποπτεία στὶς πηγὲς καὶ στὴ βιβλιογραφία τῶν σχετικῶν θεμάτων, ἐπὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου. Αὐτὸ φανερῶνεται ἀπὸ τὶς ὑποσημειώσεις, τὰ παραθέματα καὶ τὴ βιβλιογραφία. Γιὰ πολλοὺς θὰ εἶναι ἀποκάλυψη πραγματικὴ ὁ προβληματισμὸς ποὺ κινεῖ τὴ σκέψη καὶ τὴν πέννα τοῦ κ. Βιτσαξή. Καὶ γιὰ τοὺς θρησκευολογοῦντας, ὅπως δὴποτε, οἱ δυὸ αὐτοὶ τόμοι χρησιμώτατοι. Ἐγὼ πρὶν κλείσω αὐτὸ τὸ πληροφοριακὸ - βιβλιογραφικὸ σημείωμα, θέλω νὰ ἐξάρω τὴν εὐλικρίνεια τοῦ φιλοπονώτατος συγγραφέα καὶ νὰ παραθέσω δυὸ μικρὰ ἀποσπάσματα: «Στὸ κατώφλι τῆς ἔρευνας ποὺ ἀκολουθεῖ, θὰ πρέπει ἀκόμη νὰ σημειώσουμε, χωρὶς δέβαια νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιμεινουμε, μιὰ καὶ τοῦτο εἶναι αὐτονόητο, πὼς ἡ συγκριτικὴ ἀντιπαράθεση τῶν ἐννοιῶν ἐδῶ, δὲν θὰ γίνῃ μὲ πνεῦμα κριτικόν. Γιὰ ἓνα χριστιανόν, ὅπως εἶναι αὐτὸς ποὺ χαράσσει τὶς γραμμὲς αὐτές, ἡ ἀξιολογικὴ σύγκριση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ λόγο τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἔχει νόημα. Γιὰ κάθε ἄλλον, θὰ ἦταν ἓνα στείρο πνευματικὸ γύμνασμα, γιατί —ὅπως σημειώσαμε στὴν ἀρχή— ἔξω ἀπὸ τὴν πίστη, τὴν ὁποιαδήποτε πίστη, δὲν ὑπάρχει κανὼνας ἀπόλυτης ἀξίας, τὸ μέτρο δηλαδή μὲ τὸ ὁποῖο θὰ μετρήσουμε τὴ σχετικὴ ἀξία αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς ἐννοίας» (τ. Α', σελ. VIII). «Ὅσα σχετικὰ σημειώσαμε στὶς σελίδες ποὺ προηγήθηκαν, γύρω ἀπὸ τὴν ἐννοια τοῦ Θεοῦ, τῆς Πρώτης Ἀρχῆς, τῆς Θεότητος ἢ τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι παρὰ οἱ δεῖκτες τῆς μακρᾶς καὶ ἀσάλευτης πορείας τοῦ ἀνθρώπου, σὲ ἀναζήτησι τῆς μεγάλης Ἀπάντησης, ποὺ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν αἰώνια σιωπὴ τοῦ σύμπαντος· σιωπὴ, μέσα στὴν ὁποία ὁ στοχασμὸς καὶ ἡ πίστις προσπαθοῦν ν' ἀφουγκραστοῦν τὸ Θεό...» (τ. Β', σελ. 381).

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

Ἀλέκου Ε. Φλωράκης, Ἡ Παναγία τοῦ Τήνου στὸν Ἀγῶνα τοῦ '40, Ἀθήνα 1990, μεγ. σχήμ., σελ. 208.

Αὐτὸ τὸ λαμπρὸ τεῦχος - λεύκωμα, ποὺ ἀποφάσισε τὸ «Πανελλήνιο Ἱερὸ Ἰδρυμα Εὐαγγελιστρίας Τήνου» καὶ πραγματοποιήθηκε, μὲ πολὺν κόπο καὶ περισσὴν ἐπιμέλεια, ὁ ἐκλεκτὸς ποιητὴς καὶ λαογράφος κ. Φλωράκης, ἀποτελεῖ ἀφιέρωμα στὰ πενήντα χρόνια

ἀπὸ τὸν Τορπιλισμὸ τῆς «Ἑλλης» καὶ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου τοῦ 1940. Ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ ποιότης τῆς ἐκδόσεως —ὡς περιεχόμενον καὶ ἐκτύπωση— φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι μέσα σὲ δυὸ μῆνες ἐξαντλήθηκε ἡ πρώτη ἐκδοση καὶ κυκλοφόρησε ἡ δευτέρα!

Ὁ κ. Φλωράκης, στὸν ὁποῖο τὸ Πανελλήνιο Ἰδρυμα τῆς Παναγίας τῆς Τήνου ἀνέθεσε τὴν ἔρευνα καὶ τὴ συγγραφὴ τοῦ βιβλίου, δὲν ἄφησε βιβλία καὶ περιοδικὰ, ἐφημερίδες καὶ ἄλλα ποικίλα ἔντυπα, ὅπου καταχωρίστηκαν κατὰ καιροὺς τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Παναγία τῆς Τήνου καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ '40 δημοσιεύματα: ἔψαξε μὲ τὸ μεράκι τοῦ εἰδικοῦ καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου ποὺ πονεῖ τὸν τόπο του καὶ τὴν ἱστορία του. Κ' ἔχοντας, ὅχι μόνο τὴν αἴσθησι τοῦ σημαντικοῦ, μὰ καὶ τὴν αἴσθησι τοῦ περιττοῦ, ἀποθησαύρισε, ἀνθολογώντας, σ' αὐτὸ τὸ Λεύκωμα τὰ καλύτερα κείμενα, φωτογραφίες, σχέδια, εἰκόνες, γελοιογραφίες, γράμματα κ.λπ., γιὰ νὰ ζεῖ ὁ ἀναγνώστης ἐκεῖνα τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα καὶ ν' ἀγαπάει πῶς πολὺ καὶ τὴν Παναγία, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου μας, ποὺ μὲ τὸν ἥρωισμό τους μᾶς κληροδότησαν μιὰ πατρίδα τιμημένη καὶ δοξασμένη.

Ὁ κ. Φλωράκης ἔχει συλλέξει πολλὰ συγκινητικὰ «στιγμιότυπα», ποὺ δὲν χωροῦν ὅλα ἐδῶ. Μεταφέρω ἐδῶ δύο μονάχα, ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὴν Παναγία τῆς Τήνου. Τὸ πρῶτο, ἀπ' τὸ «Ἔθνος» τῆς 1-1-41: «Φ υ λ α κ τ ἰ ἄ τ ο ὺ ς σ τ ρ α τ ι ῶ τ α ς. Αἱ Μοναχαὶ τῆς Ἱ. Μ. τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς Τήνου ἠτοίμασαν περὶ τὰ 1150 φυλακτὰ διὰ τοὺς στρατιώτας μας, τὰ ὁποῖα διεβίβασαν πρὸς τὴν Κ.Τ.Α.Μ. Τὰ φυλακτὰ, ἀφοῦ κατεσκευάστησαν ἀπὸ τὰς Μοναχάς, μετεφέρθησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ ἠυλογήθησαν ἐκεῖ, εἰς εἰδικὴν λειτουργίαν» (σελ. 135). Τὸ δεύτερον εἶν' ἓνα γράμμα (ἐφημ. «Ἀσύρματος», 19-11-40): «Καίτη μου, Δὲν θέλω νὰ μοῦ στείλῃς φανέλλες καὶ κάλτσες. Προτιμῶ νὰ μοῦ φτιάξῃς καὶ νὰ μοῦ στείλῃς μιὰ σημαῖα τῆς ξηρᾶς, στὸ μέγεθος ποὺ ἔχουν τὶς σημαῖες των τὰ σωματεῖα. Στὸ κέντρον, μέσα σ' ἓνα χρυσὸ κύκλο, νὰ βάλλῃς τὸν Ντίνο νὰ ζωγραφίσῃ τὴν Παναγία τῆς Τήνου. Μιὰ τέτοια σημαῖα θέλω νὰ κάνω δῶρο στὸ λόχο μας. Θὰ παραξενεύσαι γιατί δὲν μὲ ἤξερες γιὰ θρησκο, ἀλλὰ ἀπ' ὅσα βλέπουν τὰ μάτια μου, πιστεύω κ' ἐγὼ ὅτι μιὰ θεϊκὴ δύναμις συντροφεύει τὸν στρατόν μας. Ἄλλως τε, πὼς μπορούσα νὰ μείνω μόνος ἐγὼ ἀσυγκίνητος, μέσα στὸ κύμα τῆς πίστεως ποὺ ἔχει ὅλος ὁ στρατός μας πρὸς τὴν Παναγία τῆς Τήνου, ποὺ τὴν πιστεύει προστάτιδά του;» (σελ. 133).

Πρόκειται, πράγματι, γιὰ ἓνα πολύτιμο βιβλίον, ποὺ

τονώνει θρησκευτικά και έθνικά τόν άπροκατάληπτο άναγνώστη του.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

Γεωργίου Α. Τσατσαρώνη, Βυζαντινή Καλοφωνία ή Καλοφωνικόν Είρμολόγιον, 'Αθήναι 1989, σελ. κβ' + 736.

Έντυπωσιακός στην εμφάνιση και πλουσιώτατος στο περιεχόμενό του, ό τόμος αυτός αποτελεί μιá σημαντικώτατη προσφορά του γνωστότατου πρωτοψάλτου και μουσικοδιδασκάλου κ. Γ. Α. Τσατσαρώνη, του Φωκαέως, διευθυντού της «Βυζαντινής Χορωδίας 'Αθηνών», που από τό 1962 έχει κάμει πάμπολλες εμφανίσεις, με έκτέλεση βυζαντινών ύμνων σέ κεντρικές αίθουσες των 'Αθηνών, κατά τό ύφος και την παράδοση της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας. Πολλές μουσικοφιλογικες εμφανίσεις, με την πολυμελή Χορωδία του έχει κάμει ό κ. Τσατσαρώνης και σέ μεγάλους ναούς των 'Αθηνών, όπως άλλωστε και με τις τάξεις των πολυπληθών μαθητών του, στους όποιους διδάσκει δωρεάν επί χρόνια τώρα την πάτρια μουσική, με ζήλο και άφοσίωση, και άξιέπαινη αὐτοθυσία.

Ό τόμος, όγκώδης και πολυσέλιδος, με χρυσόδετη στάχωση, είναι δίχρωμα τυπωμένος και είναι όντως χάρις όφθαλμών. Έχει γραφεί όλόκληρος με τό χέρι του διαπρεπούς μουσικοδιδασκάλου, μ' εμφανή κ' ευανάγνωστα και τά γράμματα και τά μουσικά σημάδια. Περιέχει Καλοφωνικούς είρμους σύντομους, για έορτές 'Αγίων, Δεσποτικές και Θεομητορικές, Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου, 'Αναγραμματισμούς, μαθήματα δίχροα, όκτάηχα, δοχές, έπιφωνήματα, ψαλτικές ώδες, Θεοτοκάριο, Κρατηματάριο και 'Αφιερώματα (όπως αυτό για τόν 'Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη). Γενικά, οι μελωδίες του τόμου είναι άπλές, σεμνές και κατανυκτικές, που με την δωρικότητα και σοβαρότητά τους δημιουργούν άλλοτε πανηγυρική και άλλοτε κατανυκτική ατμόσφαιρα.

Ό κ. Τσατσαρώνης υπηρέτησε τη λειτουργική ζωή της Έκκλησίας μας, είτε από τό αναλόγιο είτε από τη θέση του μουσικοδιδασκάλου, μιá ζωή όλόκληρη. Σπούδασε φαρμακευτική, αλλά τό φάρμακο που τόν κρατάει στη ζωή και τόν κάνει ευτυχισμένο είναι ή έκκλησιαστική βυζαντινή μουσική, και τό μεράκι της όρθής έκτέλεσής της, κατά τό ύφος που λέγεται αυθεντικό της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας. Πιστεύει σ'

αὐτή τη μουσική και αὐτή την άγάπη και τό μεράκι του προσπαθεϊ νά τά έμπνεύσει και στους νεώτερους: «Η Βυζαντινή Μουσική Παράδοση είναι ένα γιγαντιαίο δένδρο, με βαθιές ρίζες και τεράστιο κορμό, που σώθηκε ως τά σήμερα μέσα σέ ιστορικές μπόρες και θύελλες, μέσα στις αιώνιες περιπέτειες του 'Εθνους μας, σαν την έλιά του Πλάτωνος. Έμεις θα πρέπει νά ενδιαφερθούμε, και με την φροντίδα μας και την άγάπη μας νά τό διατηρήσουμε άειθαλές' νά βλαστάνει και νά βγάξει καινούργια κλαδιά, όπως λέει ό ποντιακός στίχος «ν' άνθει, νά φέρνει κι άλλον» (σελ. θ'-ι'). Εύχόμαστε στόν καλό πρωτοψάλτη και μουσικοδιδασκαλό κατ' άμφω ύγεία και μακρότητα ήμερών, για νά συνεχίσει τό έννοφελές έκκλησιαστικό - μουσικό έργο του για πολλές δεκαετίες άκόμη.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

[Διαφών Συγγραφέων], Ένοργία - πρ ός μιá νέα άνακάλυψη της. Έκδόσεις «'Ακρίτας», 'Αθήνα 1991, σελ. 202.

Νά κ' ένας τόμος, που οι σελίδες του δέν άνήκουν σ' ένα μονάχα συγγραφέα, μ' που διαβάζονται με τό ίδιο αδιάπρωτο ενδιαφέρον, ως τό τέλος. Μερικές, μάλιστα, φορές νομίζει κανείς πως οι συγγραφείς κονταροχτυπιούνται, ίσαμε νά φτάσουν, στο τέλος, ό καθένας στο δικό του συμπέρασμα, από διαφορετικό δρόμο φυσικά, μ' στο ίδιο τέρμα: την άνάγκη της έπανεύρεσης της όρθόδοξης Ένοργίας, απ' την όποία πολλοί απομακρυνθήκαμε πολύ για χίλιους δύο λόγους. Και ή μεγάλη προσφορά τούτου του συλλογικού Τόμου είναι τό ότι επαναπροσεγγίζει τό καινό θέμα της ένορίας από πολλά σημεία και με διαφόρους τρόπους θεολογικής - έκκλησιαστικής σκέψης. Ό έκδότης απευθύνηκε σέ ειδικούς συγγραφείς (κληρικούς και λαϊκούς), που έχουν άσχοληθεί με τό βασικό αυτό για τη ζωή των πιστών θέμα, και οι συγγραφείς ανταποκρίθηκαν με προθυμία, προσφέροντας ό καθένας τις άπόψεις του. Έχουμε, λοιπόν έντεκα συμβολές (μελετήματα - συνεντεύξεις - παραγράφους), από έντεκα ειδικούς —μερικοί μάλιστα από αυτούς είναι διαπρεπείς και διεθνώς γνωστοί επιστήμονες— οι όποιοι μ'ς βοηθούν νά ιδούμε πρισματικά τό όλο θέμα, όπως κι αὐτοί τό είδαν, από τη σκοπιά του ό καθέναν. Τά πολύ ενδιαφέροντα κείμενα του συλλογικού αυτού τόμου υπογράφουν: ό π. Γεώργιος Καψάνης, ήγούμενος της 'Ι. Μ. Γρηγορίου του 'Αγ. 'Ορους, ό καθηγητής κ. Ηλίας Βολγαράκης, ό Πρωτοπρεσβ. π. Δημ. Βακάρος,

ὁ Καθηγητής κ. Γεώργιος Μαντζαρίδης, ὁ θεολόγος κ. Ἀγγελοῦ Βαλλιαντάτος, ὁ Πρωτοπρεσβ. π. Μιχ. Καρδαμάκης, ὁ Πρωτοπρεσβ. π. Γεώργιος Μεταλληνός, ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Διοκλείας κ. Κάλλιστος W a r e, ὁ Πρεσβ. π. Σταῦρος Κοφινᾶς, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περγάμου κ. Ἰωάννης (Ζηζιούλας) καὶ ὁ Πρεσβ. π. Διον. Τάτσης.

Ἀπὸ τὴν πολυφωνία τοῦ διαλόγου αὐτοῦ γιὰ τὴν Ἑνότητα καὶ τὰ προβλήματα τῆς μεταφέρουμ' ἐδῶ μιὰ μικρὴ παράγραφο, ἀπ' τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Βουλγαράκη, ποὺ ἔχει τίτλο «Ἡ ἐνορία - ἀδιέξοδα καὶ διέξοδοι»: «Ἡ ἐνορία, ὡς τὸ κύτταρο τῆς Ἐκκλησίας, γνώρισε στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων πολλὰς ἀλλαγές... Στὶς ἡμέρες μας ἡ ἐνορία, ὅπου ἡ Ὁρθόδοξη Καθολικὴ Ἐκκλησία μας ἔχει ἐξαπλωθεῖ, συνεχίζει τὴν πορεία της, ἔστω κι ἂν παραλλάσσει στὴ μορφὴ της. Στὴν Ἱεραποστολὴ ὑπάρχουν ἐνορίες ποὺ γεωγραφικά, ἀπὸ ἀποψη ἐμβαδοῦ, ξεπερνοῦν συχνὰ τὸ χῶρο ποὺ καταλαμβάνει μιὰ Μητρόπολη στὴν Ἑλλάδα. Ἄλλοι ὑπάρχουν ἐνορίες, ποὺ ὁ ναὸς τους εἶναι περιφερόμενος: παλαιότερα πάνω σὲ κἀρα, καὶ τώρα σὲ εἰδικὰ διασκευασμένα αὐτοκίνητα. Ὑπάρχουν ἐνορίες πολυφυλετικές, μὲ πολύγλωσσο ἐκκλησιαστικὸ καὶ ἀντίστοιχη θεία Λειτουργία. Ἄλλοι οἱ ἐνορίες ἀποτελοῦν τὸ κέντρο ζωῆς τῶν ἐνοριτῶν, ὅχι μόνο ὡς ἐκκλησιαζομένων ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτῶν. Ὅλα τὰ προηγούμενα μαρτυροῦν, ὅτι ἡ ἐνορία συμβιβάζεται μὲ τὸ ἐκάστοτε πλήρωμά της, μὲ κύριο σκοπὸ νὰ προσφέρει σὲ αὐτὸ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ καὶ τὴ σωτηρία» (σελ. 43-44).

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

Γ Ν Ω Σ Τ Ο Π Ο Ι Η Σ Ι Σ

Ἐπειδὴ ἡ Τράπεζα εἰς τὴν ὁποίαν κατετέθησαν χρήματα —δωρεές— ὑπὲρ τοῦ Ὁρφανοτροφείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νέας Σμύρνης Ὁ ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ δὲν δίδει τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ δωρητοῦ, παρακαλοῦνται οἱ Αἰρεσιμώτατοι Ἐφημέριοι, οἱ ὅποιοι ἀπέστειλαν διὰ τῆς Τραπεζῆς τὴν δωρεάν τους νὰ γράψουν εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ν. Σμύρνης τὸ ὀνοματεπώνυμον, τὴν διεύθυνσιν καὶ τὸ χρηματικὸν ποσὸν τῆς δωρεᾶς των διὰ νὰ τοὺς σταλῇ ἡ ἀπόδειξις Εἰσπράξεως τοῦ Ἰδρύματος, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ χρησιμοποιήσουν ὅπου δεῖ.

Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νέας Σμύρνης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Θ Ε Ν

Τὸ Πρωτοβάθμιον Συνδικὸν διὰ Πρεσβυτέρους, Διακόνους καὶ Μοναχοὺς Δικαστήριον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συνελθὼν εἰς Συνεδρίαν τῇ 10ῃ Ἰουνίου 1992, ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ α) τὸν Πρεσβύτερον Κωνσταντῖνον Καραπαναγιωτίδην τοῦ Γεωργίου, Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου, β) τὸν Πρεσβύτερον Ἀνδρέαν Σπεντζάρην τοῦ Χρήστου, Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀττικῆς καὶ γ) τὸν Μοναχὸν Πολύκαρπον Μιχαλάκην, κατὰ κόσμον Δημήτριον τοῦ Σπυρίδωνος, ἀδελφὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Πλατυτέρας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κερκύρας καὶ Παξῶν, κατηγορουμένους ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἐπέβαλεν τοῖς μὲν πρώτῳ καὶ δευτέρῳ τὴν ποινὴν τῆς Καθαιρέσεως ἐκ τοῦ Ὑψηλοῦ Ὑπουργήματος καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν, τῷ δὲ τρίτῳ τὴν ποινὴν τῆς ἀποβολῆς ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Πλατυτέρας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κερκύρας καὶ Παξῶν, μετ' ἀφαιρέσεως τοῦ Μοναχικοῦ αὐτοῦ Σχήματος, διαγραφῆς ἐκ τοῦ Μοναχολογίου τῆς εἰρημένης Ἱερᾶς Μονῆς καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν ἐκδόν ἀντιστοίχως τὰς ὑπ' ἀριθμ. 10) 1992, 13) 1992 καὶ 12) 1992 ἀποφάσεις Αὐτοῦ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

† Ὁ Πατὼν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Σεραφεὶμ Μεντζελόπουλος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ,

ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΥΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ

Πρὸς

Τὸν Πρεσβύτερον Κωνσταντῖνον Καραπαγιωτίδην τοῦ Γεωργίου,

Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου

(καὶ νῦν ἀγνώστου διαμονῆς).

Διὰ τοῦ παρόντος κοινοποιούμεν σοι κατωτέρω τὴν ἐρήμην σου ἐκδοθεῖσαν ὑπ' ἀριθμ. 10) 10.6.1992 ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνδικοῦ διὰ Πρεσβυτέρους, Διακόνους καὶ Μοναχοὺς Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συνωδὰ τῷ ἄρθρῳ 122 παραγρ. 2 τοῦ Ν. 5383) 1932 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ Αὐτῶν διαδικασίας», ὡς τοῦτο τίθεται καὶ ἰσχύει συμπληρωθὲν

ὕπὸ τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ Ν. Δ. 1714) 1942 καὶ κατὰ τὰ σαφῶς ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς παραγρ. 1 τοῦ ἄρθρου 44 τοῦ Ν. 590)1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἵνα οὕτω λάθῃς γνῶσιν αὐτῆς καὶ ἀσκήσῃς κατ' αὐτῆς τὰ κατ' ἄρθρον 126 καὶ 133 τοῦ προειρημένου περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων Νόμου, ἔνδικα μέσα τῆς ἀνακοπῆς ἐρημοδικίας καὶ τῆς ἐφέσεως.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι ὅτι ἐν περιπτώσει παρελεύσεως ἀπράκτου τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. 5383)1932 καθοριζομένης προθεσμίας, θέλει ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἀπόφασις καταστή συνωδὰ τῷ ἄρθρῳ 151 Αὐτοῦ, τελεσίδικος, ὀριστική καὶ ἀμετάκλητος.

Ὁ Γραμματεὺς τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων
Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Σ 10)1992

Τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν διὰ Πρεσβυτέρους, Διακόνους καὶ Μοναχοὺς Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον, συγκεκλιμένον ἐκ τοῦ Προέδρου Αὐτοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ καὶ ἐκ τῶν Τακτικῶν Μελῶν Αὐτοῦ Σεβ. Μητροπολιτῶν α) Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἱεροθέου, β) Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς κ. Ἀγαθονίκου, γ) Σερρών καὶ Νιγρίτης κ. Μαξίμου καὶ δ) Μηθύμνης κ. Χρυσοστόμου, Ἀναπληρωματικοῦ Μέλους, ἀναπληροῦντος τὸν ἐκ τῶν τακτικῶν Μελῶν κωλυόμενον ὅπως παραστῇ Σεβ. Μητροπολίτην Ἐλευθερουπόλεως κ. Εὐδόκιμον.

Συνελθόν εἰς Συνεδρίαν τῇ 10ῇ Ἰουνίου 1992, ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος Τετάρτης καὶ ὥρα 5ῃ ἀπογευματινῇ, ἐν τῷ Συνοδικῷ Μεγάρῳ καὶ τῇ συνήθει τῶν Συνεδρίων Αἰθούσῃ ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ Γραμματέως Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελοπούλου, ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ τὸν Πρεσβύτερον Κωνσταντῖνον Καραπαναγιωτίδην τοῦ Γεωργίου, Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου κατηγορούμενον ἐπὶ α) β) γ) ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι καὶ συγκεκριμένως ὅτι Δικάζον ἐρήμην τοῦ κατηγορουμένου, νομίμως κληθέντος δις διὰ τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» τῆς 1-4-1991 καὶ 15-4-1991, ὡς καὶ τῆς ἡμερησίας Ἐφημερίδος τῶν Ἀθηνῶν «ΕΣΤΙΑΣ» τῆς 8-5-1992 καὶ 9-5-1992, καὶ μὴ προσελθόντος καὶ παραστάντος κατὰ τὴν σημερινὴν δικάσιμον.

Διεξελθόν καὶ ἐπισταμένως μελετήσαν ἅπαντα τὰ ἐν τῷ φακέλλῳ τῆς δικογραφίας ἔγγραφα καὶ στοιχεῖα.

Λαθόν ὑπ' ὄψιν τὴν εἰσήγησιν τοῦ Συνέδρου Μέλους Αὐτοῦ, Σεβ. Μητροπολίτου Σερρών καὶ Νιγρίτης κ. ΜΑΞΙΜΟΥ.

Σκεφθὲν κατὰ τοὺς Θείους καὶ Ἱεροὺς Κανόνας καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους. Ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἐμβριθοῦς μελέτης τοῦ ὅλου φακέλλου τῆς δικογραφίας ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ὑπὸ κρίσιν ὑπόθεσις εἰσάγεται πρὸς ἐκδίκασιν ἐνώπιον Αὐτοῦ, τηρηθεῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Νόμου 5383)1932 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ Αὐτῶν διαδικασίας», προβλεπομένων καὶ καθοριζομένων διαδικασιῶν.

Ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἐπισταμένης μελέτης καὶ ἀξιολο-

γήσεως τοῦ συνόλου τῶν στοιχείων τῆς δικογραφίας, τῶν μαρτυρικῶν καταθέσεων, προσηκόντως ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἐκτιμωμένων, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἐν γένει περὶ τὴν ἀπόδειξιν διαδικασίας, περιλαμβανούσης καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς προδικασίας, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀναγνωσθέντων ἐγγράφων, κατ' ἐλευθέραν ἐκτίμησιν, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 57 Ν. 5383)1932 ἀπεδείχθησαν τὰ κάτωθι πραγματικὰ περιστατικὰ ὅτι ὁ κατηγορούμενος Πρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Καραπαναγιωτίδης τοῦ Γεωργίου Κληρικὸς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Ἐπειδὴ τὰ ἀδικήματα τοῦ κατηγορητηρίου, θεωροῦνται ὡς ἄμεσος ἐπίθεσις κατὰ τοῦ κύρους τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τοῦ Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελοῦν διαγωγὴν «χείρονα» καὶ ὡς ἐκ τούτου τυγχάνουν καταπολεμητέα, συνιστοῦν ἐκδηλώσεις ἐγκληματικῆς βουλήσεως καὶ ἐκθέτουν εἰς κίνδυνον τὴν παρεμβολὴν τῶν Πιστῶν ἐκ τῆς (.....) εἰς δὲ τὴν Θείαν Γραφὴν τιμωροῦνται διὰ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ὡς θανάσιμοι ἁμαρτίαι (.....).

Ἐπειδὴ, τὰ ἀποδειχθέντα παραπτώματα τοῦ κατηγορητηρίου, σαφῶς προβλέπονται καὶ ρητῶς τιμωροῦνται ὑπὸ τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Γραφικῶν Λογίων διὰ τῆς ποινῆς τῆς Κ α θ α ι ρ ε σ ε ω ς ἐκ τοῦ Ὑψηλοῦ τῆς Ἱερωσύνης Ὑπουργήματος, καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν καὶ δὴ ὑπὸ τῶν (.....).

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

κηρύσσει ὁμοφώνως τὸν κατηγορούμενον Πρεσβύτερον Κωνσταντῖνον Καραπαναγιωτίδην τοῦ Γεωργίου Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου ἔνοχον ἐπὶ α) β) καὶ γ) ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι καὶ συγκεκριμένως ὅτι καὶ παμψηφεί ἐπιβάλλει αὐτῷ τὴν ποινὴν τῆς ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΩΣ ἐκ τοῦ Ὑψηλοῦ τῆς Ἱερωσύνης Ὑπουργήματος, ἀπογυμνοῦν αὐτὸν τέλεον παντὸς Ἱερατικοῦ βαθμοῦ καὶ τίτλου, κατὰχον αὐτὸν καὶ ἐπαναφέρων εἰς τὴν τῶν λαϊκῶν τάξιν, μὴ δυνάμενον ἐσαεὶ ποιῆσαι Ἱεροπραξίαν τινὰ καὶ ὡς λαϊκὸν ἐφεξῆς γνωριζόμενον καὶ προσφωνούμενον, καταδικάζον ἅμα εἰς θάρος αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. τὴν ἐκ 70.000 δρχ. ἐβδομήκοντα χιλιάδων δραχμῶν, δικαστικὴν δαπάνην. Διατάσσει δὲ τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης, συνωδὰ τοῖς ἄρθροις 55 καὶ 122 παραγρ. 2 τοῦ Ν. 5383)1932 καὶ 372 Κ.Π.Δ., δις εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ δις εἰς τὴν ἡμερησίαν Ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν «ΕΣΤΙΑ», δίχα τῆς ἀναλυτικῆς ἀναφορᾶς τοῦ κατηγορητηρίου καὶ τοῦ αἰτιολογικοῦ αὐτῆς μέρους.

Ἐκρίθη, Ἀπεφασίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη Αὐθημερόν.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Τὰ Μέλη

† Ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης ΙΕΡΟΘΕΟΣ

† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

† Ὁ Σερρών καὶ Νιγρίτης ΜΑΞΙΜΟΣ

† Ὁ Μηθύμνης ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

Ἱερὰ Μητρόπολις Κασσανδρείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν Τιμίου Προδρόμου ἐνορίας Ἀγ. Παρασκευῆς Κασσανδρείας καὶ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἐνορίας Ταξιάρχου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Πολυγύρῳ τῇ 2ῃ Ἰουλίου 1992

† Ὁ Κασσανδρείας ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 53 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν ΕΚΚΛΗΣΙΑ ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικὰ, μετὰ σχετικῆς αἰτήσεως πρὸς κατάληψιν τῶν κάτωθι κενῶν θέσεων: 1) τῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Καλυβίων, 2) τῆς Διακονικῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ζωοδόχου Πηγῆς Παιανίας, 3) τῆς Διακονικῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίων Ἀναργύρων Σπάτων καὶ 4) τῆς Διακονικῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Κυρίου Κορωπίου - Ἀττικῆς.

Ἐν Σπάτῃ, τῇ 4ῃ Ἰουλίου 1992

† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχωφελεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικαῖς καὶ κατάνυξιν
εἰς κάθε κεφάλαιον

Ἡ «Μίμησις» αὐτῆ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει θαυσιακῶς ἀπὸ ὅλες τις μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως.

Ἀνατύπωσης καλαισθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἑνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Σελίδες 532, ἐξώφυλλον εἰς τετραχρωμίαν, δρχ. 1.200 (πλέον ταχυδρομικά).

Κεντρικὴ διάθεσις: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασιῶν 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»**ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ****ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τηλ. 72.18.308, Fax 72.26.597

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως **ΘΕΟΦΙΛΟΣ**
† Ὁ Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγ. Ὁρους **ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ**

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ**ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Ὁμότ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀρχων Διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου
τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἑσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 20 ἑτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου. Ἡ σημασία τῆς εἰς Ἑλλάδα ἐπισυνέψεως τοῦ Μακ. Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλεξίου Β'.

Ἱερᾶς Συνόδου, Ἐγγραφον πρὸς Γεν. Γραμματέα Ο.Η.Ε. διὰ τὴν Κύπρον.

Μητροπ. Θήρας Παντελεήμονος, «Ἔστιν οὖν Ἑλλὰς καὶ ἡ Μακεδονία».

Ι. Μ. Χατζηφώτης, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Πατριάρχου Μόσχας κ. Ἀλεξίου Β' στὴν Ἑκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος (17-26 Ἰουνίου).

Ἱερᾶς Συνόδου, Ἐγκύκλιον Σημειώμα.

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Σεβ. Ἐλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Δημ. Β. Γόνι, Τὸ πατριαρχικὸ στὴν Ἑκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας.

Ἀρχιμ. Ἀλεξίου Βρωῶν, Ὁ Παῦλος χθὲς καὶ σήμερον.

Ἀρχιμ. Νικ. Ι. Πρωτοπαπᾶ, Οἱ σφαιρισθέντες ὡς περ ἄρνες Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἀρχιμ. Μακαρίου Βαλαῆ, Τρεῖς Ἐπίσκοποι κοινωνικοὶ ἐργάται.

Ἀρχιμ. Γεροθέου Βλάχου, Ὁ Θεός, ὡς Παράδεισος καὶ Κόλαση.

Κων. Νικολακόπουλον, Βυζαντινὴ Μουσικὴ καὶ λαϊκὴ Μελopoία.

Ἰω. Φ. Ἀθανασόπουλον, Ἡ ἀπονομὴ ὀφφικίου στὸν κ. Τάσο Γριτσόπουλον.

Νικ. Δρατσέλλα, Ὁρθοδοξία καὶ Πληροφορικὴ.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἑκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.